

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2017

Karolína Bárnetová

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Možnosti využití a práce s prozaickým textem v prostředí základní školy

Karolína Bárnetová

Olomouc 2017

Vedoucí práce: Mgr. Dana Cibáková, Ph.D.

Čestné prohlášení:

Já níže podepsaná studentka, prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Dále tímto čestně prohlašuji, že text mnou odevzdané závěrečné práce v písemné podobě je totožný s textem závěrečné práce vloženým na IS/STAG.

V Olomouci dne 12. 4. 2017

.....

podpis studentky

Poděkování:

Děkuji Mgr. Daně Cibákové, PhD. za odborné vedení mé diplomové práce a poskytnutí cenných rad a informací. Další poděkování patří mé rodině a přátelům, kteří mě při psaní diplomové práce podporovali.

Obsah:

1	Základní pojmy z oblasti literatury	8
1.1	Čtenářská kultura	8
1.2	Literatura.....	8
1.3	Literatura pro děti a mládež	10
1.4	Próza	11
1.5	Četba	12
1.6	Činitelé literární výchovy	14
2	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	17
2.1	Jazyk a jazyková komunikace.....	17
2.2	Literární výchova	18
3	Fáze a metody v hodinách literární výchovy na 1. stupni základní školy.....	20
3.1	Přípravná fáze	20
3.2	Didaktická interpretace textu	21
3.3	Samostatná práce žáků s textem	22
3.4	Literárně-estetické činnosti žáků	23
3.5	Závěrečná část.....	23
4	Čtenářská dovednost	24
4.1	Znaky čtenářské dovednosti.....	24
4.2	Metody rozvíjení čtenářské dovednosti	25
5	Etapy rozvoje čtenářské dovednosti.....	26
6	Čtenářská gramotnost.....	30
6.1	Aspekty čtenářské gramotnosti.....	30
6.2	Faktory ovlivňující rozvoj čtenářské gramotnosti	31
6.3	Roviny čtenářské gramotnosti (Švrčková, 2011, str. 16).....	32
6.4	Čtenářská gramotnost v RVP ZV	33
7	Vybrané žánry dětské literatury z oblasti prózy.....	34
8	Základní pojmy z oblasti výzkumu	36
8.1	Kvalitativní výzkum	36
8.2	Pozorování	40

9	Úvod do praktické části.....	42
9.1	Metodologie výzkumu	42
9.1.1	Formulování výzkumného problému	43
9.1.2	Výzkumné otázky.....	43
9.1.3	Cíle praktické části	43
9.1.4	Výběr vzorku.....	43
9.1.5	Charakteristika výzkumného prostředí.....	44
9.1.6	Metody výzkumu.....	44
9.1.7	Postup výzkumu	45
10	Návrhy vyučovacích jednotek, jejich analýza a grafické zpracování pracovního listu a úloh v něm	46
10.1	Vyučovací jednotka č. 1 (příloha č. 1).....	47
10.1.1	Pracovní list k vyučovací jednotce č. 1	48
10.1.2	Analýza vyučovací jednotky	50
10.1.3	Grafické zpracování pracovního listu a jednotlivých úloh k vyučovací jednotce č.1	50
10.1.4	Výsledné hodnocení pracovního listu k vyučovací jednotce č. 1.....	53
10.1.5	Subjektivní hodnocení žáků v hodnotících listech	54
10.2	Vyučovací jednotka č. 2 (příloha č. 2).....	55
10.2.1	Pracovní list k vyučovací jednotce č. 2	56
10.2.2	Analýza vyučovací jednotky	57
10.2.3	Grafické zpracování pracovního listu a jednotlivých úloh k vyučovací jednotce č.2	57
10.2.4	Výsledné hodnocení pracovního listu k vyučovací jednotce č. 2.....	59
10.2.5	Subjektivní hodnocení žáků v hodnotících listech	60
10.3	Vyučovací jednotka č. 3 (příloha č. 3).....	61
10.3.1	Pracovní list k vyučovací jednotce č. 3	62
10.3.2	Analýza vyučovací jednotky	63
10.3.3	Grafické zpracování pracovního listu a jednotlivých úloh k vyučovací jednotce č.3	63
10.3.4	Výsledné hodnocení pracovního listu k vyučovací jednotce č. 3.....	65

10.3.5	Subjektivní hodnocení žáků v hodnotících listech	66
10.4	Vyučovací jednotka č. 4 (příloha č. 4)	68
10.4.1	Pracovní list k vyučovací jednotce č. 4	69
10.4.2	Analýza vyučovací jednotky	71
10.4.3	Grafické zpracování pracovního listu a jednotlivých úloh k vyučovací jednotce č.4	72
10.4.4	Výsledné hodnocení pracovního listu k vyučovací jednotce č. 4.....	74
10.4.5	Subjektivní hodnocení žáků v hodnotících listech	75
10.5	Vyučovací jednotka č. 5 (příloha č. 5)	76
10.5.1	Pracovní list k vyučovací jednotce č. 5	77
10.5.2	Analýza vyučovací jednotky	78
10.5.3	Grafické zpracování pracovního listu a jednotlivých úloh k vyučovací jednotce č.5	78
10.5.4	Výsledné hodnocení pracovního listu k vyučovací jednotce č. 5.....	81
10.5.5	Subjektivní hodnocení žáků v hodnotících listech	81
10.6	Návrhy na další vyučovací jednotky (přílohy č. 6 a č. 7)	83
10.6.1	Pracovní list k vyučovací jednotce č. 6	84
10.6.2	Pracovní list k vyučovací jednotce č. 7	86
10.7	Sumarizační tabulky	87
11	Závěr výzkumné části.....	90

Úvod

Knihy jsou lidem tím, co perutě ptákům.

(J. Ruskin)

Literatura. Tento pojem někým prostoupí bez sebemenšího zájmu, někdo s ním má spojené tolik, že mu hlavou prolétne spousta vzpomínek. Ve světě televize, počítačů a chytrých telefonů už není tolik lidí, kteří si rádi sednou s knihou a nechávají se unášet příběhy v nich. Ve velkém procentu jsou to právě děti, které čtou knihy s chutí, proto myslím, že bychom je měli podporovat a vzbuzovat u nich touhu číst. To a moje láska k literatuře mě vedlo k napsání diplomové práce.

Tématem práce je zjistit, jaké jsou možnosti využití této prozaického textu v prostředí základní školy. Hodiny literární výchovy jsou často jednotvárné a pro žáky nudné a nedůležité. Úkolem učitele by mělo být vzbudit zájem o četbu, pracovat s texty zábavně a zajímavě. Proto jsem vytvořila zásobník pracovních listů k prozaickým textům, který může pomoci a posloužit ostatním pedagogům v hodinách literární výchovy.

Cílem mé diplomové práce je popsat základy literární výchovy, vytvořit zásobník pracovních listů s různými druhy otázek a následně tyto pracovní listy aplikovat do hodin literární výchovy ve 2. ročníku základní školy. Výsledkem by mělo být zjištění nejvhodnějších druhů úloh pro žáky tohoto ročníku.

Tato práce je rozdělena do dvou částí: teoretické a praktické. V teoretické části se zabývám obecnými tématy literární výchovy pro první stupeň základních škol. Jde tedy o základní pojmy literatury, její druhy a žánry, činitele literární výchovy, dále vymezuji nynější stav kurikulárních dokumentů především Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV), popisují čtenářskou dovednost a její etapy, čtenářskou gramotnost, její aspekty, roviny a začlenění do RVP ZV a v závěru také základní pojmy z oblasti výzkumu, které jsou podstatné pro tuto práci. Jde například o popis kvalitativního výzkumu, pozorování a vybraných metod kvalitativního výzkumu.

V praktické části jsem vytvořila soubor sedmi vyučovacích jednotek, kde se pracuje s prozaickým textem. Pět z těchto jednotek bylo odučeno. Pomocí vyplněných pracovních listů a hodnotících listů, kde žáci sdělovali své subjektivní myšlenky, jsem mohla vyhodnotit, jaké druhy úloh jsou pro ně vhodné a přitažlivé.

TEORETICKÁ ČÁST

---

1 Základní pojmy z oblasti literatury

1.1 Čtenářská kultura

„Soubor všech aktivit, které se týkají knih, čtení, četby, knižního chování a vůbec vztahu ke knihám, to, co vykazuje v našem vztahu ke knize nějaké – časově a prostorově podmíněné – společné rysy a co nás identifikuje jako příslušníky stejné kultury, co, jak často, kolik, kde, kdy čteme, co a kolik nakupujeme, jak často chodíme do knihoven, jak velké máme domácí knihovny aj. čtenářská kultura je sférou všech těch, kdo se nějak vztahují ke čtení.“¹

Silné stránky české čtenářské kultury (Trávníček, 2010, str. 162)

- žádná věková bariéra – čtení u nás neklesá s věkem
- fungující veřejné knihovny
- silná „čtenářská šlechta“ – 6,5% obyvatel ČR přečte více než padesát knih ročně
- domestikovaný internet – velmi oblíbený způsob vyhledávání informací, ale i nakupování online katalogů, ...
- domácí knihovny
- knihy jako dárek

1.2 Literatura

„Slovo „literatura“ někdy v běžné řeči označuje veškeré tištěné písemnosti (jako např. zákoník, encyklopedie, vědecké pojednání, učebnice, kuchařka), v užším odborném významu ale znamená písemnictví – otevřenou množinu jazykových projevů (textů) esteticky zaměřených, tj. orientovaných na čtenářský zážitek z obsahu i formy.“²

---

¹TRÁVNÍČEK, Jiří. *Překnížkováno: co čteme a kupujeme (2013)*. Brno: Host, 2014. s. 44. ISBN 978-80-7491-256-6.

²PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 2., přeprac. vyd. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006., s. 18. ISBN 80-7290-244-x.

*„Literatura – písemnictví, soubor veškerých písemných záznamů všech oborů lidské činnosti. Vznikla v důsledku rozvoje civilizace a rostoucích hmotných i duchovních potřeb člověka (administrativní organizace hospodářství i politiky, věda, umění).“*³

Podle Hamana je literatura „soubor děl zaznamenaných písmem, ať uměleckých, či odborných“.⁴

Literaturu orientovanou na čtenářský zážitek často nazýváme literaturou krásnou, uměleckou či literární slovesnost. Podle výzkumu nakladatelství Adonai bylo zjištěno, že pojem kniha či literatura, pro velkou část respondentů znamená právě literaturu uměleckou, tedy jen jednu z částí literatury.

Literatura, myšleno umělecká, se pro její široké rozpětí často dělí na různé druhy, žánry, oblasti z hlediska období a epoch, směrů atd.

Ve zkratce si některá dělení uvedeme.

Oblasti literatury:

- Literatura umělecká a populární
- Literatura národní a světová

Souhrnné žánry literatury:

- Folklórní slovesnost
- Literatura pro děti a mládež
- Faktografická literatura
- Literární fantastika
- Literární komika

Literární druhy (dva způsoby dělení):

• Lyrika	○ Próza
• Epika	○ Poezie
• Drama	○ Drama

---

³KOSTEČKA, Jiří. *Do světa literatury jinak: (úvod do čtenářství a studia literatury) : učebnice teorie literatury pro 1. - 4. ročník středních škol*. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, 1995. s. 342. ISBN 80-85937-01-8.

⁴HAMAN, Aleš. *Úvod do studia literatury a interpretace díla*. Jinočany: H & H, 1999. s. 7. ISBN 80-86022-57-9.

Uvedené dělení neobsahuje všechny aspekty, podle kterých je literatura rozdělena, je to však dělení nejznámější a nejdůležitější.

V následujících podkapitolách si uvedeme a více popíšeme takový druh a žánr literatury, který je pro nás v této práci podstatný.

1.3 Literatura pro děti a mládež

Jak už název tohoto druhu literatury vypovídá, literatura pro děti a mládež je určena dětem ve věku 3 až 15 let. Ne vždy se setkáme s pojmem literatura pro děti a mládež, tento pojem se často nahrazuje pojmy dětská literatura, literatura pro děti či literatura pro mládež.

Literatura pro děti a mládež byla jako plnohodnotná součást literatury zařazena až poměrně nedávno. V začátcích literatury, ale i dlouho po nich, se dětem nevěnovala taková pozornost. Až s psychologií dítěte se ve větší míře začala rozvíjet literatura zaměřená na dětské čtenáře. Než však nastala tato situace, vznikala díla, která nyní nazýváme neintencionální. „*Neintencionální díla (texty) jsou určena původně dospělým, druhotně se však stala víceméně trvalou součástí dětské četby a vzdělanosti.*“⁵ Zahrnuje nejčastěji pověsti, báje, pohádky, biblické příběhy, atd. Literatuře psané pro děti pak říkáme intencionální.

„*Mnohostranným a podle věku diferencovaným posláním dětské literatury je zejména probouzet aktivní vztah k jazyku jakožto základnímu prostředku zespolečnění, podněcovat dětskou spontaneitu a fantazii, vyvolávat podněty k poznávání nových reálií a nenásilně vytvářet kritéria mravního a estetického hodnocení.*“⁶

Dětská literatura je zaměřena na dětského čtenáře, proto v knihách pro děti můžeme zaznamenat snahu o přiměřenost například ve volbě slov, délce textu, neúčasti složitých souvětí. Dětská kniha se pozná také podle vizuálního vzezření. To zahrnuje častější a infantilní ilustrace (v některých knihách dokonce nadřazené psanému textu), velikost písma, délku jednotlivých kapitol. Všechny tyto atributy se používají v závislosti na věku, kterému je kniha určena.

Literatura pro děti se nejčastěji dělí do **tří skupin**, a to podle věku, jak už je zřejmé z předešlé kapitoly. První skupinu tvoří **děti předškolního věku** (3 – 6 let). Na tuto skupinu jsou zaměřeny knihy v podobě leporel, obrázkových knih, říkadla a hádanky, atd. Ve druhé skupině jsou **žáci mladšího školního věku** (6 – 11 let), které nejvíce zajímají pohádky,

---

⁵MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. s. 360. ISBN 80-7185-669-x.

⁶VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie*. 2., rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. s. 208.

příběhy s dětským hrdinou, rytmické říkanky a postupem času také povídková próza s přírodní a historickou tematikou. Poslední skupina *žáků staršího školního věku* (12 – 15 let) se zaměřuje na literaturu dobrodružnou, příběhy s dívčí hrdinkou, případně literaturu naučnou.

Funkce literatury pro děti a mládež (Peterka, 2006, str. 195):

- Socializační – schopnost se socializovat se spolužáky, lidmi v jedincově okolí
- Vzdělávací – podporující zájem o poznání různých oblastí našeho světa
- Imaginativní – schopnost projevit a podpořit svou fantazii, tvořivost

1.4 Próza

Próza patří mezi literární druhy. Podle Martinkové „*označuje jazykové projevy nedělené na verše. Jejimi základními stavebními jednotkami jsou věty, odstavce, popř. kapitoly, díly, knihy, cykly. Próza tíhne k vyprávění, často směřuje k věcnosti a střízlivosti a k objektivnímu zachycení skutečnosti. Próza plnila a plní nejen funkci zábavnou, ale také funkci naučnou, výchovnou, náboženskou aj. Prózu, v níž převažuje estetické zaměření, nazýváme také umělecká próza, či krásná próza, beletrie.*“⁷

Podle Vlašína próza: „*v literárněvědném smyslu je souhrnným označením pro všechna neveršovaná a nedramatická literární díla, jedním ze tří členů základní druhové triády, členící celou literární oblast literatury podle jazykově stylistické formy na: poezii, prózu a drama*“.⁸

Oblasti prózy (Mocná, Peterka, 2004, str. 526):

- Próza nauková
- Próza rétorická
- Próza publicistická
- Próza dokumentární
- Próza umělecká (beletristická, fikcionální)

---

⁷MARTINKOVÁ, Věra. *Teorie literatury netradičně: učebnice pro střední školy, pro občanské školy a 6.-9. ročník ZŠ*. Praha: Trizonia, 1995. s. 189. ISBN 80-85573-61-x.

⁸VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie*. 2., rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. s. 297.

Rozdíly mezi prózou a poezií

Některé zdroje uvádí, že próza je opakem poezie a naopak. Následně si uvedeme, nejtypičtější protiklady těchto dvou literárních druhů (Peterka, 2006).

Poezie	X	Próza
Verš	X	Věta
Vznešený styl	X	Střízlivý styl
Ke zpěvu	X	Ke čtení
Brzděné čtení	X	Plynulé čtení
Exprese	X	Sdělení
Metaforičnost	X	Doslovnost

1.5 Četba

Četba se týká každého z nás, čteme každý den, možná aniž bychom si to uvědomili. Čteme v práci, ve škole, v televizi a dokonce i cestou autem či jiným dopravním prostředkem. Když se podíváme na průzkumy čtení, můžeme nejspíše bez překvapení zjistit, že rok od roku čte populace méně. Je to v důsledku nového trendu televize, počítačů, tabletů a chytrých telefonů. Na druhou stranu Jiří Trávníček (2007, str. 63) provedl výzkum, kde zjistil, že téměř třetina respondentů přečte za rok více než třináct knih. Můžeme tedy jen doufat, že elektronika knihy jednou kompletně nenahradí a že populace si alespoň někdy najde čas na četbu.

Pro bližší pochopení pojmu četba uvedeme několik vysvětlení z různých literárních zdrojů.

Čtení je podle Homolové „proces vnímání a uvědomování si významu čteného textu složeného ze slov, jehož podstatou je dešifrování grafických znaků a chápání významů slov na základě spojování jejich obsahu a formy“.⁹

Nakonečný definuje čtení jako „vnímání napsaných slov, která mají určitý obsah a formu“.¹⁰

---

⁹HOMOLOVÁ, Kateřina. *Dětský a dospívající čtenář*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2013. s. 113. ISBN 978-80-7248-952-7.

¹⁰NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie čtenáře*. Praha: Ústřední dům armády, 1966. s. 13. Kmen (Ústřední dům armády).

Podle Vlašína je čtení „základní způsob vnímání literárního díla ve formě písemného projevu. V průběhu tohoto procesu vstupuje literární dílo do vědomí čtenáře a konfrontuje se zde s jeho zkušenostním komplexem. Výsledek tohoto procesu bývá označován jako dotváření díla čtenářem, jeho konkretizace.“¹¹

Podle Ceneke „četba (poslech) ukázek a celých děl a s ní spojené další činnosti plní jednak funkci přímého osvojování ideově uměleckých hodnot literatury, jednak je v didaktickém, metodickém ohledu pramenem poznatků o literatuře a názorů na ni, jednak je východiskem estetických činností (přednesu, rozboru, atd.), zdrojem literárních (čtenářských) schopností a dovedností a konečně inspirátorkou zájmu o literaturu i literárních a kulturních potřeb vůbec.“¹²

Důvodem četby je buď získání informace, nebo prožitku. Čtení pro informaci nám zprostředkovává publicistika a literatura věcná. Ve druhém případě, četba pro zážitek, je výběr knih zaměřen na zájem každého jedince.

Faktory ovlivňující čtenářství (Peterka, 2006, str. 75-76):

- Biologický faktor – důležitými aspekty v této oblasti jsou věk a pohlaví. Je samozřejmé, že dívky a chlapci nebudou za záživný považovat ten samý žánr literatury. Chlapci vyhledávají dobrodružství, dívky spíše přátelství a lásku. I věk je při výběru četby rozhodující, zvláště děti do 15 let velmi rychle mění své zaměření od říkadel, přes pohádky, prózu s dětským hrdinou až po literaturu naučnou.
- Psychologický faktor – zahrnuje inteligenci, paměť, vnímání, koncentraci, zvědavost, vzdělání.
- Sociální faktor – tento faktor zahrnuje sociální prostředí, ve kterém se dítě nejčastěji nachází, především jde tedy o rodinu a školu. Pokud rodina nebude přikládat četbě velkou pozornost, ani dítě ve většině případů v této činnosti nenalezne velké zalíbení. Zde je příhodné zmínit několik vět Olgy Černé: „Vždycky mě zarazí, když se hledají odpovědi na otázku, proč dnešní děti nečtou, aniž by se současně mluvilo o tom, proč nečtou dospělí. Jako by stačilo, že dospělí důležitost a potřebnost čtení obecně uznávají, jenom na ně sami

---

¹¹VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie*. 2., rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. s. 63.

¹²CENEK, Svatopluk. *Úvod do teorie literární výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. s. 39. Učebnice pro vysoké školy.

zrovna nemají čas, musejí se zabývat důležitějšími věcmi anebo „mají splněno“, protože všechno podstatné přečetli už před maturitou.“¹³ To platí i o osobnosti učitele literatury, o které bude více zmíněno o několik řádků níže.

Fáze četby (Chaloupka, 1982):

- Osvojování knihy
- Vstupní vnímání textu (percepce)
- Zamýšlení nad textem a jeho citové prožívání
- Následné vybavování čtenářských dojmů, pocitů a zážitků čtenáře

Z hlediska záměrů a cílů četby rozlišujeme formy čtení (Homolová, 2013)

- Orientační čtení – při prvním kontaktu s textem
- Výběrové čtení – při hledání konkrétních informací v textu
- Kritické čtení – zhodnocení a utvoření vlastního názoru na text
- Tvořivé čtení – podnět k vlastní tvorbě
- Korekturní čtení – spojení četby s odstraňováním nedostatků (např. pravopis)
- Adaptivní čtení – čtenář si sám zvolí přístup k textu a formu čtení

1.6 Činitelé literární výchovy

Učitel literární výchovy

Učitel je: *„jeden ze základních činitelů vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluzodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. Učitel spoluvytváří edukační prostředí, klima třídy, organizuje a koordinuje činnosti žáků, řídí a hodnotí proces učení“.*¹⁴

---

¹³ČERNÁ, Olga. *Čtení není žádná nuda: náměty k rozvíjení čtenářské gramotnosti a radosti ze čtení*. Praha: Portál, 2014. s. 8. ISBN 978-80-262-0720-7.

¹⁴PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří, WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 261. ISBN 80-7178-772-8.

Podle Kotrby a Laciny pedagog „*musí být nejen expertem, ale především musí projevit dostatek vůle a energie bojovat se zažitými a vyzkoušenými postupy*“.¹⁵

Jak je zřejmé z výše uvedeného, osobnost učitele je velice podstatnou součástí vyučovacího procesu. Úzce se tedy dotýká i literární výchovy.

Učitel literární výchovy by měl dobře znát žáky, které předmět vyučuje a jejich dovednost čtení, individuální zvláštnosti a potřeby. Samozřejmě by měl mít co největší přehled v oblasti dětské literatury, aby byl schopný vybrat vhodný úryvek, či celou knihu, vhodnou pro žáky daného věku. Měl by mít přehled o metodách, vhodných při výuce čtení a čtenářské gramotnosti. Tyto metody by měl umět ve vhodných okamžicích a časových úsecích efektivně střídat. Další dovedností učitele by měla být schopnost doporučit žákům vhodnou literaturu na rozvoj studijních dovedností v různých oblastech a poradit možnosti a zdroje v případě osobních zájmů žáka.

Stejně podstatné jako dovednosti již zmíněné, je zájem o četbu samotného učitele. Pokud sám učitel rád čte a četbě se věnuje, je na něm znát, že hodiny literární výchovy ho baví, pak je pravděpodobné, že tuto oblibu přenesení i na žáky a bude schopen vést své hodiny zábavnou a zajímavou formou.

Čtenář

Dalším činitelem hodin literární výchovy je čtenář. V prostředí základní školy je zde čtenářů několik a jejich dovednost je řízena a organizována učitelem.

*„Čtenářem je teprve ten, kdo čte. Pojem čtenáře nevyjadřuje jen skutečnost osoby aktuálně čtoucí, nýbrž z časového aspektu souborně toho kdo čte a četl.“*¹⁶

Bohužel, z výzkumů je známo, že aktivních čtenářů stále ubývá, což je pravděpodobně následkem masového šíření a užívání televize a internetu a „uspěchané“ doby. Lidí, kteří se rádi zastaví u zajímavé knihy, ubývá.

Důležitou součástí čtenářství a osobnosti čtenáře je vztah čtenář – kniha, který je určitou formou komunikace, kdy autor zprostředkovaně předává své znalosti, zkušenosti či zážitky čtenáři. Tento vztah nezahrnuje pouze samotnou četbu, ale také výběr knihy a její vliv na čtenáře. S tímto vztahem také souvisí fakt, že čtenář není pouze subjektivním odběratelem

---

¹⁵KOTRBA, Tomáš, LACINA, Lubor. *Aktivizační metody ve výuce: příručka moderního pedagoga*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Ilustroval Hana ŠEFROVÁ. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 21. ISBN 978-80-87474-34-1.

¹⁶NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie čtenáře*. Praha: Ústřední dům armády, 1966. s. 12. Kmen (Ústřední dům armády).

textu dané knihy. Čtenář má naopak právo knihu podle svých schopností a zkušeností zhodnotit, vyjádřit názor o tom, co se mu v knize líbilo, ale i nelíbilo.

Druhy čtenářů (Peterka, 2006, str. 77):

- *Čtenář faktický* (osobní, reálný, empirický) – konkrétní čtenář, který si knihu zakoupí, či zapůjčí
- *Čtenář modelový* (implicitní, předpokládaný, potenciální) – tento čtenář není konkrétní, je to pouze model ideálního odběratele informací pro danou knihu, pro příklad můžeme zmínit, že vědecká literatura bude určena spíše dospělým čtenářům, kteří se v dané věci orientují

Pokud se zaměříme na čtenáře v konkrétním prostředí – škole, je nutné uvést, že škola není hlavním iniciátorem čtenářství v životě dítěte. Čtenář se formuje dříve, než dítě nastoupí povinnou školní docházku, už tím, co v rodině „odpozoruje“. Škola by však samozřejmě měla začínající čtenáře podporovat a vzbuzovat v nich zájem o četbu jako o zábavnou, ale i poučnou volnočasovou činnost. Na začátku dovednosti čtení se zaměřujeme spíše na zážitkové pojetí četby, ale čím starší žák je, tím více můžeme zapojovat i pojetí naučné. Největším problémem čtenářství ve škole je, že čtenáři berou čtení knih jako povinné. Proto je vhodné, aby učitel literární výchovy žákům ukázal, že i ve školním vyučování lze číst knihy pro žáky zajímavé.

2 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

V roce 2004 byl Národním programem rozvoje vzdělávání v České republice zaveden nový systém kurikulárních dokumentů, obsahujících dvě roviny. Státní a školní. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání patří spolu s Národním programem vzdělávání do roviny státní. Národní program vzdělávání určuje vzdělávání jako celek, kdežto Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV), jak už je z názvu zřejmé, určuje rámec vzdělávání na základních školách, který je závazný. RVP ZV není jediným rámcovým programem v síti kurikulárních dokumentů. Rámcové vzdělávací programy se zaměřují na všechny stupně školských zařízení. Kromě základních škol také na školy mateřské, střední odborné, gymnázia atd. Rovina školní obsahuje Školní vzdělávací programy, které si tvoří jednotlivé školy samostatně, jsou odvozeny právě od RVP a „ušité na míru“ prostředí, podmínkám a možnostem konkrétních škol.

Přestože nový systém kurikulárních dokumentů vznikl v roce 2004, Rámcové vzdělávací programy se do praxe zavedly až ve školním roce 2007/2008.

„Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, je otevřeným dokumentem, schopným perspektivní inovace. Specifikuje úroveň klíčových kompetencí (k učení, řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské a pracovní), vymezuje vzdělávací obsah, tj. očekávané výstupy a učivo, zařazuje průřezová témata s výrazně formativními funkcemi, preferuje komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu a předpokládá volbu různých vzdělávacích postupů, aktivizujících metod a forem výuky ve shodě s individuálními potřebami, možnostmi a zájmy žáků.“¹⁷

2.1 Jazyk a jazyková komunikace

Jednou ze vzdělávacích oblastí v RVP ZV je Jazyk a jazyková komunikace. Tato oblast je zde v první řadě charakterizována, následně je obsaženo cílové zaměření vzdělávací oblasti a vzdělávací obsah vzdělávacího oboru.

Vzdělávací obsah je na 1. stupni členěn na:

1. období (1. – 3. ročník)
2. období (4. – 5. ročník)

---

¹⁷TOMAN, Jaroslav. *Didaktika čtení a primární literární výchovy*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. s. 20. ISBN 978-80-7394-038-6.

Očekávané výstupy jsou určeny na konci třetího ročníku pouze orientační a na konci pátého ročníku závazné. Každá škola si tedy může ve svém Školním vzdělávacím programu požadavky z RVP ZV libovolně rozčlenit do jednotlivých ročníků prvního i druhého období, a to podle možností a předpokladů žáků.

V oblasti Jazyk a jazyková komunikace jsou vzdělávací obory tři. Prvním z nich je Český jazyk a literatura, druhým a třetím jsou Cizí jazyk a Další cizí jazyk. Doplňujícím vzdělávacím oborem pro oblast Jazyka a jazykové komunikace je Dramatická výchova.

„Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura má komplexní charakter, ale pro přehlednost je rozdělen do tří složek: Komunikační a slohové výchovy, Jazykové výchovy a Literární výchovy. Ve výuce se však vzdělávací obsah jednotlivých složek vzájemně prolíná.“¹⁸

2.2 Literární výchova

„V literární výchově žáci poznávají prostřednictvím četby základní literární druhy, učí se vnímat jejich specifické znaky, postihovat umělecké záměry autora a formulovat vlastní názory o přečteném díle. Učí se také rozlišovat literární fikci od skutečnosti. Postupně získávají a rozvíjejí základní čtenářské návyky i schopnosti tvořivé recepce, interpretace a produkce literárního textu. Žáci dospívají k takovým poznatkům a prožitkům, které mohou pozitivně ovlivnit jejich postoje, životní hodnotové orientace a obohatit jejich duchovní život.“¹⁹

V RVP ZV jsou pro složku Literární výchova vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura určené následující očekávané výstupy:

1. období

- žák čte a přednáší z paměti ve vhodném frázování a tempu literární texty přiměřené věku
- vyjadřuje své pocity z přečteného textu
- rozlišuje vyjadřování v próze a ve verších, odlišuje pohádku od ostatních vyprávění

---

¹⁸ RVP ZV, 2013, s. 16

¹⁹ RVP ZV, 2013, s. 16

- pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností.

2. období (RVP ZV, 2013)

- žák vyjadřuje své dojmy z četby a zaznamenává je
- volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na dané téma
- rozlišuje různé typy uměleckých a neuměleckých textů
- při jednoduchém rozboru literárních textů používá elementární literární pojmy

Mezi učivo téže složky patří (RVP ZV, 2013):

- poslech literárních textů
- zážitkové čtení a naslouchání
- tvořivé činnosti s literárním textem - přednes vhodných literárních textů, volná reprodukce přečteného nebo slyšeného textu, dramatizace a vlastní výtvarný doprovod
- základní literární pojmy - literární druhy a žánry: rozpočítadlo, hádanka, říkanka, báseň, pohádka, bajka, povídka, spisovatel, básník, kniha, čtenář, divadelní představení, herec, režisér, verš, rým, přirovnání

3 Fáze a metody v hodinách literární výchovy na 1. stupni základní školy

V této kapitole bude popsán klasický proces práce s textem v hodinách literární výchovy na 1. stupni základní školy. Tento proces zahrnuje motivaci, první seznámení s textem a práci s ním

3.1 Přípravná fáze

Důležitou a většinou první složkou přípravné fáze je **motivace**. „*Motivace integruje psychickou a fyzickou aktivitu člověka směrem k vytyčenému cíli a vyjadřuje vnitřní touhu a ochotu vyvinout určité úsilí. Motorem je „vidina“ dosažení cíle.*“²⁰

Učitel motivací u žáků navodí potřebnou náladu a celkovou atmosféru ve třídě a kolektivu. Tím také soustřeďuje jejich pozornost a vzbuzuje zájem o text. Motivací může být nepřeberné množství činností a aktivit, od učitelova monologu, přes používání různých učebních pomůcek a zapojení žáků při hraní her až po využití techniky na prezentaci obrazů či krátkých filmů.

Motivace se dělí na (Kostečka, 1993):

- Vnější – ze strany učitele, rodiče
- Vnitřní – vlastní zájem žáka o dané učivo

Motivace se dělí také podle využití (Sitná, 2009):

- Užitečnost získaných znalostí, jejich praktické využití
- Potřeba získat kvalifikaci, dosáhnout plánovaného vzdělání
- Posilování sebevědomí

---

²⁰KOTRBA, Tomáš, LACINA, Lubor. *Aktivizační metody ve výuce: příručka moderního pedagoga*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Ilustroval Hana ŠEFROVÁ. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 73. ISBN 978-80-87474-34-1.

První seznámení s textem je druhá složka přípravné fáze. V ní se žáci seznamují s textem buď poslechem nebo hlasitým či tichým čtením. V prvním období (1. – 3. ročník) dle RVP ZV převládá v hodinách literární výchovy poslech a hlasité čtení. Naopak ve vyšších ročnících (4. – 5. ročník) převládá čtení tiché.

Hned po prvním seznámení s textem je možné využít rozhovoru se žáky, kde zjistíme jejich prvotní pocity a zážitky, co je zaujalo, čemu nerozuměli a co si o situaci v textu myslí. Takový rozhovor může posloužit jako zpětná vazba k výběru textu.

3.2 Didaktická interpretace textu

Interpretace textu je „*literárněvědní disciplínou, jejímž východiskem je literární text a cílem co nejadekvátnější pochopení a výklad smyslu slovesného uměleckého díla.*“²¹

Pohle Hníka je didaktická interpretace textu „*metoda, která s sebou nese potenciál tvořivých činností, a tedy i potenciál k rozvoji tvořivosti.*“²²

Interpretace textu je v hodinách literární výchovy velice podstatná. Žáci, a to obzvláště ti menší, nejsou ještě schopni vnímat text v jeho zamýšlené hloubce. Často mají text pouze za pohádku bez většího smyslu. Pokud se jim text líbí, nejsou schopni sdělit, proč tomu tak je. To samozřejmě platí i opačně, když se jim text nelíbí. Interpretace literárního díla jim umožňuje více se zaměřit právě na hlubší smysl, kterého si sami nevšimnou. Samozřejmě je důležitá i role učitele, který by měl interpretaci se žáky provést přiměřeně jejich věku a zkušenostem. Právě učitel by měl vhodnými metodami práce s textem žáky postupně dovést k růstu zkušeností v této oblasti, aby postupem času byli sami schopni pochopit, co chtěl autor textu či díla sdělit.

Kostečka tvrdí, že „*prostá znalost písmenek postačí jen k přečtení díla, smysluplná interpretace vyžaduje čtenáře ochotného i poučeného.*“²³

Do interpretace textu spadá **chápání smyslu a výchovné působení textu**, kdy je často důležité žáky blíže seznámit s knihou jako celkem, aby byli schopni pochopit souvislosti. Především žáci 1. – 3. ročníků mají problém pochopit a stanovit téma a hlavní myšlenku textu. Jsou však schopni vyjmenovat postavy, děj, prostředí a získávat pojem o druzích a

---

²¹VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie*. 2., rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. s. 156.

²²HNÍK, Ondřej. *Hravá interpretace v hodinách čtení a literární výchovy: inspirativní materiál pro učitele literární výchovy a studenty učitelství*. Jinočany: H & H, 2007. s. 23. ISBN 80-7319-067-2.

²³KOSTEČKA, Jiří. *Do světa literatury jinak: (úvod do čtenářství a studia literatury) : učebnice teorie literatury pro 1. - 4. ročník středních škol*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1995. s. 48. ISBN 80-85937-01-8.

žánrech dětské literatury. Tyto znalosti jsou předpokladem k budoucímu hlubšímu chápání smyslu textu.

Interpretace textu často obsahuje také **charakterizaci literární postavy, poznávání kompoziční výstavby, osvojování uměleckého jazyka a pronikání do obraznosti**, což je „*záměna dvou slov, jež mají společný některý ze svých druhotných významů. Autor přitom vědomě potlačuje základní význam slov a zdůrazňuje některý z jejich významů potencionálních.*“²⁴

Pokud chceme uvést nejčastější metody interpretace ve školách, můžeme zmínit například převyprávění, vysvětlení, dramatizaci, sdělení vlastního názoru na text.

3.3 Samostatná práce žáků s textem

Maňák dospěl k závěru, že „*samostatnost spolu s aktivitou a tvořivostí jsou požadavky na školní práci žáků, ke kterým v současnosti směřuje teorie a praxe výchovného a vzdělávacího působení všech typů škol.*“²⁵

Silberman tvrdí, že „*když se žáci učí samostatně, mohou se soustředit a hlouběji promýšlet učivo. Dále je to pro ně příležitost převzít osobní zodpovědnost za své učení.*“²⁶

Toman považuje za samostatnou práci žáků s textem „*takovou jejich receptivní nebo literárně-estetickou činnost, při níž si osvojují potřebné vědomosti, dovednosti a návyky především vlastním zážitkovým a myšlenkovým úsilím, bez pomoci vyučujícího.*“²⁷

Stupně samostatné práce (Kotrba, Lacina, 2011, str. 109)

- Žákova samočinnost – bez sebemenší pomoci učitele
- Řešení drobných problémů – řeší problémové otázky
- Samostatnost v některých fázích řešení problému – samostatná práce na částech řešeného úkolu
- Relativní samostatnost v celém průběhu řešení problému – pedagog pouze usměrňuje celkovou činnost

²⁴TOMAN, Jaroslav. *Didaktika čtení a primární literární výchovy*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. s. 83. ISBN 978-80-7394-038-6.

²⁵MAŇÁK, Josef. *Alternativní metody a postupy*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. s. 55. ISBN 80-210-1549-7.

²⁶SILBERMAN, Melvin L. a Karen LAWSON. *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování: osvědčené způsoby efektivního vyučování*. Praha: Portál, 1997. s. 201. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-124-x.

²⁷TOMAN, Jaroslav. *Didaktika čtení a primární literární výchovy*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. s. 87. ISBN 978-80-7394-038-6.

- Tvůrčí činnost – sami žáci vytváří problémové typy úloh, nejobtížnější v oblasti samostatné práce

Jsou tři **principy**, na kterých je založena samostatná práce žáků:

- Reprodukční – naučené učivo pouze mechanicky opakují
- Analogický – naučený model obměňují podle kritéria, které jim bylo stanoveno
- Kreativní – naučené učivo používají na nové situace

Na 1. stupni základní školy je nejčastější princip analogický. Nejčastěji jde o úkoly na doplnění textu, výběr správné odpovědi, vyvození správného vztahu atd. Úkoly žáci řeší buď samostatně nebo v páru či skupině.

Samostatná práce žáků je závěrečnou částí interpretace textu a úvodní částí estetických činností žáků. Jde tedy o přechodnou, ale i přesto podstatnou část mezi těmito dvěma fázemi vyučovací hodiny. Podstatná proto, že díky ní dochází k hlubšímu pochopení obsahu a formy a větší orientaci v textu. Dochází u nich k pozornějšímu vnímání a zdokonalování ve studijním čtení.

3.4 Literárně-estetické činnosti žáků

V této fázi vyučovací hodiny literární výchovy žáci pracují s přečteným textem. Například k němu **sestavují osnovu**, **dramatizují** text nebo jeho část, **přednáší** či **předčítají** pasáže, **reprodukuji** text v hodinách slohové výchovy atd.

3.5 Závěrečná část

Závěrečná část vyučovací jednotky nemá dlouhého trvání. Může se zde využít nespočet výukových forem a metod.

Cílem této části je shrnutí a ověření znalostí žáků o učivu, probraném v předchozích částech vyučovací jednotky a následně zhodnocení žákovské aktivity v hodině. Na závěr hodiny je možné zadat domácí úkol, zaměřený na již osvojené poznatky a dovednosti z hodin literární výchovy.

4 Čtenářská dovednost

Dovednost čtení je základním předpokladem pro následující osvojování si důležitých aspektů a informací z oblasti lidského života. Čtení však neslouží pouze jako zdroj informací, ale také jako příjemný odpočinek a vnímání estetického uměleckého textu.

„Dovednost číst znamená chápat tištěnou a psanou řeč. Předpokládá znalost grafických znaků slov (písmen pro jednotlivé hlásky), dovednost převést je pohotově v řeč mluvenou, vytvořit si adekvátní představy o obsahu čteného, přemýšlet o něm a zaujmout k němu osobní postoj.“²⁸

4.1 Znaky čtenářské dovednosti

Čtení správné je takové čtení, které při hlasitém předčítání textu odpovídá textu tištěnému. Na začátku osvojování čtení tedy musí souhlasit vyslovená hláska s daným písmenem. Následně čtená slabika se slabikou psanou a dané slovo se slovem psaným.

Při **čtení s porozuměním** jde o „složitý proces, vyžadující přesné vnímání grafické podoby slov, pojmové i obrazné chápání jejich významu izolovaně a především v kontextových souvislostech, spojené s vytvářením adekvátních představ, zapamatováním, správným domýšlením a pohotovým vybavováním obsahu čteného textu“. ²⁹ Čtení s porozuměním je závislé na intelektu žáka, zkušenostech v oblasti čtení, míře slovní zásoby, jazykové a kulturní úrovni, technice čtení, která zahrnuje výše zmíněnou správnost, ale také na plynulosti čtení a v neposlední řadě na výběru vhodného textu. Čtení s porozuměním je jedním z nejzákladnějších a nejdůležitějších cílů četby, o který usilujeme při učení i vyučování.

Čtení plynulé se rozvíjí již od prvního ročníku. Jde o četbu, kde dochází ke spojení slov slovním přízvukem a intonací. Plynulé čtení závisí na mnoha aspektech, jako například správnost dýchání, přiměřené tempo četby, zachování rytmu běžné mluvy, atd.

Čtení výrazné je nejvyšším stupněm hlasitého čtení, při němž dochází ke změnám výšky, síly, tempa hlasu a správné artikulaci. Žáci se zde učí, u kterých druhů vět používáme

---

²⁸TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z didaktiky čtení a literární výchovy*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1990. s. 10.

²⁹TOMAN, Jaroslav. *Didaktika čtení a primární literární výchovy*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. s. 36. ISBN 978-80-7394-038-6.

intonaci klesavou a u kterých naopak používáme intonaci stoupavou. Čtení výrazné se zdokonaluje cvičením na vhodných úryvcích textu případně napodobováním učitele či jiného vypravěče.

Všechny čtyři vyjmenované znaky čtenářské dovednosti se vzájemně podmiňují a ovlivňují. Důkazem je následující výrok:

„Dokonalejší osvojení techniky čtení vede k lepšímu pochopení textu, porozumění obsahu a smyslu čteného zase pozitivně ovlivňuje čtenářskou techniku.“³⁰

Čtenářské dovednosti se dají nacvičit například chybějícími písmeny v textu, seznámením se slovy bez samohlásek, která jsou pro žáky obtížná, čtením jazykolamů, určováním důrazu slov ve větě atd.

4.2 Metody rozvíjení čtenářské dovednosti

(Hausenblas, Košťálová, 2010, str. 18)

- Čtení s otázkami – žáci si ve dvojicích vzájemně pokládají otázky týkající se přečteného textu
- Čtení s předvídáním – postupné čtení částí textu, po přečtení první části si každý žák napíše, co předvídá, že se stane dál, následně se přečte druhá část, po které je probráno odehrání děje a shoda s předpověďmi
- Čtení s tabulkou předpovědí – podobné jako čtení předvídání, tabulka slouží k záznamům předpovědí a toho, jak co se skutečně v textu odehrálo
- Dílna čtení – hodiny čtení, ve kterých si žáci sami přinesou knihu, sami jí potichu čtou a následně sdílí své zážitky s kolektivem
- Literární dopisy – žáci si vzájemně píšou v dopisech dojmy z přečteného
- Podvojný deník – žák si individuálně opisuje části textu, které ho zaujaly, a následně k nim píše vlastní komentář
- I.N.S.E.R.T. – žáci v textu odlišují, co je důvěryhodné, nedůvěryhodné, důležité či nedůležité
- Literární kroužky
- Beseda s autorem
- Atd.

---

³⁰TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z didaktiky čtení a literární výchovy*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1990. s. 10.

5 Etapy rozvoje čtenářské dovednosti

Jak je známo, dovednosti se musí rozvíjet a zdokonalovat, což platí samozřejmě i o dovednosti číst.

Největším zlomem ve čtenářské oblasti je vstup dítěte do školy, tedy okolo šestého, případně sedmého roku života. V této době se dítě stane školákem a jeho život se od základu změní. Pro novopečeného žáka to znamená mít pravidelný režim dne, splňovat své povinnosti, být samostatnější a také, naučit se číst.

Dětské čtenářství a postupné zdokonalování si dovednosti čtení dělíme do několika etap, které nám blíže specifikují, jak se čtení učí.

Čtení si žáci osvojují ve školách různými metodami. Jsou to metody syntetické, analytické a analyticko-syntetické.

Syntetické metody vychází prvotně z hlásky, poté se vyvozují písmena, která dané hlásky představují a následně se písmena skládají ve slabiky, slova a věty.

Analytické metody fungují na opačném principu než metody syntetické. Vychází naopak se slova a až z něj vyvozují stále menší části – slabiky a písmena.

Nejčastější metodou je metoda analyticko-syntetická. „*Jejím východiskem je zvukový celek, zpravidla slovo. Na základě jeho akustické analýzy žáci poznávají slabiky a hlásky. S nimi pak spojují odpovídající písmena, jež dále skládají do slabik a osvojené slabiky do slov.*“³¹ Protože je tato metoda nejrozšířenější a nejspíše také nejúspěšnější, její etapy rozvoje si v této kapitole blíže popíšeme.

Etapy dětského čtenářství (Toman, 1992, str. 51):

Předčtenářská etapa: předškolní věk – mladší (do 3 let)

- starší (3 - 6 let)

Čtenářská etapa: mladší školní věk (6- 10 let)

starší školní věk (11-15 let)

V předčtenářském období se děti připravují na čtení především formou poslechu, a to jak přímou formou (maminka, sourozenci, ...) tak i formou reprodukovanou.

Nejdůležitější období pro čtenářskou dovednost je od nástupu do první třídy. Tu si tedy popíšeme blíže.

---

³¹TOMAN, Jaroslav. *Didaktika čtení a primární literární výchovy*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. s. 24-25. ISBN 978-80-7394-038-6.

1. třída

První třída je v oblasti dovednosti čtení nejpodstatnější, protože si zde žáci získávají podklady k rozvoji čtení. Pokud se tato průprava v první třídě podcení, žák si může nést následky po celý život.

1. Etapu jazykové přípravy na čtení (předslabikářové období)

V této etapě si žáci rozvíjejí dovednosti především v mluvené podobě řeči. Při nástupu do školy je „ideálem, aby prvňáček ovládal řeč náležitě rozvinutou, artikulaci bezchybnou, ale reálně tak tomu není ve všech případech“.³²

Snaží se ve slovech sluchově odlišit jednotlivé hlásky (fonemický sluch), správně artikulovat jednotlivé hlásky, rozeznávání hlasu, spisovnou výslovnost. Důležitou částí předslabikářového období je také osvojování si ekonomického dýchání. Dále si zde žáci osvojují pojmy věta, slovo, slabika, hláska, které se učí rozlišovat a je jim vysvětlen rozdíl mezi hláskou a písmenem.

Ke konci tohoto období se postupně vyvodí několik prvních písmen, nejčastěji M, S, L a P. Již v této etapě dochází k analýze a syntéze s nově vyvozenými písmeny a z nich utvořenými slabikami (ma, la, po, ...), kdy se z těchto slabik tvoří slova. Velmi důležitou pomůckou jsou nastříhaná písmena abecedy.

2. Etapu slabičně analytického způsobu čtení (slabikářové období)

V této etapě si žáci osvojují jednotlivá písmena abecedy, jak malých a velkých, tak tiskacích a psacích. Dále si rozšiřují znalosti o částech slova, jako je slabika, písmeno a hláska a jejich vzájemné vztahy a odlišnosti. Měli by se naučit určit počet slabik ve slově a počet hlásek ve slabice.

Zpočátku je častější analýza, která se ale cvikem zrychluje, a proto může nastoupit syntéza. Nejčastěji se v tomto období pracuje s různými typy slabik a složením hlásek ve větší celky.

Jak už bylo zmíněno, ve slabikářovém období se žáci seznamují s různými typy slabik. Seznamují se postupně od nejjednodušších typů po nejsložitější, a to v několika fázích.

- Čtení otevřených slabik ve slovech
- Čtení zavřených slabik na konci slov

---

³²LEPILOVÁ, Květuše. *Cesty ke čtenářství: vyprávějte si s námi!*. Brno: Edika, 2014. s. 44. ISBN 978-80-266-0112-8.

- Čtení souhláskových skupin na začátku a uvnitř slov
- Čtení slov se skupinami di, ti, ni, s písmenem ě ve skupinách dě, tě, ně, bě, pě, vě, mě a se slabikotvornými souhláskami r, l

Na konci této etapy by tedy žáci měli mít velmi dobře osvojené všechny typy slabik a také je plynule spojovat do slov a ty číst jako celky.

3. Etapa plynulého čtení slov (poslabikářové období)

Toto období je zaměřeno především na upevňování a automatizaci typů slabik a jejich návaznosti na sebe v jednotlivých slovech. Žáci by měli na konci první třídy umět správně, uvědoměle a plynule číst slova v přiměřeně dlouhých a složitých textech. U tohoto čtení dodržovat slovní přízvuk a správnou výslovnost a také si postupně osvojovat i tiché čtení s porozuměním.

Na zakončení výuky čtení v první třídě je nutné dodat, že dovednosti číst značně přispívá i rozvoj dovednosti psaní, díky které si žáci snáze uvědomí posloupnost jednotlivých písmen ve slově a i syntéza hlásek je přesnější.

*„Prvé kroky dítěte jako čtenáře, jenž si sám hledá osobní kontakt s knížkou (ať již jsou to verše pro nejmenší, pohádky a bajky, či příběh z dětského života) nalézají v jeho široké zážitkovosti výchozí bod.“*³³

2. třída

*„Vznik a rozvoj vlastního čtenářství lze charakterizovat jako nejen kvantitativní rozšíření apersepcních možností, ale i jako jejich řádově nové rozvinutí. Tím, jak se dítě učí číst, samo své čtenářství pociťuje a vřazuje fakt čtení (jako rozlišování psaných znaků), ale především fakt čtenářství (jako individuální, zcela osobní interakci s textem) a spojitosti s celkovými změnami svého subjektu. Dítě – čtenář vnímá novou podobu i kvalitu svého vztahu k vnějším podnětům i působení těchto podnětů na sebe sama.“*³⁴

Ve druhé třídě se žáci více zdokonalují v plynulém a uvědomělém čtení. Čtení slov, jak tomu bylo v prvním ročníku, se rozšiřuje na čtení jednoduchých vět, přiměřené složitosti věku

³³CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. Praha: Albatros, 1982. s. 199.

³⁴HOMOLOVÁ, Kateřina. *Dětský a dospívající čtenář*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2013. s. 122. ISBN 978-80-7248-952-7.

žáků. Další zdokonalení by mělo být slyšitelné v oblasti intonace na koncích vět. Žáci se v rámci jazykové výchovy učí druhy vět, v závislosti na tomto tématu je proto vhodné se zmínit o klesavé a stoupavé intonaci a dále je při hodinách literární výchovy cvičit.

3. - 5. třída

Od třetí třídy se postupně rozvíjí intonace, dynamika, frázování, síla, výška a barva hlasu. To vše žáci soustavným cvičením zdokonalují. Každý další ročník jsou čtené texty složitější. Stále bychom je ale měli vybírat v závislosti na věku žáků.

Další rozvoj, a to především od čtvrtého ročníku, je v oblasti tichého čtení. Žáci toto čtení uplatňují především pro studijní účely. To zdokonaluje samostatnou práci žáků a také přípravu pro samostatné učení se z učebnic a vlastních zápisů na dalších stupních základního vzdělávání.

Žáci by na konci čtvrtého ročníku měli být schopni číst jako dospělí lidé.

*„Ve všech ročnících si žáci při výcviku čtení systematicky rozvíjejí a uplatňují návyky ekonomického dýchání, správného znění hlasu, pečlivé a přesné artikulace a spisovné výslovnosti.“*³⁵

Samozřejmě není možné, aby všichni žáci postupovali při osvojování čtení stejně. Při výuce literární výchovy musíme myslet na to, že každý žák má individuální míru osvojených znalostí a dovedností. Přistupujeme tedy co nejvíce individuálně ke každému žákovi. Jistě je téměř v každé třídě žák, který čte už ve druhé třídě jako dospělý, ale také žák, který má se čtením problémy. Nejlepší podmínky pro rozvoj jsou takové, aby oba tyto typy žáků byly zaměstnány a efektivně pracovaly na dalším rozvoji.

Poslední podstatnou informací v této kapitole je, že výcvik čtení není v páté třídě ukončen. Samozřejmě pokračuje i nadále na druhém stupni základních škol či gymnáziích. Zde je však kladen větší důraz na porozumění textu a práce s ním a také na znalost relevantních autorů a jejich děl a okolností dob, kdy tato díla psali.

---

³⁵TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z didaktiky čtení a literární výchovy*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1990. s. 33.

6 Čtenářská gramotnost

Než se žák stane čtenářsky gramotným, musí se nejprve stát gramotným. Gramotný člověk je schopen číst a psát. V prvním ročníku školní docházky je tedy hlavním cílem to, aby se žáci stali gramotnými. Další ročníky už se transformují na gramotnost čtenářskou.

Čtenářská gramotnost je „komplex vědomostí a dovedností jedince, které mu umožňují zacházet s písemnými texty běžně se vyskytujícími v životní praxi (např. železniční jízdní řád, návod k užívání léku apod.). Jde o dovednosti nejen čtenářské, tj. umět přečíst a rozumět jim, ale také dovednosti vyhledávat, zpracovávat, srovnávat informace obsažené v textu, reprodukovat obsah aj“.³⁶

Tento pojem byl definován studiemi PISA (Program for International Student Assessment) a PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study), které se zabývají gramotností nejen u nás v České republice, ale i v jiných zemích světa. PISA se zabývá nejen čtenářskou, ale i matematickou a přírodovědnou gramotností patnáctiletých žáků. PIRLS zjišťuje úroveň čtenářské gramotnosti žáků 4. ročníků základních škol, tedy žáků ve věku 9 až 10 let.

Období rozvoje čtenářské gramotnosti (Švrčková, 2011, str. 37)

1. Období rozvoje negramotnosti (od 8. měsíce do 6 let)
2. Období rozvoje počáteční čtenářské gramotnosti (od 6 do 8 let – tedy 1. a 2. ročník základní školy)
3. Období vlastní čtenářské gramotnosti (od 8 do 14 let – tedy od 2. ročníku do 9. ročníku základní školy)
4. Období funkční gramotnosti (od 14 let do dospělosti)

6.1 Aspekty čtenářské gramotnosti

Ve zkoumání mezinárodních studií PISA a PIRLS je čtenářská gramotnost rozdělena na několik zkoumaných oblastí. Především ve studii PISA se zdůrazňují následující tři aspekty.

---

³⁶PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 34. ISBN 80-7178-772-8.

Získávání informací

Získávat informace je zapotřebí každodenně. Člověk se neobejde bez důležitých informací jako odjezd vlakového spojení, číslo tramvaje či název zastávky, na které má vystoupit. Vždy je zapotřebí nějaká informace, kterou potřebujeme v daný okamžik k určité činnosti. Tyto informace snadno nalezneme v textu k tomu určenému, zběžně je pročteme, porovnáme a následně využijeme.

Vytváření interpretace

Vytváření interpretace je založeno na porozumění textu v plném rozsahu. Čtenář si text přečte a informace si spojí s jinými na text závislými informacemi. Výsledná informace není přímo obsažena v přečteném textu, ale je propojena se zkušenostmi daného čtenáře.

Posouzení textu

Posouzení textu zahrnuje posouzení obsahu a formy textu. Při posuzování obsahu je čtenář závislý na vědomostech z jiných zdrojů. Jde o porozumění a pochopení záměru přečteného a porovnání s již poznanými informacemi. Posouzení formy textu vyžaduje znalost struktury textu, žánru, vyjadřování autora, apod. Čtenář by měl být schopen rozlišit klíčové informace od těch vedlejších a méně podstatných.

6.2 Faktory ovlivňující rozvoj čtenářské gramotnosti

Na čtenářskou gramotnost a při čtení působí na jedince řada faktorů, ovlivňujících rozvoj a získávání čtenářských dovedností. Tyto faktory můžeme dělit do dvou skupin. Na faktory exogenní (vnější, objektivní) a endogenní (vnitřní, subjektivní).

Faktory endogenní

K faktorům subjektivním patří například vrozené předpoklady jedince, úroveň centrální nervové soustavy, jeho charakterové vlastnosti, zájem o četbu, postoje a chování při četbě, intelekt, věk, čtenářské dovednosti atd.

Faktory exogenní

Jak už je z názvu zřejmé, jde o faktory působící prostředím. Nejčastějším prostředím pro žáka je domov a škola. Zmíníme tedy několik faktorů z obou oblastí.

Rodinné prostředí (Hejsek 2015, str. 22 - 23)

- Ekonomické, sociální a vzdělávací zázemí rodiny
- Čtenářské zázemí rodiny
- Jazyk domácího prostředí
- Dostupnost materiálů ke čtení
- Vztah rodičů se školou
- Mimoškolní čtenářské aktivity dětí

Školní prostředí

- Školní prostředí a zdroje – stabilní prostředí pro vzdělávání, programy zaměřené na četbu a čtenářskou gramotnost, kvalifikace učitelů, vztahy mezi žáky, dostupnost a vybavenost školy – školní knihovna, vybavenost učeben, ...
- Kompetence vyučujících – kvalifikace učitelů, zaměření na četbu, návštěva kurzů a jiného vzdělávání ohledně četby a porozumění textu
- Vyučovací metody – celá řada metod a přístupů k výuce čtení, vyučující by měl tyto metody teoreticky i prakticky ovládat a vhodně je při hodinách literární výchovy využívat
- Výukové materiály a zdroje – je vhodné, aby žáci pracovali s různými typy textů, které pro ně budou zábavné, ale současně také poučné a přínosné

6.3 Roviny čtenářské gramotnosti (Švrčková, 2011, str. 16)

- Vztah ke čtení
- Doslovné porozumění – v této rovině je důležitá i slovní zásoba, protože čtenář musí porozumět všemu, o čem čte, tedy musí znát význam všech slov a vět
- Vysuzování a hodnocení – čtenář by měl být schopen posoudit text z různých úhlů pohledu
- Metakognice – jde o čtenářské sebehodnocení, čtenář by se měl zamyslet nad tím, jak byl schopný text pochopit a posoudit
- Sdílení – čtenář by měl být schopen sdílet své zážitky a znalosti z četby
- Aplikace – schopnost aplikace do reálného života, k seberochoji

6.4 Čtenářská gramotnost v RVP ZV

Jak už zde bylo zmíněno, od školního roku 2007/2008 byly v platnost uvedeny nové kurikulární dokumenty na státní i školní úrovni.

V RVP ZV je kladen velký důraz na vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace, která je základem pro oblasti další. Každý žák potřebuje znát svůj mateřský jazyk, být schopný psát slova a věty a číst texty, aby se dále mohl vzdělávat i v jiných oblastech.

Nejen Jazyk a jazyková komunikace, ale i pojem čtenářská gramotnost je pro výuku a učení nezbytnou součástí, a to právě pro získávání potřebných informací a vědomostí. I přesto se „*vlastní termín čtenářská gramotnost v textu kurikula neobjevuje, není zde bližší vymezení a specifika v rámci požadavků kladených na výuku v tomto duchu*“.³⁷

---

³⁷ŠVRČKOVÁ, Marie. *Kvalita počáteční čtenářské gramotnosti: výzkumná analýza a popis soudobého stavu*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2011. s. 25. ISBN 978-80-7464-020-9.

7 Vybrané žánry dětské literatury z oblasti prózy

V této kapitole se zmíníme o literárních žánrech dětské literatury z oblasti prózy, které jsou ve školní i mimoškolní četbě nejčastější.

V souvislosti se žánry dětské literatury můžeme zmínit vědu zvanou **genologie**. Tato věda je podle Chaloupky a Nezkusila „*Speciální disciplína literární vědy, jež se zabývá studiem geneze, způsobu existence, vývoje a systematizace literárních druhů a žánrů.*“³⁸

Podle Holejšovské-Genčiové jsou vhodné „*pro věk nižšího stupně základní školy složitější pohádky kouzelné a později povídky a příběhy ze života a uměleckonaučná literatura o přírodě. Pro věk pubescence je vedoucím žánrem povídka a román ze života dětí, též dobrodružná próza a životopisy.*“³⁹

Prvním žánrem dětské četby je pohádka. Tu definuje Martinková jako žánr „*původně lidového písemnictví. Stěžejní roli zde hraje fantazie, pohádky jsou časově a místně neučené. Jsou zde neobyčejné světy, nadpřirozené bytosti, fantastické děje. Pohádky končívají vítězstvím pravdy, dobra a spravedlnosti nad lží, zlem a bezprávím.*“⁴⁰

Pohádky se dělí na autorské a lidové.

Lidová pohádka

Lidové pohádky jsou neintencionální, tedy původně nebyly určeny dětem, nýbrž dospělým. Často není znám autor pohádky, ale pouze sběratel, který jí vtiskl svůj osobitý styl psaní a přenesl ji z ústní formy na papír. Nejčastěji je to pohádka kouzelná, kde vystupují kouzelné bytosti, je zde viditelná polarita postav (dobro a zlo). Také sem patří pohádky legendární, tedy takové, které mají spojitost s biblí. Ve většině případů nejsou časově ani místně určeny. Jde zde především o velkou zkoušku charakteru hlavního hrdiny, někdy se objevuje i symbol smrti a znovuzrození a na konci velmi často dobro vítězí nad zlem. Děj má spád a vede k odměně či odplatě.

---

³⁸CHALOUPKA, Otakar, NEZKUSIL, Vladimír. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. Praha: Albatros, 1976. s. 109.

³⁹HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež: ve srovnávacím žánrovém pohledu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. s. 16.

⁴⁰MARTINKOVÁ, Věra. *Teorie literatury netradičně: učebnice pro střední školy, pro občanské školy a 6.-9. ročník ZŠ*. Praha: Trizonia, 1995. s. 193. ISBN 80-85573-61-x.

Autorská pohádka

Autorská pohádka je novodobějšího charakteru a velmi se od lidové pohádky liší. Například je časově i místně ukotvená, vyskytuje se zde více humoru a hravosti. Vyskytují se zde reálné a aktualizací prvky. Jde zde hlavně o zábavnou četbu, nikoliv o poučení. Autor je vždy známý a pohádka je intencionální, tedy určena dětskému čtenáři.

Jako příklad můžeme uvést pohádku parodijní, nonsensovou, filmovou či pohádkový televizní seriál.

Bajka

Krátký prozaický, ale i poetický příběh, kde jsou literárními postavami antropomorfizovaná zvířata, tedy zvířata, mající lidské vlastnosti a charakter. I tento žánr byl původně neintencionální, stejně jako lidová pohádka, avšak od 19. století je již součástí literatury intencionální. Ve většině případů jde o zvíře se špatnou lidskou vlastností, kterému se tato vlastnost vymstí a je po zásluze potrestán. Na konci bajky je krátké mravní poučení. Problémem bajky je, že žáci často nejsou schopni pochopit její hlubší záměr. Je tedy vhodné s nimi vše důkladně probrat a vysvětlit, aby pochopili, o co se v textu jednalo a co jim měl předat.

Příběh s dětským hrdinou

Příběhy s dětským hrdinou jsou u dětí velmi oblíbené. Důvodem může být možnost ztotožnění dětského čtenáře s hlavním hrdinou. Ten zažívá podobné situace, ale také dobrodružství, o kterých čtenář pouze sní. Disponuje mnoha žánrovými typy, má například podobu povídky, novely nebo románu. Může se odehrávat na vesnici či ve městě, v minulosti i budoucnosti. I tyto příběhy a dobrodružství dětských hrdinů dopadají většinou dobře. Škála dobrodružství a okamžiků je však velice široká. Tyto knihy jsou již více diferencované na literaturu pro dívky a pro chlapce.

8 Základní pojmy z oblasti výzkumu

V této kapitole bude popsáno několik pojmů z oblasti empirického výzkumu předkládané práce. Jde o výběr pouze několika metod a postupů, které jsou pro tuto práci stěžejní.

Jako první zmíníme, co to vůbec kvalitativní, někdy také empirický, výzkum je.

8.1 Kvalitativní výzkum

Podle Strausse a Corbinové je kvalitativní výzkum „*jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace*“.⁴¹

Hendl říká, že „*kvalitativní výzkum využívá náhodné výběry, experimenty a silně strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování*“.⁴²

Složky kvalitativního výzkumu (Strauss, Corbinová, 1999, str. 12)

- Údaje – tato složka obsahuje údaje, které jsme pomocí různých metod pro výzkum získali, nejčastější metody jsou rozhovor a pozorování
- Analytické či interpretační postupy – díky těmto postupům získáváme závěry či určujeme teorie, tyto procesy (někdy také nazývány kódování) jsou rozdílné podle cílů badatele, množství zkušeností a typu výcviku
- Písemné a ústní výzkumné zprávy – zda je forma písemná či ústní závisí na tématech získaných závěrů či teorií. Pokud má výzkum formu písemnou, jde například o časopis, pokud ústní, jedná se například o přednášku či konferenci

Etapy postupu při kvalitativním výzkumu (Hendl, 2005, str. 41)

- Příprava – tato etapa zahrnuje volbu výzkumného tématu, oblasti výzkumu, výzkumné otázky, vymezení problému a účelu výzkumu
- Plán výzkumu – fáze plánování obsahuje bližší specifikaci výzkumného vzorku, času a místa výzkumu, volí se metody získání dat

---

⁴¹STRAUSS, Anselm L., CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. s. 10. SCAN. ISBN 80-85834-60-x.

⁴²HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 46. ISBN 80-7367-040-2.

- Provedení studie – etapa, ve které se uskutečňuje sběr dat a jejich zkoumání a analýza, pokud je potřeba, můžeme měnit plán výzkumu, pokud to není třeba, řídíme se podle něj
- Zpráva o výsledcích výzkumu – jak už bylo zmíněno, výsledky výzkumu mohou být prezentovány různě, nejčastěji písemnou formou, ale je možné je prezentovat i formou ústní, můžeme využívat také grafického zobrazení (grafy, mapy, ...)

Metody a techniky používané v pedagogickém empirickém výzkumu (Pelikán, 2004, str. 97-98):

1. Explorační metoda (dotazník, anketa, autobiografie, rozhovor, beseda)
2. Ratingová metoda (expertní šetření, posuzovací škály)
3. Metoda Q-třídění
4. Psychosémantická metoda (techniky komponentové analýzy, slovních asociací, repertoárových mřížek, sémantický diferenciál)
5. Obsahová analýza (analýza osobních dokumentů, školských a školních dokumentů, školních ukazatelů)
6. Testy (inteligence, osobnosti, didaktické, psychomotorické)
7. Projektivní metoda a techniky (verbální, grafické, pohybové)
8. Metoda měření sociálních vztahů (sociometrické techniky, techniky zkoumající preferenční postoje)
9. Behaviorální metoda (řízené pozorování, interakční analýza)
10. Experimentální metoda (experiment laboratorní, simulační, terénní, formující)
11. Metody školní etnografie
12. Metoda longitudinálního šetření (sledování historie osobnosti a důsledků pedagogického působení na její vývoj, longitudinální výzkum pedagogických jevů)

Ze všech dvanácti zmíněných metod vybereme ty, které jsou pro tuto práci podstatné.

V praktické části žáci vyplňovali pracovní list, kterému v odborném názvosloví říkáme didaktický test. Hodnotící list, který žáci vyplňovali bezprostředně po tom pracovním, se skládá z velmi krátkého dotazníku a posuzovacích stupnic (škál). Všechny použité metody si nyní blíže popíšeme.

Testy

Testy jsou v prostředí základních i jiných škol velice často používané metody. Pro naše účely je nejpodstatnější zmínit testy didaktické, využívané ve výzkumné části.

Didaktické testy

Podle Byčkovského jsou didaktické testy: „*nástroj systematického zjišťování (měření) výsledků výuky*“.⁴³

Druhy testových úloh

Otevřené úlohy

- Otevřené široké úlohy – například vysvětlování, popis, řešení problému, atd.
- Otevřené úlohy se stručnou odpovědí – úlohy doplňovací (doplnění jednoduchého údaje, dokončení věty), úlohy produkční (doplnění několika složek odpovědi)

Uzavřené úlohy

- Dichotomické úlohy – nabízí dvě varianty odpovědi, z nichž jedna je správná
- Úlohy s výběrem více odpovědí – nabízí několik variant odpovědi s jedinou správnou (obdobu mohou být – označení více správných odpovědí, nesprávné odpovědi)
- Přiřazovací úlohy – dva sloupce s pojmy, úkolem je slovu z jednoho sloupce přiřadit správný pojem ze sloupce druhého
- Uspořádací úlohy – založeny na seřazení položek podle určitého kritéria (např. posloupnost příběhu)

---

⁴³ BYČKOVSKÝ, P. *Základy měření výsledků výuky. Tvorba didaktického testu.* Praha : ČVUT, 1982, s.

Explorační metoda

Tato metoda je založena na získání subjektivních informací o sledované osobě – respondentovi. K této metodě náleží mimo jiné pro nás podstatný dotazník.

Dotazník

„Podstatou dotazníku je zjištění dat a informací o respondentovi, ale i jeho názorů a postojů k problémům, které dotazujícího zajímají.“⁴⁴

Dotazník má řadu výhod, jako například časová nenáročnost, záběr velkého vzorku, anonymita respondentů, snadné zpracování dat.

Typy otázek:

- Uzavřené – nabídka variant odpovědí
- Polozavřené – varianty odpovědí, ale i místo pro vlastní vysvětlení
- Otevřené – volnost samostatného vyjádření

Ratingová metoda

Podle Pelikána je společným jmenovatelem ratingových metod „*skutečnost, že při jejich realizaci jde o posuzování jinak neměřitelných kvalit určitých jevů tak, že k posuzované hodnotě daného jevu přiřazujeme určitou kvantitativní hodnotu na škále*“.⁴⁵

Posuzovací stupnice (škála)

„Je to metoda, sloužící k záznamu jednotlivých vlastností posuzované osoby nebo posuzovaného předmětu posuzovatelem, a to způsobem, který zajišťuje určitou objektivnost a dovoluje kvantitativní zachycení jevu.“⁴⁶

---

⁴⁴PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 1998. s. 104. ISBN 80-7184-569-8.

⁴⁵PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 1998. s. 127. ISBN 80-7184-569-8.

⁴⁶SVOBODA, Mojmír. *Metody psychologické diagnostiky dospělých*. Praha: CAPA, 1992. s. 228. ISBN 80-7064-037-5.

Klasifikace stupnic

- Numerické posuzovací škály
- Grafické posuzovací škály
- Standardní posuzovací škály
- Kumulativní posuzovací škály
- Posuzovací škály s nucenou volbou

8.2 Pozorování

Při kvalitativním výzkumu je velice častou metodou pozorování. Při výzkumu prováděném na jedinci či skupině je to způsob jak zjistit reakce účastníků, ale i to, co se skutečně při výzkumu děje. Nejde však pouze o zrakové vnímání, ale i o vnímání sluchové, čichové či pocitové. Díky pozorování jsme schopni popsat prostředí výzkumu.

Záznam dat

Pro účely kvalitativního výzkumu jsou nezbytná data. Ta sbíráme různě, ale můžeme zde zmínit velmi důležité a často používané **terénní poznámky**, které byly využity i pro účely této práce. Je samozřejmé, že čím jsou tyto poznámky pečlivěji zpracované, tím je výzkum kvalitnější. Terénní poznámky jsou podle Strauss a Corbinové „*místem, kde je možné si zapsat své první dojmy, myšlenky a pokyny k sobě samým bez obav z toho, co si o tom budou myslet jiní nebo co je správné či pravdivé.*“⁴⁷

„*Terénní poznámky obsahují to, co výzkumník slyšel, viděl, prožil, o čem uvažoval v průběhu shromažďování a reflektování dat.*“⁴⁸

Druhy dokumentů kvalitativního výzkumu (Hendl, 2005, str. 204)

Dokumenty jsou jediným zdrojem dat pro výzkum, doplněné pozorováním či rozhovorem. Ve výzkumu rozlišujeme několik druhů dokumentů:

---

⁴⁷STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. s. 151. SCAN. ISBN 80-85834-60-x.

⁴⁸HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 197. ISBN 80-7367-040-2.

- Osobní dokumenty – cokoliv pořízeno k soukromým účelům
- Úřední dokumenty – dokumenty pořízené ve firmách, či úřadech (náleží sem i práce studentů)
- Archivní data – záznamy
- Výstupy masových médií – noviny, časopisy, televizní a rozhlasové programy
- Virtuální data – přístupná na internetu
- Předmětová data – důsledky lidské činnosti (sociální trendy, tradice, ...)

Klasifikace dimenzí pozorování (Hendl, 2005, str. 191)

- Skryté/otevřené pozorování – účastníci nevědí/vědí o tom, že jsou pozorováni
- Zúčastněné/nezúčastněné pozorování – pozorovatel je přítomen/nepřítomen při pozorování
- Strukturované/nestrukturované pozorování – je/není dán předpis pozorování
- Pozorování v umělé situaci/v přirozené situaci
- Pozorování sebe samého/někoho jiného

Pro účely této práce můžeme zmínit, že jde o pozorování v přirozeném prostředí někoho jiného. Dále jde o pozorování otevřené, protože účastníci věděli, že jsou pozorováni. Zároveň jde o pozorování zúčastněné a nestrukturované (neprovádí se pozorování podle předem daného předpisu).

PRAKTICKÁ ČÁST

---

9 Úvod do praktické části

Tato část diplomové práce obsahuje soubor několika pracovních listů, vypracovaných k literárním textům pro děti. Pracovní listy byly aplikovány v hodinách literární výchovy na konkrétní škole. Jde tedy o zásobník didaktických pomůcek do hodin literární výchovy, který mohou využít učitelé pro usnadnění své práce při přípravách na hodiny čtení.

Některé texty a k nim vypracované pracovní listy můžeme využít na celé vyučovací hodiny. Jiné časově zaberou vyučovací hodiny dvě.

Druhým aspektem praktické části je vyhodnocení výsledků jednotlivých pracovních listů a hodnotících listů vyplněných žáky, kteří absolvovali hodiny literární výchovy. Cílem je zjistit nejvhodnější typy cvičení a úloh pro žáky na prvním stupni základních škol v hodinách literární výchovy.

Hodnotící listy zkoumají subjektivní postoje žáků k jednotlivým úlohám daného pracovního listu a obsahují dvě části. První, podle emotikonů, určí jak zábavný a obtížný pro ně pracovní list byl. Na výběr mají smajlík usměvavý, zamračený a neutrální. Ten, který se k jejich odpovědi nejvíce hodí, vybarví. Druhá část hodnotícího listu prohlubuje výše uvedené otázky tím, že se doptává na důvody, proč je vyplňování bavilo či nebavilo a proč nebyli schopni, pokud se tak stalo, některé typy úloh vyplnit.

9.1 Metodologie výzkumu

Cílem praktické části diplomové práce je prostřednictvím kvalitativního výzkumu poukázat na možnosti práce s prozaickým textem v prostředí základní školy. Jde o návrh souboru vyučovacích jednotek, jejichž základem je prozaický text, na který navazují různé aktivity a metody v rámci pracovních listů. Tyto metody a aktivity obsažené v novém didaktickém materiálu nabízejí možnosti jak pracovat s prozaickým textem. Dále jde o ověření tohoto souboru vyučovacích jednotek na žácích druhé třídy a zanalyzování úspěchu či neúspěchu jednotlivých námětů u žáků. Dalším cílem je samozřejmě vytvoření souboru vyučovacích jednotek pro další pedagogy a budoucí praxi.

Mým cílem je odučit několik hodin literární výchovy a zanalyzovat jednotlivé pracovní listy a úlohy v nich. Výsledkem bude vyhodnocení úspěšnosti jednotlivých úloh i typů úloh a

zjištění, které úlohy jsou vhodné a které jsou nevhodné. Následně pomocí hodnotících listů zjistit reakce a subjektivní názory žáků o pracovním listě a jednotlivých úlohách.

9.1.1 Formulování výzkumného problému

Zkoumaný problém, který bude prováděn, je deskriptivní a zní následovně: Jaké jsou vhodné možnosti práce s prozaickým textem v prostředí základní školy?

9.1.2 Výzkumné otázky

- Jaké typy úloh jsou vhodné pro žáky mladšího školního věku?
- Jaké typy úloh jsou pro žáky mladšího školního věku zábavné?
- Která skupina úloh je pro žáky mladšího školního věku nejvhodnější?
- Jaká skupina úloh je pro žáky mladšího školního věku nejzábavnější?

9.1.3 Cíle praktické části

- Vytvořit zásobník didaktických materiálů do hodin literární výchovy pro 2. ročník základních škol
- Aplikovat didaktické materiály v hodinách literární výchovy ve druhé třídě
- Provést analýzu jednotlivých vyučovacích jednotek a pracovních listů
- Provést sumarizaci subjektivních názorů a reakcí žáků na jednotlivé úlohy
- Určit jednotlivé úlohy vhodné pro žáky 2. ročníku základní školy v literární výchově
- Určit typy úloh vhodných pro žáky 2. ročníku základní školy v literární výchově

9.1.4 Výběr vzorku

Vzorek jsem si vybrala záměrně. Zkoumat budu druhý ročník, protože jsem jejich třídní učitelkou a žáky dobře znám.

9.1.5 Charakteristika výzkumného prostředí

Charakteristika školy

Nejmenovaná škola, ve které byl výzkum prováděn, se nacházející v oblasti Podorlicka na východě Čech. Je to malá škola pro 1. stupeň základní školy, tedy pět tříd, s menším množstvím žáků v jednotlivých třídách. V průběhu týdne se zde vyučuje několik spojových hodin různých ročníků ve výchovných i jiných předmětech, jako je tělesná výchova, pracovní činnosti, hudební a výtvarná výchova, anglický jazyk, člověk a jeho svět.

Škola od roku 2012 vyučuje podle školního vzdělávacího programu Sedmikráska – škola souznění, který vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

Charakteristika třídy

Třída, ve které byl prováděn výzkum, je velice dobře vybavená. Obsahuje počítač s připojením k internetu, interaktivní i klasickou tabuli, nábytek pro žáky, koberec pro relaxační činnosti a širokou škálu hudebních nástrojů, jelikož slouží i jako místnost k výuce hudební výchovy. Ve třídě jsou pověšeny nástěnné plakáty obsahující učivo probírané v daném ročníku (abeceda, anglická abeceda, tvrdé a měkké souhlásky), dále ji zdobí výtvarné práce žáků.

Jde o 2. ročník základní školy, ve kterém studuje pouze 12 žáků, z nichž polovina jsou dívky a polovina chlapci. V hodinách literární výchovy pracují s texty z čítanky pro druhý ročník od nakladatelství Alter, případně s mimočítankovými texty z dětských knih. Je zde možnost využít školní knihovny, kde je několik titulů obsaženo ve vyšším počtu, díky čemuž je možnost číst společně celou knihu.

Třída je různorodá z pohledu vztahu k literatuře a četbě. Někteří žáci čtou často a rádi. Jsou zde žáci, kteří čtou zřídka a pouze ze školní povinnosti. A jedna žákyně má se čtením velké problémy. Čtení ji nebaví, ale z povinnosti čte každý den. Tato žákyně patří k nejproblémovějším z celé třídy.

9.1.6 Metody výzkumu

Výzkumné metody, které byly použity, jsou hodnotící list, otevřené pozorování a terénní poznámky.

V hodnotícím listu bylo nejdříve zařazeno hodnocení v podobě emotikonů – usměvavý, zamračený a neutrální. Žáci měli vybarvit symbol, který nejvíce odpovídal jejich pocitům z

daného pracovního listu. Otázky se zaměřovaly na to, jak úlohy žáky bavily, zda chápali zadání a zda dokázali odpovědět na otázky. Poté následují otázky konkretizující problémy při vyplňování pracovních listů: jaké úlohy žáky bavily, jaké úlohy nepochopili a na jaké nedokázali odpovědět. Hodnotící listy žáci vyplňovali anonymně.

Při vyučování byli žáci otevřeně pozorováni a téhož dne byly vypsány terénní poznámky k jednotlivým vyučovacím jednotkám. Tyto poznámky obsahovaly především reakce žáků k jednotlivým aspektům jednotky, jako například reakce k textu, pracovnímu či hodnotícímu listu.

9.1.7 Postup výzkumu

Výzkum začal již od 1. září 2016, kdy jsem nastoupila jako třídní učitelka 2. ročníku nejmenované školy v Pardubickém kraji (výzkumný vzorek). Po několika týdnech každodenní návštěvy třídy jsem poznala nejen jednotlivé žáky, ale také třídní kolektiv. Naopak i žáci poznali mě.

Od 30. listopadu do 7. února 2017 byly texty i pracovní listy nárazově aplikovány v hodinách literární výchovy. Žáci společně nahlas četli text a vždy jim bylo vysvětleno i zadání úkolů. Poté pracovní listy vyplňovali bez pomoci. Hned po vyplnění pracovního listu žáci dostali hodnotící list, který anonymně vyplnili. Během čtení i vyplňování pracovních a hodnotících listů byla prováděna metoda otevřeného pozorování, kdy byli žáci sledováni při práci. Dále byly pozorovány i jejich projevy a reakce na úlohy v pracovním listu. Vše bylo zapisováno ihned téhož dne pomocí terénních poznámek, kam byly zaznamenávány právě reakce žáků.

Po každé vyučovací hodině byl pracovní list vyhodnocen pomocí bodování za správné odpovědi. Se žáky byl následující den pracovní list probrán se sdělením správných odpovědí, které by se jim pro příští práci s textem mohly hodit, uvědoměním si svých chyb.

Pracovní i hodnotící listy byly jednotlivě prozkoumány a pečlivě zhodnoceny pomocí tabulek a grafů podle jejich úspěšnosti u všech žáků a také v jejich reakcích.

V poslední řadě byla provedena sumarizace všech úloh ze všech pracovních listů. Z této sumarizace byl vyvozen závěr o úspěšnosti a oblíbenosti jednotlivých úloh a také typů úloh.

10 Návrhy vyučovacích jednotek, jejich analýza a grafické zpracování pracovního listu a úloh v něm

10.1 Vyučovací jednotka č. 1 (příloha č. 1)

Ročník: 2.

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Téma: O líné babičce – Alena Kastnerová

Cíl: nahlas a plynule číst, číst s porozuměním textu, naslouchat svým spolužákům, získat vztah k četbě

Organizační formy: hromadné a individuální vyučování

Časová dotace: 90 minut

Čas:	Průběh hodiny:
	Úvodní část
10	Přivítání, navození zájmu o text a povídání o čem knížka je (<i>líná babička se rozhodla, že si ve stáří splní sny, které má od mládí napsané, postupně na lístcích tahá jedno přání za druhým a plní si své sny</i>) My si budeme číst o jejím prvním snu, což bylo Řídit nejrychlejší auto světa Rozdání textů O líné babičce
	Hlavní část
40	Čteme společně celý text, vyvolávání žáků ke čtení - V případech, kdy žáci nerozumí slovům, které jsou v textu, se zastavíme a slova si vysvětlujeme (například slovo turek či škapulíř, který je v textu vložen i na obrázku pro jasnější představu)
10	Po dočtení textu si povídáme, o čem jsme se dočetli
5	Následně rozdáme pracovní listy, kde společně probíráme jednotlivé úlohy a cvičení
15	Samostatná práce žáků na pracovních listech, při které jsou pozorováni
	Závěrečná část
10	Rozdání hodnotících listů a vysvětlení, jak se vyplňují Výběr pracovních i hodnotících listů, hodnocení hodiny, rozloučení

10.1.1 Pracovní list k vyučovací jednotce č. 1

Pracovní list – O líné babičce

Jméno: _____ Datum: _____

1. Vyber správnou odpověď:

Na lístečku, který babička vytáhla ze škapulíře, bylo napsáno:

- a) Letět balonem
- b) Řídit nejrychlejší auto světa
- c) Přemluvit milionáře, aby mi půjčil auto

Milionář babičce:

- a) Ochotně a bez ptaní půjčil své auto
- b) Své auto nepůjčil
- c) Auto půjčil, ale chvíli se zdráhal

Babička jela autem rychlostí:

- a) Přes 200 kilometrů v hodině
- b) Přes 1000 kilometrů v hodině
- c) Přes 400 kilometrů v hodině

2. Odpověz na otázku

Jak se jmenuje auto, které babička řídila? _____

Co babička udělala s papírkem, kde bylo napsáno Řídit nejrychlejší auto světa?

_____

Kolik let měla babička prošlý řidičský průkaz, když řídila auto pana milionáře?

_____

Zkus popsat tato slova:

Škapulíř: _____

Turek: _____

Megafon: _____

3. Spojte postavu a větu, kterou pronesla:

BABIČKA

„Uáááááááááááá!“

MILIONÁŘ

„Víte, jaká je tady povolená rychlost?“

POLICISTA

„Podívejte se paní, vy se mi líbíte.“

BABIČKA

„Já chci toho vašeho fešáka řídit.“

POLICISTA

„Ukažte nám doklady!“

4. Babička ze škapulíře vytahuje své přání, první z nich bylo řídit nejrychlejší auto světa. Jaké přání bys měl/a ty?

---

5. Nakresli, jak si představuješ babičku.

10.1.2 Analýza vyučovací jednotky

Vyučovací jednotka proběhla 30. listopadu během dvou vyučovacích hodin literatury.

Žákům byla ukázána originální knížka s ilustracemi Jakuba Zicha, kde babička jede v luxusním autě. Ilustrace žáky velice zaujala. Následně byli žáci seznámeni s obsahem knihy. Hlavní hrdinkou je babička, která si chce splnit všechny své sny z mládí. O jednom jejím snu si přečteme.

Služba na sešity rozdala texty. Žáci jsou zvyklí dívat se, jak dlouhý je text, který mají číst. Tento je velmi překvapil svým rozsahem.

Postupně byli všichni žáci vyvoláni na čtení textu. Každý z nich četl poměrně dlouhou část. Nicméně, žáci brzy zapomněli, že text je dlouhý a do příběhu se začetli. V některých pasážích se smáli příhodám, které se ve vyprávění odehrávaly.

V příběhu bylo několik slov, kterým žáci nerozuměli. Bezprostředně po přečtení daného slova bylo žákům vysvětleno. V případě „škapulíře“ jim bylo slovo popsáno a názorně ukázáno na obrázku.

Po přečtení textu byli žáci překvapeni, jak rychle příběh přečetli. Někteří hrdě počítali, kolik stran zvládli.

Následovalo povídání o textu a ujasnění si, o čem žáci četli.

Služba poté rozdala pracovní listy, u kterých bylo žákům vysvětleno, jak mají na jednotlivé otázky odpovídat. Po vyjasnění veškerých nejasností, začali samostatně pracovat. Žáky vyplňování pracovního listu bavilo. Nevyrušovali a všichni zamyšleně pracovali.

Po vyplnění pracovních listů služba rozdala listy hodnotící. Opět bylo potřeba vše detailně vysvětlit - jak mají žáci na jednotlivé otázky odpovídat a také, že jsou odpovědi anonymní.

V závěrečné části hodiny byly vybrány hodnotící i pracovní listy. Žáci byli pochváleni za chování i pracovní nasazení.

Následující den byly žákům předloženy pracovní listy, kdy jim byly objasněny správné výsledky.

10.1.3 Grafické zpracování pracovního listu a jednotlivých úloh k vyučovací jednotce

č.1

V pracovním listu je obsaženo šest otázek. Čtyři z nich směřují k pochopení a vyhledávání v textu a dvě jsou spíše subjektivního charakteru. První čtyři byly bodovány za

správné odpovědi a zbylé dvě byly bodovány pouze za splnění úkolu, jelikož není jediná správná odpověď.

Úloha č. 1 obsahuje tři otázky, zaměřující se na pochopení a poctivé čtení textu. U každé otázky jsou na výběr tři odpovědi. Žáci měli zakroužkovat správnou. Pokud vše zakroužkovali správně, získali tři body.

Úloha č. 2 je podobná úloze předchozí, pouze s rozdílem, že žáci zde neměli na výběr z možností, ale museli odpovídat jedním či dvěma slovy. Opět mohli získat až tři body.

Úloha č. 3 se zaměřuje na popis slov, na která žáci mohli narazit během čtení příběhu. Několik z nich jsme si při čtení vysvětlili. Taktéž bylo možné získat tři body.

Úloha č. 4 obsahuje dva sloupce. V jednom z nich jsou osoby, vystupující v příběhu, ve druhém věty, které pronesly. Úkolem žáků bylo spojit správnou osobu s tím, co řekla. Maximální počet bodů byl pět.

Pátá úloha je subjektivní. Žáci zde měli vyjádřit své přání. Pokud byla jejich odpověď smysluplná, získali jeden bod.

Šestá úloha byla taktéž subjektivní, založená na nakreslení babičky tak, jak si jí představují. Taktéž bylo možné získat jeden bod.

Vyučovací jednotky se účastnilo všech dvanáct žáků.

Tabulka 1: Tabulka úspěšnosti žáků v jednotlivých úlohách ve vyučovací jednotce č. 1

	Úloha č. 1	Úloha č. 2	Úloha č. 3	Úloha č. 4	Úloha č. 5	Úloha č. 6
0 bodů	0 žáků	1 žák	6 žáků	0 žáků	3 žáci	0 žáků
1 bod	2 žáci	2 žáci	0 žáků	0 žáků	9 žáků	12 žáků
2 body	4 žáci	7 žáků	3 žáci	0 žáků	---	---
3 body	6 žáků	2 žáci	3 žáci	1 žák	---	---
4 body	---	---	---	4 žáci	---	---
5 bodů	---	---	---	7 žáků	---	---

Úloha č. 1 patřila k úspěšnějším v pracovním listu. Všichni žáci získali alespoň jeden bod. Polovina odpověděla bezchybně a získala všechny tři body. Žáci nejvíce chybovali u výroku: *Milionář babičce...* Téměř všichni odpověděli, že „milionář babičce své auto ochotně a bez ptaní půjčil“. Další chyby nastaly při výroku: *Babička jela autem rychlostí...* V tomto případě žáci odpovídali přes 1000 km/h. U třetího výroku: *Na lístečku, který babička vytáhla ze škapulíře, bylo napsáno*, všichni odpověděli správně.

Úloha č. 2 byla pro žáky zřejmě obtížnější. Pouze dva získali plný počet bodů, tři. Dalších sedm získalo dva body, dva žáci získali jeden bod a jeden žák žádný bod. Žák mající nula bodů tuto úlohu ani nezkusil, nechal ji nevyplněnou. Žáci mající jeden bod, odpověděli pouze na otázku: *Jak se jmenuje auto, které babička řídila?* Další dvě otázky zodpověděli, ale odpověď byla špatná. Žáci mající dva body zodpověděli špatně otázku: *Kolik let měla babička prošlý řidičský průkaz, když řídila auto pana milionáře?* Je možné, že žáci si nedokázali ze slova pětatřicet odvodit číslo.

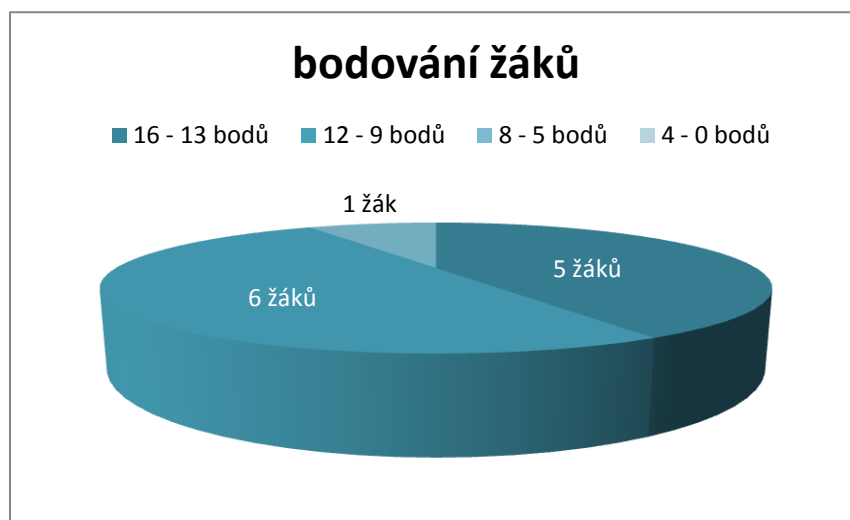
Očividně nejobtížnější úlohou byla pro žáky úloha č. 3. Polovina třídy nezískala ani jediný bod, a to proto, že úloha zůstala nevyplněná. Žáci, kteří získali dva body, neměli ve dvou případech vysvětlené slovo škapulíř a v jednom případě slovo turek, které žák mylně vysvětlil jako „takové křeslo“.

Úloha č. 4 byla úspěšnější než předešlá. Více než polovina žáků získala plný počet pěti bodů. Další čtyři žáci ztratili jeden bod a pouze jeden žák získal tři body. Žáci často chybovali tak, že jedno jméno spojili s dvěma výroky, nejčastěji u osoby policisty.

Úloha č. 5 byla subjektivní a každý žák mohl odpovědět jinak. Žáci, kteří nezískali bod, nejspíše otázku nepochopili a odpověděli například slovem „ne“ nebo „přání se jí splnilo“. Přání ostatních žáků byla různorodá, například „být policistou“, „umět létat“, „abychom byli hodní a abychom poslouchali“, „zasněžené Vánoce“ a někteří žáci si vzali příklad z líné babičky a chtěli by „řídít nejrychlejší letadlo na světě“.

Úloha č. 6 byla taktéž subjektivní. Žáci v ní měli nakreslit svojí představu líné babičky. Všichni žáci tuto úlohu splnili, a proto získali jeden bod.

Grafické znázornění získaných bodů z celého pracovního listu

Graf 1 – bodování žáků (vyučovací jednotka č. 1)

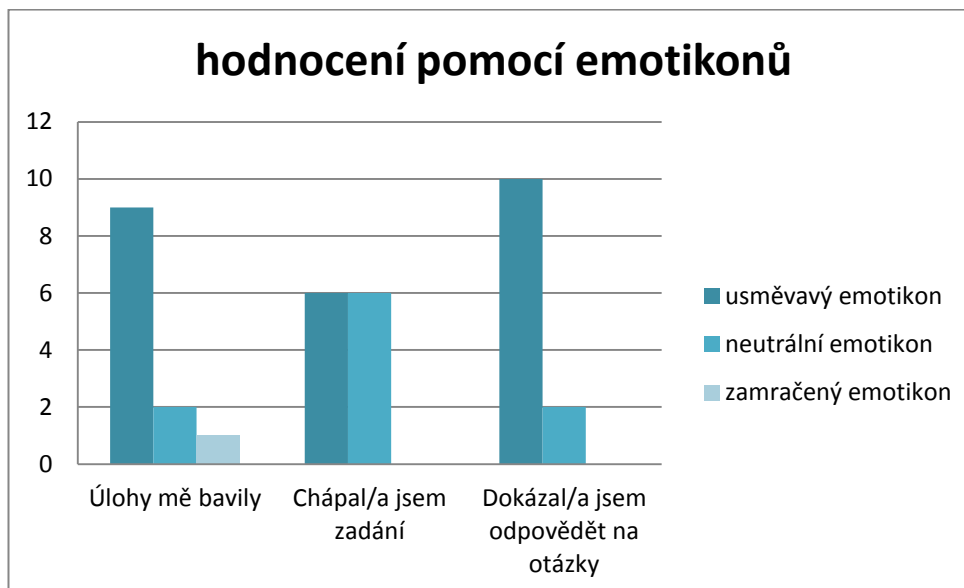
Za celý pracovní list mohli žáci získat 16 bodů. Všichni žáci s jedinou výjimkou získali více než polovinu bodů. Jeden žák získal plný počet bodů, tedy v pracovním listu neudělal jedinou chybu.

10.1.4 Výsledné hodnocení pracovního listu k vyučovací jednotce č. 1

Z tabulky je zřejmé, že pro žáky byly pochopitelné úlohy 1, 4, 5 a 6, kde jde buď o zakroužkování správné odpovědi, spojení dvou aspektů k sobě patřících nebo o subjektivní vyjádření a kresbu.

Následně můžeme zjistit, že úlohy typu „popiš slovo“, nejsou pro žáky druhého ročníku příliš vhodné. Můžeme říci, že popis ne příliš známé věci je pro žáky abstraktní a i když jim byla během čtení slova vysvětlena, je pro ně těžké je znovu popsat.

10.1.5 Subjektivní hodnocení žáků v hodnotících listech

Graf 2 – hodnocení pomocí emotikonů (vyučovací jednotka č. 1)

V grafu můžeme vidět, že v aspektu *Úlohy mě bavily*, devět žáků zvolilo usměvavý emotikon, dva žáci vybarvili emotikon neutrální a pouze jeden zamračený.

V aspektu *Chápal jsem zadání*, polovina žáků označila smajlík neutrální a polovina usměvavý.

V posledním bodě měli žáci zaznamenat, zda dokázali odpovědět na otázky. Deset z nich označilo usměvavého smajlíka a pouze dva neutrálního.

Při prohlubujících otázkách v hodnotícím listu se ukázalo, že žáky nejvíce bavily úlohy 1, 4 a 6. Tyto úlohy označily za zábavné téměř tři čtvrtiny žáků. Dva žáci označili za zábavné všechny úlohy obsažené v pracovním listu. Většina žáků nepochopila zadání úlohy 3 a na úlohu nedokázali odpovědět.

Při otázkách proč je úlohy bavily, odpovídali většinou „nevím“, „protože byly zábavné“, nebo neodpověděli vůbec. Na otázku proč zadání nepochopili, odpověděli, „protože to bylo těžké“ nebo „nevím“. A stejné odpovědi byly nalezeny i v případě otázky, proč nedokázali odpovědět.

10.2 Vyučovací jednotka č. 2 (příloha č. 2)

Ročník: 2.

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Téma: Zhlédl jsem Ježíška – Miloš Kratochvíl

Cíl: číst s porozuměním, orientovat se v textu, pochopit souvislosti, získat vztah k četbě

Organizační formy: hromadné a individuální vyučování

Časová dotace: 90 minut

Čas:	Průběh hodiny:
	Úvodní část
5	Privítání, ukázka malých knížeček s krásnými ilustracemi, které budou po přečtení žákům ponechány
	Hlavní část
10	Motivace: už se těšíte na Vánoce? Jak Vánoce slavíte? Jak vypadá váš Štědrý den?
40	Společné čtení malé knížky – Zhlédl jsem Ježíška od Miloše Kratochvíla
4	Rekapitulace textu – vysvětlení nejasností a děje
5	Rozdání pracovních listů, vysvětlení zadání úloh
15	Samostatná práce žáků na pracovních listech
	Závěrečná část
7	Rozdání a vyplňování hodnotících listů
4	Výběr pracovních i hodnotících listů, hodnocení hodiny

10.2.1 Pracovní list k vyučovací jednotce č. 2

Pracovní list – Zhlédl jsem Ježíška

Jméno: _____ Datum: _____

1. *Zakroužkuj správnou odpověď, podle toho, co ses dočetl/a v příběhu:*

Kdy se chodí ke štědrovečernímu stolu?

- a) Když je zatažená obloha
- b) Když vyjde slunce
- c) Když vyjde první hvězda na obloze

Co se stalo o Štědrém dnu tetě Šťovíčkové?

- a) Zabouchly se jí dveře
- b) Zalomil se jí klíč od skříně
- c) Ztratila klíč od skříně

Jaký vzkaz nechal Ježíšek ve schránce?

- a) Nestihl jsem to. Přijdu zítra.
- b) Nepřijdu, protože moc zlobíte.
- c) Ještě si dejte jednu večeři, nestíhám.

2. *Spoj tradici s důvodem, proč jí dodržujeme:*

Jedení okoralého chleba

V příštím roce by ho čekalo něco
ošklivého

Zákaz odchodu od večeře

Prodluhuje život

Jedení rybí polévky pomalu

Bude ho držet štěstí

Rozbití ořechu jedním prstem

Prozradí, že často lže

Zákaz pití hned po polévce

Rodina bude mít sílu a vše zvládne

3. *Odpověz na otázky, podle toho, co ses dočetl v příběhu:*

Jakou barvu mělo autíčko, které leželo na smrkové větvičce? _____

Jak se jmenovala sestra vypravěče? _____

Co ve skutečnosti byla hvězda letící k Betlému? _____

10.2.2 Analýza vyučovací jednotky

Vyučovací jednotka proběhla 14. prosince a časově zabrala dvě hodiny literatury.

V úvodu hodiny byly žákům rozdány malé knížečky formátu A6 s příjemnými ilustracemi a celkově hezkým designem. Žákům se kniha líbila. Ještě více je potěšilo, když se dozvěděli, že si po přečtení mohou knížku ponechat.

Navození atmosféry bylo dosaženo povídáním si o Vánocích u žáků doma. Žáci druhé třídy si rádi povídají a sdělují své zážitky. Proto nebyl problém s komunikací. Každý žák řekl alespoň jednu informaci o Štědrém dnu u nich doma. O několik minut později bylo vyprávění ukončeno a žáci, stále ještě plni svých vánočních zážitků byli seznámeni s plánem následujících dvou hodin literatury: přečtení knihy o Vánocích, vyplnění pracovních listů i hodnotících listů. Okamžitě se ve třídě ozvaly ohlasy, že už takový postup znají.

Po rozdání knih následovalo čtení příběhu jednotlivými žáky. I přes velký rozsah čteného textu dávali žáci pozor, soustředili se na text a v případě nepochopeného slova se dožadovali vysvětlení, kterého se jim následně dostalo.

Když žáci text dočetli, dostali prostor k dotazům či vyjádření, o čem text byl. Dotazy byly zodpovězeny buď učitelem, nebo ostatními žáky. Příběh byl znovu rekapitulován.

Dalším krokem bylo vyplnění pracovních listů k danému textu. Nejdříve bylo žákům vysvětleno zadání úloh a v dalším kroku již žáci samostatně vyplňovali úkoly.

Po vyplnění pracovních listů následovalo vyplnění listů hodnotících, což už žáci znali, ale i přesto jim vše bylo znovu vysvětleno.

V závěru hodiny byli žáci pochváleni za obě vyučovací hodiny a byly vybrány všechny pracovní i hodnotící listy.

Dalšího dne byly žákům opravené pracovní listy vráceny k pochopení chyb a k pokroku do budoucna.

10.2.3 Grafické zpracování pracovního listu a jednotlivých úloh k vyučovací jednotce č.2

Pracovní list obsahoval pouze tři úlohy. Všechny byly zaměřeny na poctivé přečtení textu a jeho porozumění.

První úloha byla zaměřena na výběr správné odpovědi na otázku. Na výběr byly vždy tři možnosti. Žáci mohli získat maximálně tři body.

Ve druhém cvičení šlo o spojení tradice a důvodu, proč se dodržuje a co znamená. Za každé správné spojení získali jeden bod, dohromady jich tedy mohli získat pět.

Úloha číslo tři vyžadovala jednoslovné odpovědi na otázky týkající se textu, kdy žáci za každou správnou odpověď získali bod, dohromady tedy tři.

Této vyučovací jednotky se účastnilo všech dvanáct žáků.

Tabulka 2: Tabulka úspěšnosti žáků v jednotlivých úlohách ve vyučovací jednotce č. 2

	Úloha č. 1	Úloha č. 2	Úloha č. 3
0 bodů	0 žáků	0 žáků	1 žák
1 bod	0 žáků	1 žák	1 žák
2 body	2 žáci	1 žák	4 žáci
3 body	10 žáků	2 žáci	6 žáků
4 body	---	0 žáků	---
5 bodů	---	8 žáků	---

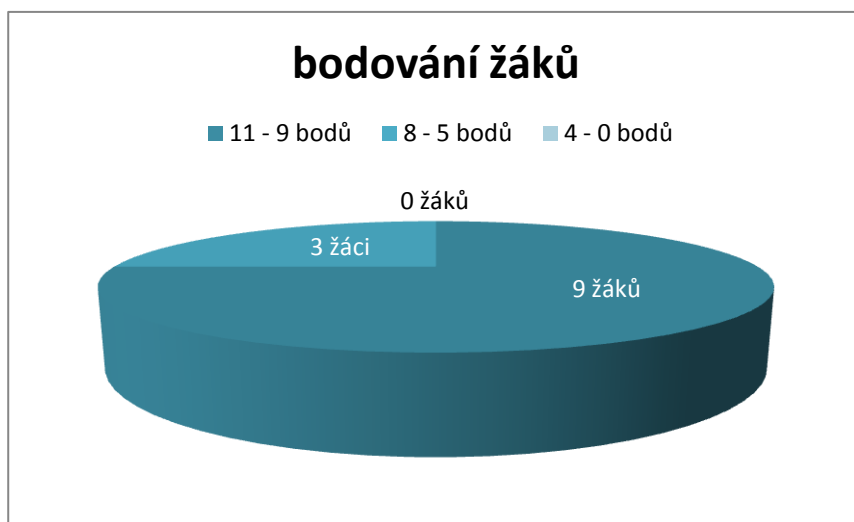
Úloha číslo jedna zaměřená na zakroužkování správných odpovědí byla velmi úspěšná. Deset žáků neudělalo chybu, dva chybovali jedenkrát. Jeden v otázce: *Jaký vzkaz nechal Ježíšek ve schránce?*, kdy odpověděl „ještě si dejte jednu večeři, nestíhám“. A druhý v otázce: *Kdy se chodí ke štědrovečernímu stolu?* odpověděl „když vyjde slunce“.

Ani úloha číslo dvě nedopadla špatně. Osm žáků spojilo tradici i důvod dodržování bezchybně. Žáci mající tři body pouze prohodili dvě tradice. Jeden označil špatně jedení okoralého chleba a jedení rybí polévky pomalu. Druhý žák spojil špatně zákaz odchodu od večeře a jedení rybí polévky pomalu. Žákyně mající dva body špatně spojila jedení okoralého chleba, zákaz odchodu od večeře a zákaz pití hned po polévce. Jediné správné spojení, které označil žák s jedním bodem, bylo jedení rybí polévky pomalu.

Třetí úloha, kde u všech otázek stačila jednoslovná odpověď, dopadla nejhůře z tohoto pracovního listu. I přesto však byla hodnocena poměrně dobře. Šest žáků v ní neudělalo jedinou chybu a získali všechny tři body. Čtyři žáci udělali jednu chybu a to v otázkách: *Co ve skutečnosti byla hvězda letící k Betlému?*, *Jak se jmenovala sestra vypravěče?*, a také *Jakou barvu mělo autíčko, které leželo na smrkové větvičce?* Na první otázku bylo odpovězeno „ano“, je tedy zřejmé, že si žák špatně přečetl otázku. Druhou otázku dva žáci nezodpověděli. Žák mající jeden bod odpověděl, že barva autíčka je modrá a na výrok hvězda letící k Betlému odpověděl, že to byla kometa. Žák, který nezískal ani jediný bod odpověděl, že autíčko má barvu modrou, sestra vypravěče se jmenuje Blanka a hvězda letící k Betlému

byla kometa. Buď nepochopil zadání a vymýšlel si vlastní příběh, nebo při čtení nedával pozor. Což ale z ostatních úloh není patrné.

Grafické znázornění získaných bodů z celého pracovního listu

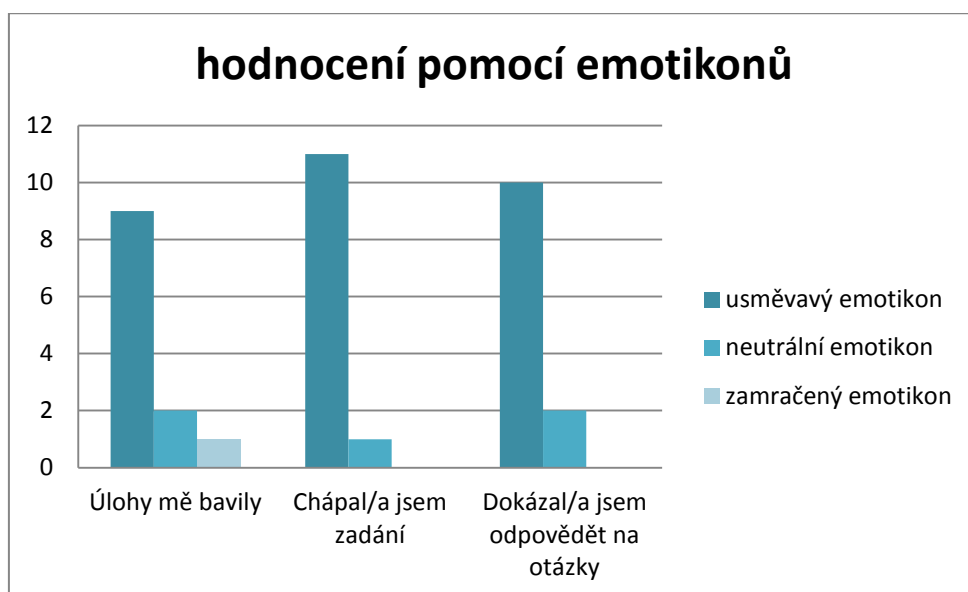
Graf 3 – bodování žáků (vyučovací jednotka č. 2)

V pracovním listu bylo možné získat jedenáct bodů. Tento list dopadl velmi dobře. Čtyři žáci odpovídali bezchybně, další čtyři pouze s jednou chybou. Nejmenší počet bodů získali dva žáci, kteří získali pouze pět bodů.

10.2.4 Výsledné hodnocení pracovního listu k vyučovací jednotce č. 2

Pracovní list k vyučovací jednotce č. 2 dopadl velmi dobře. Téměř tři čtvrtiny žáků odpověděly správně, případně s jednou chybou. Výsledky všech tří úloh jsou velice příznivé a bodování vysoké. Nejúspěšnější úlohou je však úloha první, zaměřená na zakroužkování správné odpovědi k určité otázce. Nejméně úspěšná byla úloha číslo tři, kdy žáci odpovídali jedním slovem na otázku. I přesto byla tato úloha ve srovnání s předchozí vyučovací jednotkou úspěšná.

10.2.5 Subjektivní hodnocení žáků v hodnotících listech

Graf 4 - hodnocení pomocí emotikonů (vyučovací jednotka č. 2)

V grafu můžeme vidět, že v aspektu *Úlohy mě bavily*, devět žáků vybarvilo smajlíka usměvavého, dva neutrálního a jeden zamračeného.

U *Chápal/a jsem zadání* jedenáct žáků označilo usměvavý emotikon a jeden žák neutrální.

Deset žáků dokázalo, podle jejich uvážení, bez problému odpovědět na otázky. Dva žáci měli mírné obtíže s odpověďmi.

Při další analýze bylo zjištěno, že žáky nejvíce bavila úloha č. 2, kterou určilo za zábavnou deset žáků. Jako zábavnou určilo úlohu jedna devět žáků a úlohu tři ohodnotilo kladně osm žáků. Při otázce, proč je úlohy bavily, odpovídali „bylo to lehké“, „byly zábavné“, „bylo to rychlé“, „byly hezké“, nebo nedali žádnou odpověď.

Dva žáci nepochopili úlohu číslo tři a bohužel ani jeden z nich neudal důvod.

Tři žáci nedokázali odpovědět na úlohu číslo tři. Jeden z nich udal důvod, že na úlohu zapomněl a další dva důvod neudali. Další žák nedokázal odpovědět na úlohu číslo dvě, bez udání důvodů.

10.3 Vyučovací jednotka č. 3 (příloha č. 3)

Ročník: 2.

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Téma: Já Baryk – František Nepil

Cíl: číst s porozuměním textu, orientace v textu, osvojení nových termínů

Organizační formy: hromadné a individuální vyučování

Časová dotace: 45 minut

Čas:	Průběh hodiny:
	Úvodní část
6	Přivítání, slovní motivace tím, že žáci se naučí rozeznávat druhy sýkor a to navíc z pohledu psa Baryka (znají), psaní na tabuli, jaké druhy sýkor znají a jak vypadají
	Hlavní část
15	Společná četba textu
2	Shrnutí děje
4	Rozdání pracovních listů a vysvětlení jednotlivých úloh
10	Samostatná práce žáků při plnění pracovních listů
	Závěrečná část
8	Rozdání hodnotících listů a jejich plnění, hodnocení hodiny

10.3.1 Pracovní list k vyučovací jednotce č. 3

Pracovní list – Já Baryk a mé sýkorky

Jméno: _____ Datum: _____

1. Vylušti tajenku pomocí odpovědí na otázku ano (A) nebo ne (N).

	A	N	Otázka
1.	CH	D	Leden je měsíc svěšené oháňky.
2.	O	L	V lednu je Barykův člověk skoro pořád venku.
3.	T	U	Sýkorky se nechají pohladit od člověka.
4.	P	K	Baryk rozvrtí oháňku, když vidí někoho, koho má rád.
5.	Y	Ů	Sýkory koňadry bydlí pouze v dutinách stromů.

Podle Baryka je září měsíc (tajenka): _ _ _ _ _.

1. Podle popisu v příběhu spoj druh sýkory s obrázkem:

Sýkora modřinka

Sýkora uhelníček

Sýkora parukářka

Sýkora babka

V příběhu jsou neznámá slova, spoj slovo s jeho významem:

Módedáma
Příčinlivý
Necky
Šmolky
Milíře
Koks

Kupa dřeva, která pomalu hoří
Dřevěná nádoba na vodu
Palivo z černého uhlí
Žena, které se zajímá o módu
Snaživý, pilný
Modrá barva, která se přidávala do praní

10.3.2 Analýza vyučovací jednotky

Vyučovací jednotka č. 3 proběhla 17. ledna 2017 v hodině literární výchovy.

Žáci byli dotázáni, zda znají nějaký druh sýkor. Téměř všichni žáci znali sýkoru modřinku a sýkoru koňadru. Na předem vytvořené pojmové mapě na tabuli, s hlavním názvem sýkory, byly žáky vypsány celkem tři sýkory. Již zmíněné sýkora koňadra a sýkora modřinka a dva žáci znali navíc ještě sýkoru parukářku.

V dalším kroku bylo žákům sděleno, že budou číst příběh, který vypráví pes jménem Baryk. Ten je seznámí s dalšími druhy sýkor.

Žákům byly službou na sešity rozdány texty a následně se společně nahlas četlo. Každý žák četl část příběhu.

V textu byla často obsažena slova, které žáci neznali. S tímto problémem bylo počítáno, proto byl k dispozici počítač s přístupem k internetovému připojení a interaktivní tabule, na které bylo žákům pomocí obrázků vysvětleno, co jednotlivá slova znamenají a k čemu se věc používá, například milíř, koks či šmolky. Žačka patřící ke slabším v oblasti čtení během textu dvakrát pronesla, že „to nechápe“. Vždy jí i ostatním žákům bylo vše vysvětleno a práce mohla pokračovat dále.

Po přečtení příběhu byl s žáky probrán děj příběhu a případné nesrovnalosti.

Následně žáci dostali pracovní listy, kde jim byla vysvětlena práce k jednotlivým úlohám. Další činnost již byla samostatná práce žáků na pracovním listu.

Po dokončení žáci vyplnili již známý hodnotící list a vše bylo vybráno k opravě. Hodina byla zhodnocena kladně jak vyučujícím tak žáky.

Následující den si žáci mohli prohlédnout chyby v pracovním listu a společně byly probrány dotazy i často objevované chyby.

10.3.3 Grafické zpracování pracovního listu a jednotlivých úloh k vyučovací jednotce č.3

Pracovní list vypracovaný k textu Já Baryk a mé sýkorky obsahoval tři úlohy. Všechny úlohy byly zaměřené na porozumění textu.

První úloha byla zaměřena na zakroužkování pravdy (A) nebo nepravdy (N) u jednotlivých výroků. Ve sloupečcích pravda i nepravda byla u každého výroku písmena. Pokud žáci odpovídali správně, dozvěděli se tajenku: *Podle Baryka je září měsíc _____*. Výroků je v tomto cvičení celkem pět, proto byl maximální počet za něj pět bodů.

Druhá úloha požaduje spojení obrázku sýkory se správným názvem. Žáci se o vzhledu sýkor dozvěděli v textu, a proto by podle něj měli být schopni určit, jak která z nich vypadá. Na výběr jsou čtyři druhy sýkor – modřinka, parukářka, uhelníček a babka, je proto možné získat čtyři body.

Ve třetí úloze je úkolem žáků spojit neznámá slova s jejich významem. Tento úkol by měli zvládnout vzhledem k tomu, že jim bylo během čtení vše nejasné vysvětleno. Celkem je v úloze šest slov ke spojení, proto je maximální počet šest bodů.

Vyučovací jednotky se účastnilo jedenáct žáků.

Tabulka 3: Tabulka úspěšnosti žáků v jednotlivých úlohách ve vyučovací jednotce č. 3

	Úloha č. 1	Úloha č. 2	Úloha č. 3
0 bodů	0 žáků	0 žáků	0 žáků
1 bod	0 žáků	1 žák	0 žáků
2 body	0 žáků	5 žáků	1 žák
3 body	0 žáků	0 žáků	3 žáci
4 body	8 žáků	5 žáků	3 žáci
5 bodů	3 žáci	---	0 žáků
6 bodů	---	---	4 žáci

Úloha číslo jedna, zaměřená na určení pravdy a nepravdy byla nejúspěšnější z celého pracovního listu. Tři žáci označili u všech pěti výroku správné písmeno, a proto jim správně vyšlo, že Baryk říká září měsíc chlupe. Zbylých osm žáků udělalo totožnou chybu u posledního výroku: *Sýkory koňadry bydlí pouze v dutinách stromů*. V průběhu čtení bylo dětem vysvětleno, co znamená, že se sýkory koňadry zcivilizovaly, proto by měli logicky odpovědět správně.

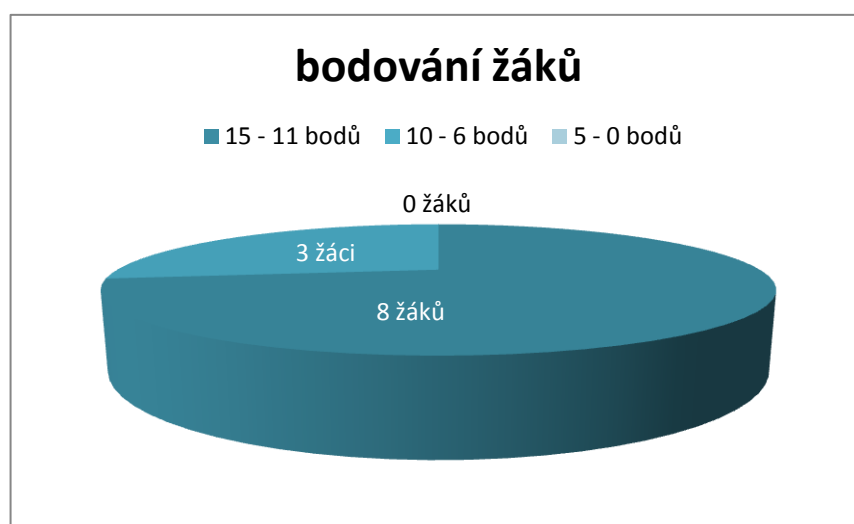
U úlohy číslo dvě, šlo o spojování obrázků sýkor s jejich názvy. Pět žáků spojilo všechny sýkory se správnými obrázky. Dalších pět žáků získalo dva body. Ve všech případech šlo opět o stejnou chybu. Žáci zaměnili sýkoru babku a sýkoru uhelníčka. Obě sýkory mají černou hlavičku. Jedna je popsána v textu tak, že nosí černý šátek na babku, což bylo žákům vysvětleno a uhelníček je v textu popsán tak, že pálí milíře, nebo mu dovezli koks. Opět bylo vysvětleno během čtení. Jeden žák získal pouze jeden bod. Jediné správné spojení byla sýkora modřinka.

Poslední úloha číslo tři obsahovala spojení slova a jeho významu. Čtyři žáci odpověděli bezchybně. Tři žáci získali čtyři body, protože zaměnili dva pojmy. Dva z nich zaměnili slova

koks a příčinlivý, třetí zaměnil slova milře a příčinlivý. Taktéž tři žáci získali tři body. V jednom případě šlo o špatné spojení u slov příčinlivý, šmolky a koks, ve druhém u slov koks a milře, slovo příčinlivý zůstalo nevyplněno. Ve třetím případě žák správně spojil s významem slova módedáma, necky a šmolky, ostatní pojmy nespojil s ničím. Žákyně, mající pouze dva body, spojila s významy pouze slova módedáma, příčinlivý a šmolky, pouze dvě z nich byla správně.

Z tohoto je tedy naprosto zřejmé, že žáci měli v této úloze největší problém se slovem příčinlivý, které jim jako jediné nebylo během čtení vysvětleno.

Grafické znázornění získaných bodů z celého pracovního listu

Graf 5 – bodování žáků (vyučovací jednotka č. 3)

V pracovním listu bylo možné získat patnáct bodů. Nikdo nezískal plný počet. Nejvyšší počet získaných bodů bylo třináct a získali ho tři žáci. Nejnižší počet bodů bylo osm a získal je pouze jediný žák.

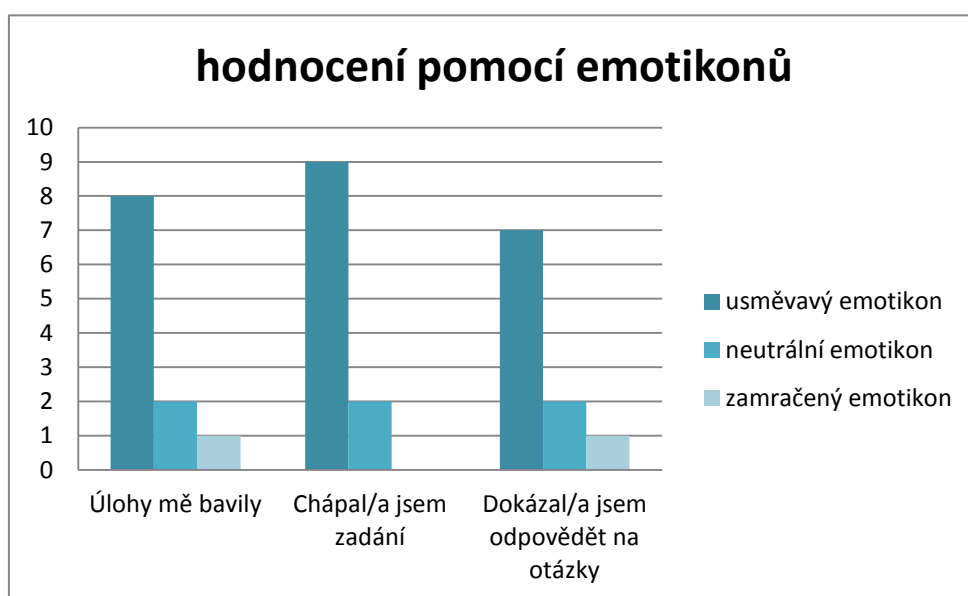
10.3.4 Výsledné hodnocení pracovního listu k vyučovací jednotce č. 3

Pracovní list k textu Já Baryk a mé sýkorky od Františka Nepila je prvním, ve kterém ani jediný žák nezískal plný počet bodů. I přesto bylo bodování vysoké. Bezkonkurenčně nejlépe dopadla úloha číslo jedna, ve které na jedenáct žáků bylo ztraceno pouze osm bodů z padesáti pěti.

Úloha číslo dvě byla pro žáky náročná v rozeznání sýkory babky a sýkory uhelníčka. Proto polovina získala plný počet bodů a polovina záměnou těchto dvou ptáků o dva body přišla.

Úloha číslo tři byla bodována nejhůře. Největším problémem, jak už bylo zmíněno, bylo slovo příčinlivý, které málokdo dokázal správně zařadit. Ti, co znali odpověď na vše ostatní, mohli spojit zbylé slovo a definici, ostatní u tohoto pojmu nejspíše tipovali.

10.3.5 Subjektivní hodnocení žáků v hodnotících listech

Graf 6 - hodnocení pomocí emotikonů (vyučovací jednotka č. 3)

Graf udává, že v oblasti *Úlohy mě bavily*, označilo osm žáků jako vyhovující emotikon usměvavý, dva neutrální a jeden zamračený.

V oblasti *Chápal/a jsem zadání* devět žáků označilo smajlík usměvavý a dva žáci neutrální.

V oblasti *Dokázal/a jsem odpovědět na otázky* sedm žáků označilo usměvavým smajlíkem, že ano, dva žáci měli v některých úlohách problémy a jeden žák podle svého názoru nedokázal odpovědět na nic, to ale výsledky pracovního listu nepotvrdily. Jeden žák v tomto bodě označil smajlík usměvavý i neutrální, proto je jeho hlas neplatný.

Při vyplňování prohlubujících otázek, žáky nejvíce bavily všechny úlohy. Každá úloha získala osm bodů. Jako důvody, proč žáky úloha bavila, uváděli: „byly jednoduché“, „byly hezké“, „byly zábavné“ a často důvod neuváděli.

Úlohy, které nebyly pochopeny, uvedli dva žáci, jeden uvedl úlohy číslo jedna a dva s důvodem „nevím“ a druhý uvedl všechny tři úlohy bez udání důvodu. Tento žák však všechny tři úlohy uvedl, také jako zábavné.

Stejný žák, který uvedl čísla úloh jedna a dva jako nepochopené, uvedl se stejným důvodem i v oblasti, na jaké úlohy jsi nedokázal odpovědět. Další žák bez udání důvodu určil v této oblasti úlohu číslo jedna a jeden úlohu číslo tři s důvodem „bylo to těžké“.

10.4 Vyučovací jednotka č. 4 (příloha č. 4)

Ročník: 2.

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Téma: Vodnické pohádky – Jaromír Sypal

Cíl: číst s porozuměním, vyhledávat v textu, pracovat v týmu

Organizační formy: hromadné a individuální vyučování

Časová dotace: 45 minut

Čas:	Průběh hodiny:
	Úvodní část
6	Privítání, sdělení tématu hodiny – vodníci Co víme o vodnících? - psaní do sloupce na tabuli
	Hlavní část
15	Rozdání textu, společné čtení textu
2	Souhrn děje, odpovědi na dotazy
4	Rozdání pracovních listů a vysvětlení jednotlivých úloh
10	Vyplňování pracovních listů
	Závěrečná část
8	Rozdání a vyplnění hodnotících listů, výběr pracovních a hodnotících listů, hodnocení hodiny

10.4.1 Pracovní list k vyučovací jednotce č. 4

Pracovní list – Škeblování

Jméno: _____ Datum: _____

1. **ÚKOL DO DVOJIC:** V textu pastelkou vyznačte:

Červeně název rybníku, ve kterém Břízováci bydlí.

Zeleně sport, ve kterém je dobrá matka Alžběta.

Modře toho, kým nahradil bubák Trhák skřítky.

2. **Stejnou barvou vybarvi slovo a to, co znamená:**

Kaštanovky	Skok, kde se dvanáctkrát otočíš ve výšce
Škeblování	Vodnický hokej
Dvanáctérák	Bruslení
Škebláky	Brusle ze škeblí a starých bot
Kaštaňák	Hokejka z kaštanového dřeva

3. **Vybarvi libovolnou pastelkou pouze PRAVDIVÉ věty:**

Lišky a lišáci rozházeli po rybníce kusy rákosu.
Skřítci lesní rozházeli po rybníce jehličí.
Skřítci polní rozházeli po rybníce suchou travu.

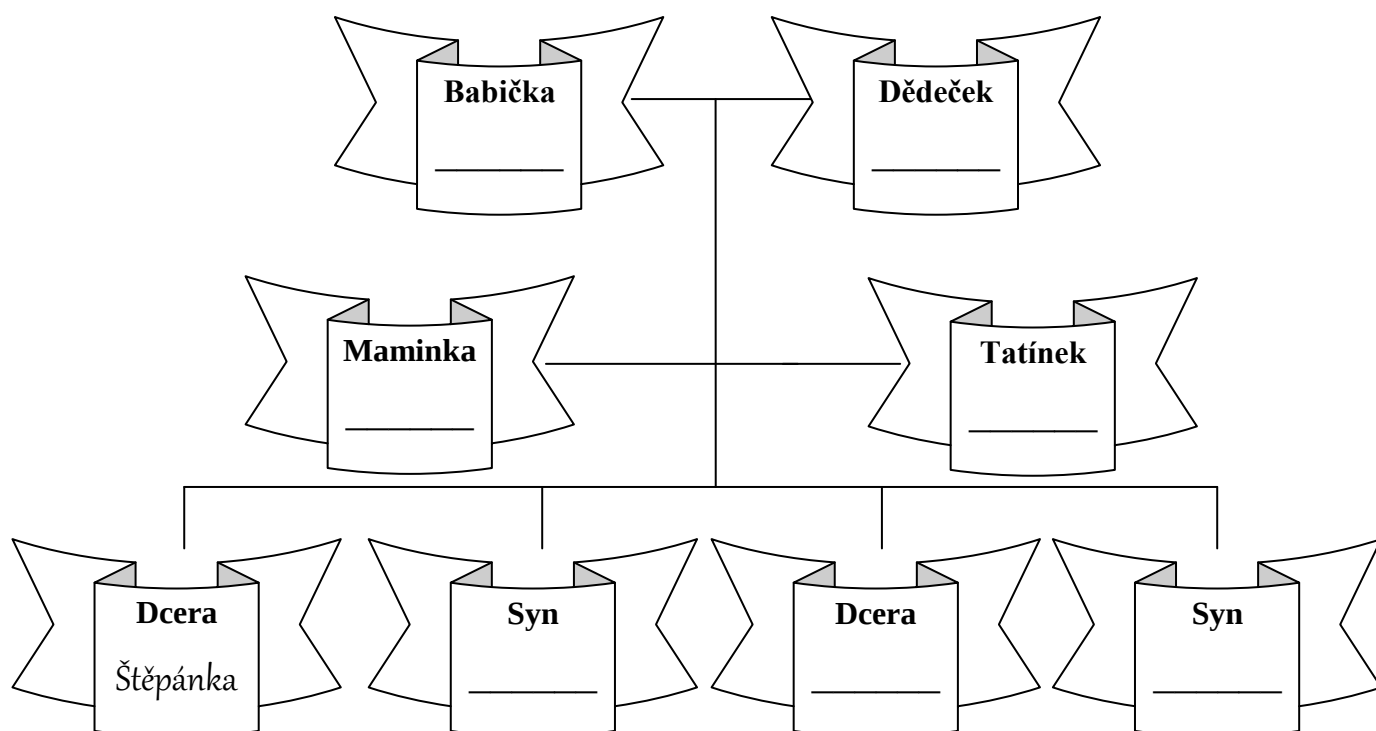
4. **Jak dopadli ti, kteří poničili rybník?**

Lišky a lišáci: _____

Skřítci: _____

5. Do okének rodokmenu doplň správná jména členů rodiny:

Vodnická rodina Břízováků z rybníka Černíše

10.4.2 Analýza vyučovací jednotky

Vyučovací hodina proběhla dne 24. ledna 2017 v hodině literární výchovy.

Žákům bylo po přivítání představeno téma hodiny, což byly vodníci. Následně byli dotázáni, co o vodnících ví. Všechny jejich návrhy byly zapsány na tabuli. Objevilo se zde: „žijí ve vodě“, „blány mezi prsty“, „jsou zelení“, „mají sako se šosy“, „uvazují pentličky“, „mají klobouk“, „kape z nich“.

Dalším krokem bylo přečtení textu o sportovních vodnících, který rozdala služba na sešity. Čtení probíhalo stejně jako v ostatních vyučovacích jednotkách. Postupně každý žák četl část příběhu. Mírný problém nastal u slov škebláky a škeblování. Žáci slova neznali, a proto se jim muselo vysvětlit, že je to sport, který provozují vodníci. Vysvětlováním byla hodina mírně pozdržena. Z tohoto důvodu byly poslední dva odstavce dočteny vyučujícím, aby se celá vyučovací jednotka stihla odučit.

Po dočtení textu následovalo rychlé shrnutí děje a vysvětlení nejasností. Žáci se opět ptali na škebláky, škeblování a kaštanovky. Znovu jim byl tedy význam vysvětlen.

Služba opět rozdala pracovní listy, které byly vysvětleny po jednotlivých úlohách. Největší problém s pochopením měli žáci u úlohy číslo jedna, která vůbec poprvé ze všech pracovních listů byla zadána do dvojic. Další dotaz žáka byl na úlohu číslo tři, kde se ujišťoval, zda má vybarvit pouze věty pravdivé.

V dalším kroku již žáci, nejdříve ve dvojicích (a jedné trojici) a poté samostatně, pracovali na vyplňování pracovních listů. Z pozorování bylo zřejmé, že žáky nejvíce zaujala úloha číslo pět, která obsahuje rodokmen vodnické rodiny.

Po vyplnění pracovních listů automaticky následovalo vyplňování hodnotících listů, které již žákům nebylo opakovaně vysvětlováno. Žáci vysvětlení nevyžadovali.

Po výběru pracovních i hodnotících listů byla hodina kladně zhodnocena. Bylo zmíněno několik jmen žáků, kteří pracovali obzvláště dobře.

Následujícího dne byly pracovní listy rozdány žákům ke kontrole vlastních chyb a ujasnění si pravdivých odpovědí.

10.4.3 Grafické zpracování pracovního listu a jednotlivých úloh k vyučovací jednotce č.4

Pracovní list k textu Škeblovaní (kapitola z Vodnických pohádek od Jaromíra Sypala) obsahoval celkem pět úloh.

V první úloze byla poprvé zařazena práce ve dvojicích. Žáci měli za úkol společně v jednom textu najít tři konkrétní věci a vždy určitou barvou je v daném textu označit. Za tuto úlohu bylo možné získat tři body, vždy za správné zabarvení slova.

Zadání druhé úlohy bylo: *Stejnou barvou vybarvi slovo a to, co znamená.* Tedy v tabulce bylo pět slov v jednom sloupci a pět významů daných slov ve sloupci druhém. Úkolem bylo, vybarvit vždy slovo a jeho význam stejnou pastelkou. Za každé správné spojení bylo možné získat bod. Dohromady tedy pět.

Třetí úloha byla zaměřena na pravdivé a nepravdivé výroky. Pravdivý výrok měli žáci vybarvit libovolnou pastelkou a nepravdivý nechat nevybarvený. Výroky byly tři, za úlohu tedy bylo možné získat stejný počet bodů.

Čtvrtá úloha byla více zaměřená na rozepsání. Žáci měli odpovědět, jak dopadli ti, kteří poničili rybník. Na řádek lišky a lišáci měli napsat jejich osud a na řádek skřítky taktéž. Protože odpovídali na dvě otázky, bylo možné získat dva body.

Poslední, pátou úlohou byl rodokmen vodnické rodiny Břízováků. V rodokmenu byly v kolonkách vypsány názvy členů rodiny: babička, dědeček, maminka, tatínek, dvakrát syn a dvakrát dcera. Jedna z dcer byla v rodokmenu vyplněná, aby bylo jasné, co mají žáci v této úloze dělat. Protože doplňovali celkem sedm jmen, maximální počet bodů byl sedm.

Této hodiny se účastnilo jedenáct žáků.

Tabulka 4: Tabulka úspěšnosti žáků v jednotlivých úlohách ve vyučovací jednotce

č. 4

	Úloha č. 1	Úloha č. 2	Úloha č. 3	Úloha č. 4	Úloha č. 5
0 bodů	0 žáků	0 žáků	0 žáků	3 žáci	1 žák
1 bod	0 žáků	1 žák	0 žáků	2 žáci	0 žáků
2 body	4 žáci	5 žáků	9 žáků	6 žáků	0 žáků
3 body	7 žáků	3 žáci	2 žáci	---	0 žáků
4 body	---	0 žáků	---	---	1 žák
5 bodů	---	2 žáci	---	---	1 žák
6 bodů	---	---	---	---	3 žáci
7 bodů	---	---	---	---	5 žáků

V úloze číslo jedna získalo sedm žáků plný počet bodů. Ve dvojicích byli schopni vyhledat všechna tři slova, *rybník, ve kterém vodníci žili, sport, ve kterém vynikala matka Alžběta i kým nahradil bubák Trhák skřítky*. Zbylí čtyři žáci, tedy dvě dvojice vyhledali pouze dvě informace a jednu nenašli. Obě dvojice nebyly schopné nalézt sport, ve kterém vynikala matka Alžběta.

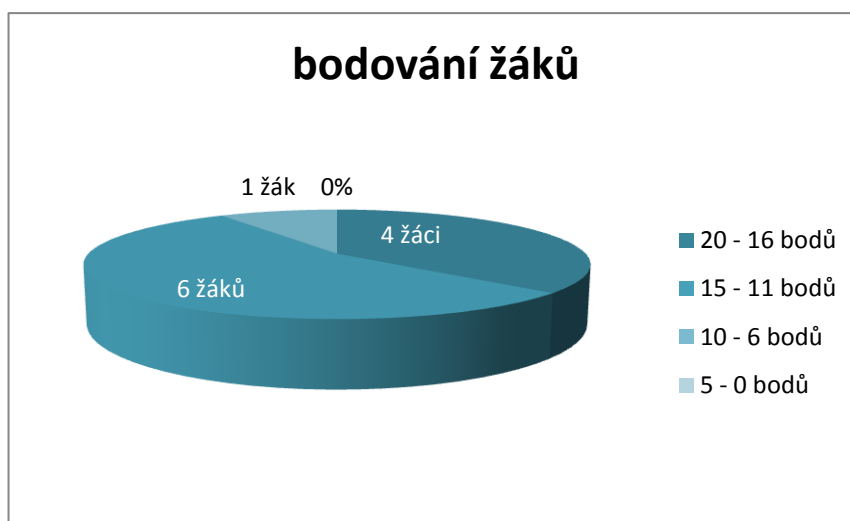
Úloha číslo dvě obsahovala pět slov a pět významů, kdy žáci měli stejnou pastelkou vybarvit správné dvojice. Pouze dva žáci vybarvili vše správně a získali pět bodů. Další tři žáci získali tři body, tedy prohodili významy dvou slov. Ve dvou případech šlo o slova kaštanovky a kašťaňák, ve třetím škebláky a kašťaňák. Pět žáků správně spojilo pouze dva pojmy s jejich významy. Všech pět žáků vybarvilo špatně kaštanovka, škeblovaní a kašťaňák. Kaštanovku spojili s vodnickým hokejem, škeblovaní s hokejkou z kaštanového dřeva a kašťaňák s bruslením. Jeden žák získal pouze jeden bod. Jediné správné spojení bylo u slova kaštanovka.

Úloha číslo tři obsahovala tři věty. Dvě z nich byly napsány podle pravdy ohledně příběhu a jedna byla nepravda. Dva žáci vybarvili správně dvě pravdivé odpovědi a nechali nevybarvenou nepravdivou odpověď. Ostatní žáci, tedy zbylých devět, ztratilo jeden bod. Nejčastěji žáci vybarvili výrok, který nebyl pravdivý, tedy že *skřítki lesní rozházeli po rybníce jehličí*. Toto označili za pravdu čtyři žáci. Tři žáci označili za lež výrok *lišky a lišáci rozházeli po rybníce kusy rákosu*. Poslední věta *skřítki polní rozházeli po rybníce suchou trávou*, označili za nepravdu dva žáci.

V úloze číslo čtyři měli žáci napsat krátké odpovědi, *co se stalo s liškami a lišáky a co se stalo se skřítky*. Šest žáků odpovědělo správně na obě otázky. Někteří žáci přepsali větší část textu, někteří napsali jen „šli za hory a za dolů“ v prvním případě a „vymizeli“ ve druhém. Dva žáci získali jeden bod, jeden z nich odpověděl správně na lišky a lišáky a ke skřítkům nenapsal nic, druhý naopak nenapsal nic k liškám a lišákům a napsal správnou odpověď ke skřítkům. Tři žáci nezískali za toto cvičení ani jeden bod. Ani jeden z nich se nesnažil odpovědět.

Poslední úloha obsahovala rodokmen celé vodnické rodiny. Zde měli vyplnit jména babičky, dědečka, maminky, tatínka, jejich dvou synů a jedné dcery. V této úloze pět žáků vyplnilo celý rodokmen bez chyby. Tři žáci udělali jednu chybu, jeden žák nevyplnil jméno tatínka, druhý žák vyplnil jméno tatínka špatně a třetí žák měl špatně vyplněné jméno maminky. Další žák získal pět bodů, za nevyplnění jedné dcery a jednoho syna. Další žák získal o bod méně než předchozí, nevyplnil jméno dědečka, jedné dcery a jednoho syna. Poslední, jedenáctý žák nevyplnil celé cvičení.

Grafické znázornění získaných bodů z celého pracovního listu

Graf 7 – bodování žáků (vyučovací jednotka č. 4)

V tomto pracovním listu bylo možné získat maximálně dvacet bodů. Nejvyšší počet získala žákyně, která ztratila jediný bod ve cvičení tři. Následně po ní byl žák s osmnácti body. Většina žáků získala patnáct bodů. Nejméně získal žák osm bodů.

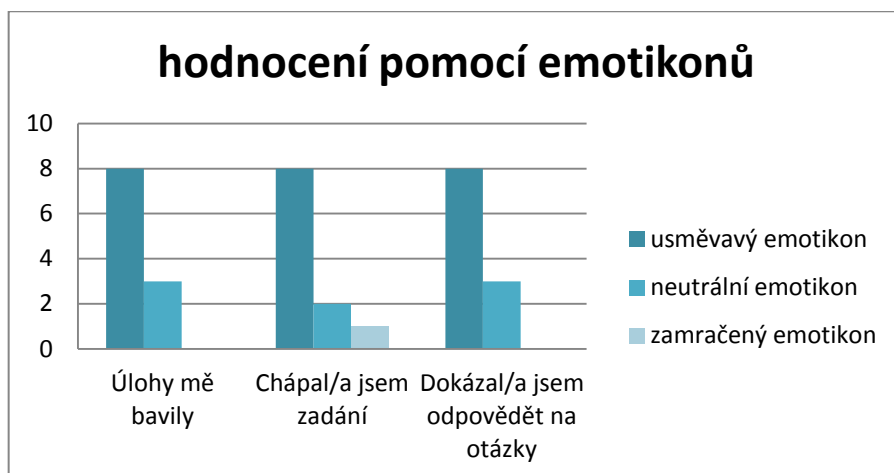
10.4.4 Výsledné hodnocení pracovního listu k vyučovací jednotce č. 4

Z výsledků v tabulce je zřejmé, že žákům práce ve dvojicích více vyhovuje a jsou schopni snáze splnit úkol. Úloha číslo jedna ve většině případů byla vyplněná správně, případně s jedinou chybou. S jistotou ale můžeme říci, že dopadla ze všech úloh v tomto pracovním listu nejlépe.

Úloha číslo dva dopadla překvapivě špatně. Podobná úloha byla použita i v pracovním listu vyučovací jednotky č. 3 a taktéž nebyla moc úspěšná. Žákům se zde pletla slova kaštanovka a kaštanák a dokonce i škeblování. Již v analýze vyučovací jednotky bylo zmíněno, že se na tato slova žáci opakovaně ptali.

Další méně úspěšnou úlohou byla úloha číslo čtyři. Opět se potvrzuje, že úlohy, kde se více píše, jsou pro žáky věku 7 – 8 let složité.

10.4.5 Subjektivní hodnocení žáků v hodnotících listech

Graf 8 - hodnocení pomocí emotikonů (vyučovací jednotka č. 4)

Ve výše uvedeném grafu je zřejmé, že ve většině případů žáky úlohy bavily. Osm z nich označilo emotikon usměvavý, tři neutrální. Sedm žáků zadání pochopilo, dva zadání některých úloh nepochopili a jeden nepochopil zadání vůbec. Tento žák ale na řádek vedle otázky *Chápal/a jsem zadání*, napsal „ano“, proto není zřejmé, jaká odpověď je správná. Osm žáků dokázalo odpovědět na všechny otázky a tři další dokázali odpovědět jen na některé.

Při hodnocení úloh, které žáky bavily, byla nejvíce oblíbená úloha číslo jedna, kdy pracovali žáci ve dvojicích. Získala devět bodů. Úloha číslo dvě, kde spojovali pojem a jeho význam, získala sedm hlasů. Šest žáků hlasovalo pro úlohu číslo pět, jako zábavnou. V této úloze žáci doplňovali jména členů rodiny do rodokmenu. Další čtyři body získala úloha číslo čtyři, kde písemně psali osudy lišek a skřítků. Poslední úlohou je úloha číslo tři, označení pravdy a nepravdy, se třemi body. Důvody, proč žáky úlohy bavily, jsou obdobné jako u předchozích vyučovacích jednotek: „byli lehké“, „nevím“ a jednou dokonce s odpovědí: „byly těžké“.

Úloha, která byla nejčastěji nepochopena, byla úloha číslo čtyři. Tuto úlohu zapsalo pět žáků. Další úlohy, které žáci zapsali, byly úloha číslo jedna (třikrát), úloha číslo tři (dvakrát) a úloha číslo pět (jednou). Důvody byly následující: „bylo to těžké“, „nevěděla jsem, co dělat“ nebo bez odpovědi.

Úlohy, na které žáci nedokázali odpovědět, jsou: úloha číslo jedna, úloha číslo tři, úloha číslo čtyři a také úloha číslo pět. Každá získala jeden bod. Důvod byl u všech stejný: „bylo to těžké“.

10.5 Vyučovací jednotka č. 5 (příloha č. 5)

Ročník: 2.

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Téma: Chechtavé pohádky – Zuzana Pospíšilová

Cíl: číst s porozuměním, orientovat se v textu, získat vztah k četbě jako k zábavné činnosti

Organizační formy: hromadné a individuální vyučování

Časová dotace: 45 minut

Čas:	Průběh hodiny:
	Úvodní část
2 6	Přivítání, představení tématu hodiny – Chechtavé pohádky Co si pod tímto názvem představujete? Četli jste někdy zábavnou pohádku? Jakou?
	Hlavní část
2 15 4 10	Rozdání textů Chechtavé pohádky Společné čtení textu Rozdání pracovních listů a společné vysvětlení jednotlivých úkolů Vyplňování pracovních listů
	Závěrečná část
6	Rozdání a vyplnění hodnotících listů, výběr hodnotících i pracovních listů, hodnocení hodiny

10.5.1 Pracovní list k vyučovací jednotce č. 5

Pracovní list – Chechtavé pohádky

Jméno: _____ Datum: _____

- 1. Zkus vymyslet, jak se pan kníže zachoval, když mu sluha posadil na hlavu ovci.**

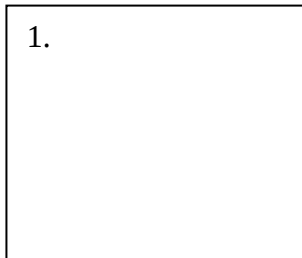

- 2. Jaká tři slova sluha popletl, nakresli k nim správný obrázek:**

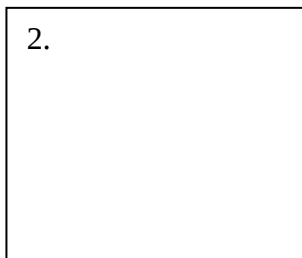
1. _____

1.

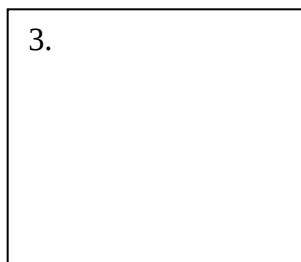
2. _____

2.

3. _____

3.

- 3. Zkus k pohádce vymyslet nadpis:**

- 4. Spoj zvíře a jeho jméno:**

Hadí samice	<i>V příběhu nebylo řečeno</i>
Ovce	Hanka (Hani)
Krabí samice	Berta

10.5.2 Analýza vyučovací jednotky

Poslední vyučovací jednotka proběhla 7. února 2017 v hodině literární výchovy.

Žákům bylo představeno téma hodiny – Chechtavé pohádky. Společně bylo vyvozeno slovo chechtat se. Většina žáků věděla, že slovo znamená smát se. Následně byli žáci tázáni, co si pod slovním spojením chechtavé pohádky představují. Zazněly odpovědi typu – „pohádka, kde je sranda“, „budeme se smát“, „je tam legrace“. Další otázka na žáky byla, zda někdy četli pohádku, kde byla zábava. Někteří žáci nevěděli, někteří nic takového nečetli, z konkrétních knih zaznělo – Tatínku, ta se ti povedla – Zdeněk Svěrák a často O líné babičce – Alena Kastnerová.

Po rozdání textů byli žáci postupně vyvoláni ke čtení části textu. Během čtení jim muselo být vysvětleno pouze slovo „soběstačný“. Se zbytkem textu neměli sebemenší problém. Žáci se u několika pasáží smáli a text je viditelně bavil. Při pasáži, kdy sluha zaměnil slovo krabice za samici kraba, žáci již předem předvíдали, co se stane. Stejně tak čekali popletení slova beranice.

Po dočtení textu došlo k rychlému zopakování příběhu. Byly rozdány pracovní listy a společně vysvětleny jednotlivé úlohy. U úlohy č. 4 muselo být žákům vysvětleno, že nadpis textu – Chechtavé pohádky, je název celé knihy. Úkolem žáků bylo pojmenovat pouze tuto pohádku. Všichni žáci se pustili do vyplňování pracovního listu. Pouze jeden žák byl k úkolu pasivní a i přes motivaci nebyl schopen efektivně pracovat.

Po vyplnění pracovních listů žáci již čekali na hodnotící listy, které jim byly následně rozdány a žáky velmi rychle vyplněny. Po vybrání pracovních i hodnotících listů zbylo do konce hodiny ještě pár minut času. Proto bylo žákům sděleno, jak příběh opravdu dopadl a jak se ve skutečnosti pohádka jmenuje.

Na závěr hodiny byli žáci pochváleni za práci a postupný vývoj při samostatném vyplňování.

10.5.3 Grafické zpracování pracovního listu a jednotlivých úloh k vyučovací jednotce č.5

V pracovním listu Chechtavé pohádky ze stejnojmenné knihy od Zuzany Pospíšilové byly celkem čtyři úlohy. První úloha vyžadovala po žácích jejich vlastní názor, jak příběh skončí a jak kníže na danou situaci zareaguje.

Ve druhé úloze měli žáci vypsát tři slova, která sluha popletl a do okének s čísly dokreslit správný obrázek. Tedy v případě slova hadice měli nakreslit hadici na kropení

zahrady, nikoliv hada. U slova krabice, krabici na věci, nikoliv kraba a u slova beranici, čepici, nikoliv ovci.

Třetí úloha vyžadovala od žáků míru fantazie. Měli vymyslet název pohádky, kterou četli. Nadpis textu byl sice Chechtavé pohádky, ale tento název náleží celé knize.

Poslední, čtvrtá úloha obsahovala tři dvojice slov. Úkolem bylo spojit samici a její jméno v pohádce. Žáci měli tuto dvojici vyhledat a čarou spojit.

Této hodiny se zúčastnilo všech dvanáct žáků.

Tabulka 5: Tabulka úspěšnosti žáků v jednotlivých úlohách ve vyučovací jednotce č. 5

	Úloha č. 1	Úloha č. 2	Úloha č. 3	Úloha č. 4
0 bodů	1 žák	1 žák	0 žáků	1 žák
1 bod	11 žáků	0 žáků	12 žáků	4 žáci
2 body	---	0 žáků	---	1 žák
3 body	---	2 žáci	---	6 žáků
4 body	---	2 žáci	---	---
5 bodů	---	0 žáků	---	---
6 bodů	---	7 žáků	---	---

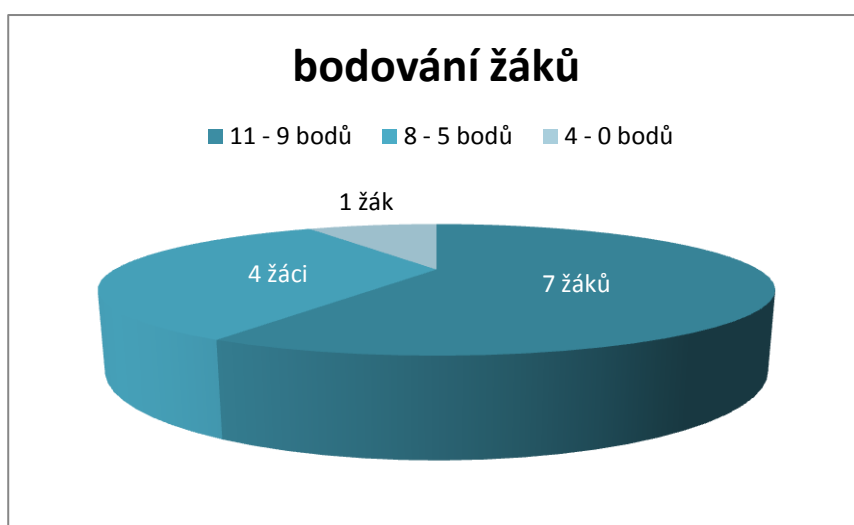
V úloze číslo jedna šlo o dokončení příběhu. Z textu byla vyjmuta poslední věta, jak se kníže v situaci zachoval. Žáci měli v několika slovech vymyslet jeho reakci. Pouze jeden žák cvičení nevyplnil a nezískal proto bod. Ostatní žáci závěr příběhu vymysleli. Odpovědi byly ve dvou verzích. Buď se kníže pouze zasmál, nebo se urazil a sluhu vyhodil. Ze zajímavých odpovědí můžeme zmínit: „Achachach to jsem se ale lekl, to je švanda, ale příště už žádné legrácky.“ nebo „zasmál se a vypadly mu všechny zuby“.

Ve druhé úloze mohli žáci získat celkem šest bodů. V první části měli na řádky k číslům 1, 2, 3 napsat slova, která sluha popletl, tedy hadice, krabice a beranice. Ve druhé části měli do rámečků se stejnými čísly nakreslit správný obrázek. Tedy hadici, krabici a beranici tak, jak to myslel pan kníže. Sedm žáků mělo obě části cvičení správně, získali tedy všech šest bodů. Dva žáci získali čtyři body. Jeden z nich napsal místo slova hadice had a také ho nakreslil. Přišel tedy o dva body. Druhý žák zapomněl na slovo krabice, tedy jí ani nemohl nakreslit. Nejhorší dopadli dva žáci, mající tři body. Oba se stejnými chybami. V první části místo hadice, krabice a beranice, napsali had, krab a ovce či beran. Získali tedy tři body pouze za správné kresby.

Třetí úloha zadávala žákům vymyšlení nadpisu k přečtené pohádce. Všichni žáci na tuto úlohu odpověděli, tedy získali jeden bod. Odpovědi byly: „Popletený sluha“, „O knížeti“, „Jak pan kníže potřeboval pomoc“, „Chechtavý sluha“, „Nešikovný sluha“, „Zlobidlo“ nebo „Kníže a sluha“.

Čtvrtá úloha obsahovala dva sloupce po třech slovech. Vždy dvě slova, z každého sloupce jedno, k sobě náležela. Sloupce obsahovaly jména samic z příběhu (Hanka, Berta, jméno, které nebylo v příběhu řečeno) a názvy zvířat (hadí samice, krabí samice, ovce). Žáci zde měli správná slova spojit k sobě. Polovina žáků spojila všechny tři dvojice správně a získala všechny tři body. Jeden žák získal dva body, protože spojil samici hada a ovci správně, ale samici kraba spojil se jménem samice hada. Čtyři žáci získali jeden bod. Ve spojování se neobjevuje stejná chyba u více žáků. Jsou tu tři různé varianty chyb. Prohození samice hada a kraba, prohození samice hada a ovce a prohození samice kraba a ovce. Jeden žák úlohu nevyplnil a nezískal proto ani jeden bod.

Grafické znázornění získaných bodů z celého pracovního listu

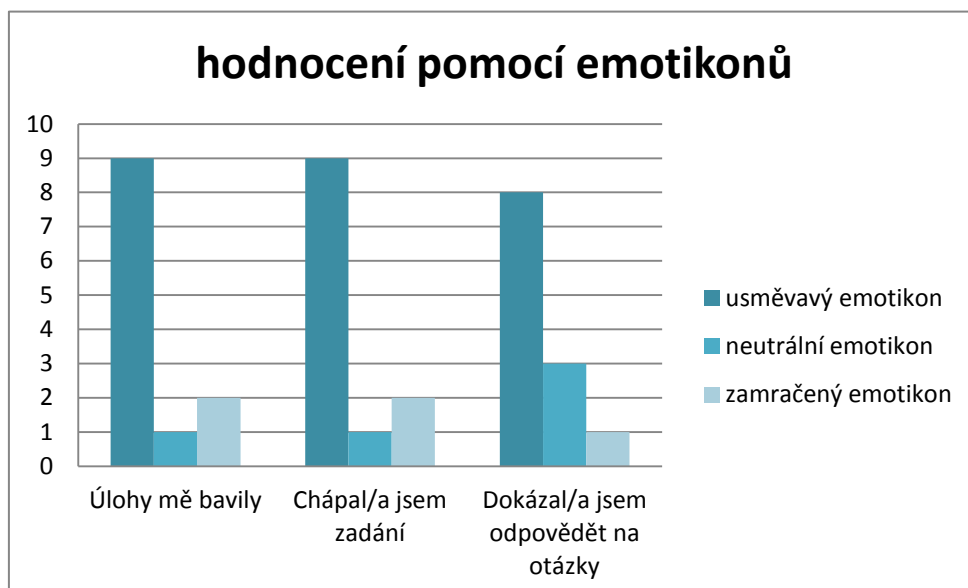
Graf 9 – bodování žáků (vyučovací jednotka č. 5)

V pracovním listu bylo možné získat jedenáct bodů. Z grafu je zřejmé, že nejvíce žáků získalo od 11 do 9 bodů. Tři z nich získali dokonce plný počet jedenácti bodů. Další čtyři žáci jsou v kategorii 8 až 5 bodů. Tři z nich mají osm a jeden sedm bodů. Poslední žák, náležející do kategorie 4 až 0 bodů, získal tři body. Již v analýze vyučovací jednotky bylo zmíněno, že žák byl k úlohám pasivní a ani se je nesnažil plnit.

10.5.4 Výsledné hodnocení pracovního listu k vyučovací jednotce č. 5

Při pohledu na předchozí tabulku je očividné, že nejúspěšnější byla úloha č. 3, kde všichni žáci splnili zadání a vymysleli pohádce název. Další úspěšnou úlohou je úloha č. 1, taktéž subjektivní. Žáci zde vymýšleli reakci pana knížete na danou situaci. Ani úlohy č. 2 a 3 nedopadly špatně. Polovina žáků zde získala plný počet bodů. Pracovní list byl tedy úspěšný a z otevřeného pozorování během hodiny byla vyučovací jednotka zřejmě nejúspěšnější z pohledu žáků.

10.5.5 Subjektivní hodnocení žáků v hodnotících listech

Graf 10 - hodnocení pomocí emotikonů (vyučovací jednotka č. 5)

Pomocí grafu můžeme zjistit, že v kritériu *Úlohy mě bavily*, vybarvilo devět žáků smajlíka usměvavého, jeden neutrálního a dva zamračeného. V kritériu *Chápal/a jsem zadání* vyznačilo opět devět žáků smajlíka vyznačujícího, že úlohy chápal, jeden žák část nechápal a dva žáci nechápali nic. V posledním kritériu *Dokázal/a jsem odpovědět na otázky*, osm žáků odpovědělo kladně, tedy, že na otázky dokázali odpovědět, tři žáci pouze na některé úlohy a jeden žák na žádnou.

Při dalším zjišťování jsme se mohli dozvědět, že osm žáků označilo úlohu č. 1 za zábavnou, devět žáků označilo za zábavné úlohy č. 2 a 3. A osm žáků označilo za zábavnou úlohu č. 4. Sedm žáků označilo za zábavné všechny úlohy. Při otázce *Proč tě bavily*,

odpovídali „byly jednoduché“, „byly srandovní“, „protože byly zábavné“, „nevím“ a několikrát neodpověděli.

Úlohy, které žáci nechápali, byly uvedeny v jednom dotazníku úlohy č. 1 a 2 s důvodem „nevím“. V dalších dvou hodnotících listech úloha tři, se stejným důvodem jako v předchozím dotazníku. V tomto případě je odpověď zvláštní, protože právě úloha tři byla jediná úloha v pracovním listu, která získala 100% úspěšnosti.

Úlohy, na které žáci nedokázali odpovědět, jsou v jednom dotazníku zmíněny č. 1 a 2, bez udání důvodů. V dalším dotazníku úloha 3, s komentářem „nevím“. Žák, který určil úlohu č. 2 jako nepochopenou ji také označil za zábavnou.

10.6 Návrhy na další vyučovací jednotky (přílohy č. 6 a č. 7)

Ročník: 2.

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Téma: Proč už kocour nemlsá – Zuzana Pospíšilová

Cíl: číst s porozuměním, orientovat se v textu, získat vztah k četbě

Organizační formy: hromadné a individuální vyučování

Časová dotace: 45 minut

Čas:	Průběh hodiny:
	Úvodní část
7	Privítání Povídání, jaké známe druhy ptáků – společné psaní na tabuli
	Hlavní část
2 15 4 3 10	Rozdání textů – Jak se nevyplatilo chlubit se cizím peřím Společné čtení textu – každý žák čte část Povídání o poučení, které je na konci příběhu Rozdání pracovních listů a vysvětlení jednotlivých úloh Vyplňování pracovních listů žáky
	Závěrečná část
4	Výběr pracovních listů, hodnocení hodiny

10.6.1 Pracovní list k vyučovací jednotce č. 6

Pracovní list – Jak se nevyplatilo chlubit se cizím peřím

Jméno: _____

Datum: _____

1. Odpověz na otázky:

Vyjmenuj všechny ptáčky, kteří jsou v příběhu zmíněni:

_____

_____

Napiš název města, ve kterém se příběh odehrává?

_____

Napiš název filmu, který chtěli natočit pan Strnad a paní Kavková:

_____

2. Vyznač stejnou barvou ptáčka a to, čím se na konkurzu chtěl

předvést. (například červenou barvou straku a červenou barvou to, co si připravila na konkurz)

Straka	Smích
Vrabec	Šperky
Racek	Cizí peří
Sova	Rychlost při obírání třešní
Špaček	Vědomosti

3. Vysvětli:

Chlubí se cizím peřím - _____

Konkurz - _____

Truhla - _____

Ročník: 2.

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Téma: Vyprávěnky o zvířátkách: jak se k nim lidé přirovnávají – František Zachárník, Petra Řezníčková

Cíl: číst s porozuměním, orientovat se v textu, získat vztah k četbě jako k zábavné činnosti

Organizační formy: hromadné a individuální vyučování

Časová dotace: 45 minut

Čas:	Průběh hodiny:
	Úvodní část
10	Privítání Povídání, jaké známe druhy tažných zvířat, která dřív sloužila k přepravě zavazadel a nákladů, co mají tato zvířata společného, ...
	Hlavní část
2	Rozdání textů – O chytrém oslovi
15	Společné čtení textu – každý žák čte část textu
4	Rozdání pracovních listů a vysvětlení jednotlivých úloh
10	Vyplňování pracovních listů žáky
	Závěrečná část
4	Výběr pracovních listů, hodnocení hodiny

10.6.2 Pracovní list k vyučovací jednotce č. 7

Pracovní list – O chytrém oslovi

Jméno: _____ Datum: _____

1. Odpověz za otázky:

Vyjmenuj všechny postavy, které v příběhu vystupují.

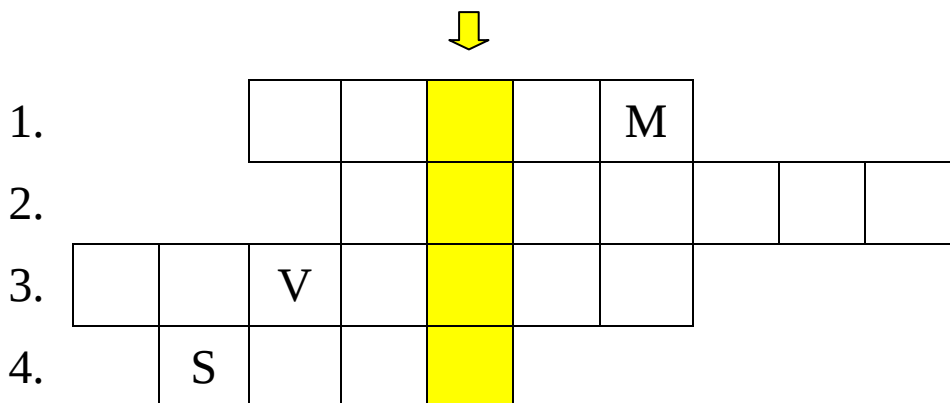

Napiš, jak se řecky řekne **Dobry den**: _____

Vyjmenuj alespoň čtyři plodiny, které pěstoval Stavros:

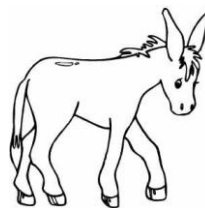
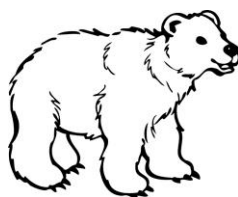
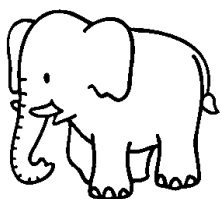
2. Vyplň křížovku podle toho, co ses dočetl v příběhu:

1. Řecko je země obklopená _____
2. Majitel osla Bipa je _____
3. V Řecku se hospodě říká _____
4. Osel má vytrvalost a _____

Tajenka: _ _ _ _ _

3. Vybarvi osla:

10.7 Sumarizační tabulky

Tato část diplomové práce obsahuje sumarizaci jednotlivých úloh obsažených v pracovních listech a jejich zařazení do typu úlohy.

Jsou zde vytvořeny dvě sumarizační tabulky. V první z nich jsou úlohy procentuálně ohodnoceny podle úspěšnosti. Výpočet byl proveden tak, že nejvyšší počet bodů za danou úlohu (b) se vynásobil počtem žáků (z), kteří pracovní list vyplňovali, toto číslo bylo sto procent. Kolik žáci získali bodů celkem (c), udává procento úspěšnosti (u).

$$c / [(b * z) / 100] = u \%$$

Dále je v tabulce každá úloha zařazena do skupiny úloh, které jsou popsány níže a na konci tabulky je pro větší přehlednost znázorněno také pořadí úloh od nejúspěšnějšího po nejméně úspěšné.

Následně v této kapitole naleznete téměř stejnou tabulku, která je zmíněna výše, pouze s rozdílem v kritériu. Ve druhé tabulce je kritérium zaměřeno na to, jaké úlohy žáky bavily. Opět je zde vypočítáno procento, nyní oblíbenosti, zařazení do skupiny úloh a pro lepší orientaci i pořadí od nejoblíbenější úlohy (která získala nejvíce hlasů), po nejméně oblíbenou (která získala nejméně).

Procentuální úspěšnost byla vypočítána tak, že počet žáků (z) je sto procent. Počet hlasů, získaných za úlohu (h) je vyděleno jedním procentem a výsledkem je procento oblíbenosti (o), které vyjadřuje část hlasů, které byly pro danou úlohu přiděleny.

$$h / (z / 100) = o \%$$

Z těchto tabulek můžeme následně zjistit, jaké úlohy byly pro žáky zábavné a jaké byly úspěšné. Též získat informace o úspěšnosti a neúspěšnosti jednotlivých skupin úloh.

Typy úloh

Testové – obsahují úlohy, kde je na výběr z několika možností a), b), c)

Subjektivní – úlohy, vyžadující žakovu subjektivitu, jeho názor

Popisné – úlohy, které vyžadují větší písemný projev žáků

Spojovací – úlohy, kde je úkolem spojit dva k sobě patřící atributy

Pravda versus nepravda – úlohy, kde mají žáci určit pravdivost výroku

Jiné – ostatní úlohy, nepatřící ani do jedné kategorie

Tabulka procentuálního vyhodnocení jednotlivých úloh

Číslo vyučovací jednotky	Číslo úlohy ve vyučovací jednotce	Zařazení do skupiny úloh	Procentuální úspěšnost žáků	Pořadí úloh
Jednotka č. 1	Úloha č. 1	Testové	78%	9.
	Úloha č. 2	Popisné	61%	15.
	Úloha č. 3	Popisné	42%	17.
	Úloha č. 4	Spojovací	90%	4.
	Úloha č. 5	Subjektivní	75%	9.
	Úloha č. 6	Subjektivní	100%	1.
Jednotka č. 2	Úloha č. 1	Testové	94%	2.
	Úloha č. 2	Spojovací	82%	7.
	Úloha č. 3	Popisné	75%	10.
Jednotka č. 3	Úloha č. 1	Pravda x nepravda	85%	6.
	Úloha č. 2	Spojovací	70%	13.
	Úloha č. 3	Spojovací	71%	12.
Jednotka č. 4	Úloha č. 1	Jiné	88%	5.
	Úloha č. 2	Spojovací	55%	16.
	Úloha č. 3	Pravda x nepravda	73%	11.
	Úloha č. 4	Popisné	64%	13.
	Úloha č. 5	Jiné	81%	8.
Jednotka č. 5	Úloha č. 1	Subjektivní	92%	3.
	Úloha č. 2	Jiné	78%	9.
	Úloha č. 3	Subjektivní	100%	1.
	Úloha č. 4	Spojovací	67%	14.

Tabulka hodnocení žáků v kritériu, jaká úloha je bavila

Číslo vyučovací jednotky	Číslo úlohy ve vyučovací jednotce	Zařazení do skupiny úloh	Procentuální úspěšnost v hodnocení žáků	Pořadí úloh
Jednotka č. 1	Úloha č. 1	Testové	67%	3.
	Úloha č. 2	Popisné	25%	8.
	Úloha č. 3	Popisné	17%	9.
	Úloha č. 4	Spojovací	67%	3.
	Úloha č. 5	Subjektivní	25%	8.
	Úloha č. 6	Subjektivní	75%	1.
Jednotka č. 2	Úloha č. 1	Testové	67%	3.
	Úloha č. 2	Spojovací	75%	1.
	Úloha č. 3	Popisné	58%	4.
Jednotka č. 3	Úloha č. 1	Pravda x nepravda	73%	2.
	Úloha č. 2	Spojovací	73%	2.
	Úloha č. 3	Spojovací	73%	2.
Jednotka č. 4	Úloha č. 1	Jiné	55%	5.
	Úloha č. 2	Spojovací	55%	5.
	Úloha č. 3	Pravda x nepravda	36%	7.
	Úloha č. 4	Popisné	36%	7.
	Úloha č. 5	Jiné	42%	6.
Jednotka č. 5	Úloha č. 1	Subjektivní	67%	3.
	Úloha č. 2	Jiné	75%	1.
	Úloha č. 3	Subjektivní	75%	1.
	Úloha č. 4	Spojovací	67%	3.

11 Závěr výzkumné části

Cílem diplomové práce bylo vytvořit zásobník didaktických materiálů do hodin literární výchovy pro 2. ročník základních škol. Tyto materiály aplikovat v praxi a následně provést analýzu jednotlivých vyučovacích jednotek a v nich aplikovaných pracovních listů. Dále díky hodnotícím listům, které vyplnili žáci, provést sumarizaci jejich názorů na jednotlivé úlohy. Podle výsledků hodnotících a pracovních listů určit úlohy a typy úloh, které jsou vhodné, ale také atraktivní pro žáky druhého ročníku základních škol v hodinách literární výchovy.

Díky pracovním listům jsme se tedy mohli dozvědět následující. Mezi úspěšné úlohy patří zejména úlohy subjektivní. Také sem můžeme zahrnout úlohy zařazené do skupiny jiné a úlohy testové. Do úloh ve skupině jiné patří například úloha, kde měli žáci doplnit rodokmen rodiny, nebo ve dvojicích vyhledat informace v textu. Ani úlohy, kde je úkolem určit pravdu a nepravdu, nejsou v hodnocení na špatných příčkách. Zvláštní výsledky však můžeme vidět u úloh spojovacích, které dopadly buď velmi dobře, nebo naopak velmi špatně. S jistotou však můžeme říci, že nejméně úspěšné jsou úlohy popisné, kde mají žáci sami doplnit odpověď, ať už jednoslovnou nebo více rozvitou. Tyto úlohy vyžadují po žácích větší samostatnost a schopnost smysluplně tvořit věty. Možná to je důvod, proč to žáci ve věku 7 – 8 let nejsou schopni tak dobře zvládnout.

V hodnotících listech můžeme dále posoudit úlohy i typy úloh, které žáky bavily. Zde je zřejmé, že mezi nejoblíbenější úlohy patří úlohy spojovací a testové, které se v sumarizačních tabulkách umístily nejvýše. K oblíbeným patří i úlohy subjektivní, jiné a ty, u kterých žáci určovali pravdivé výroky. Nejméně oblíbené, stejně jako nejméně úspěšné, jsou úlohy popisné.

Pokud chceme zjistit průnik obou kritérií jak úspěšné typy úloh, tak oblíbené typy úloh, je nejvíce zřejmé, že popisné úlohy, jsou nejméně úspěšné i nejméně oblíbené. Naopak k úspěšným a oblíbeným zároveň patří především úlohy testové. Do kategorie průniku obou kritérií můžeme řadit i úlohy subjektivní, jiné a určení pravdy a nepravdy.

Popíšeme zde pět úloh z každého kritéria, a to úspěšné a oblíbené.

Nejúspěšnějšími úlohami, které měly úspěšnost 100%, byly podle počtu bodů úlohy subjektivní. První z nich vyžadovala nakreslení líné babičky z textu vyučovací jednotky č. 1. Druhá z nich zadávala vymyslet nadpis a název pohádky ve vyučovací jednotce č. 5. Druhou nejúspěšnější úlohou (94%), je úloha testová v pracovním listu vyučovací jednotky č. 2, kde žáci určovali ze tří možností tu správnou. Na třetím místě se opět umístila úloha subjektivní z vyučovací jednotky č. 5. V ní měli žáci vymyslet, jak reagoval pan kníže na danou situaci,

úkolem tedy bylo dokončit příběh. Další úloha, byla úloha spojovací z vyučovací jednotky č. 2. Tato úloha vyžadovala spojení osoby a výroku, který v textu pronesl.

V kategorii oblíbenosti často získaly úlohy stejný počet bodů. Proto máme na prvním místě čtyři úlohy, které získaly 75%. Dvě z nich jsou úlohy subjektivní, jedna spojovací a jedna jiná. První z nich byla zmíněna také mezi nejúspěšnějšími. Šlo o nakreslení babičky. Druhá, taktéž subjektivní a taktéž zmíněna i mezi nejúspěšnějšími z vyučovací jednotky č. 5. Úloha obsahovala úkol vymyslet název pohádky. Třetí, spojovací je z vyučovací jednotky č. 2. Žáci spojovali tradici a vysvětlení, co znamená. Čtvrtá nejoblíbenější je opět z vyučovací jednotky č. 5 a je to úloha, ve které měli žáci napsat tři slova, která sluha v pohádce popletl a nakreslit k těmto slovům slova ve správném významu. Následují tři úlohy, které získaly stejný počet hlasů, procentuálně 73%, jsou tedy společně na druhém místě. Jde o celý pracovní list z jednotky č. 3 o psu Barykovi. První úloha je z kategorie pravda x nepravda, která obsahuje tajenku po zakroužkování písmene buď ve sloupci pravda, nebo nepravda. Druhá i třetí úloha jsou z kategorie spojovací. V jedné z nich jde o spojení ptáčka a jeho názvu a ve druhé o spojení pojmu s jeho významem.

V obou kritériích zároveň se objevily dvě úlohy. Subjektivní úloha, nakresli babičku je první z nich. Druhou úlohou vhodnou v obou kritériích je úloha z téže skupiny - subjektivní. Kde jde o vymyšlení názvu pro pohádku.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo vytvořit zásobník pracovních listů k prozaickým textům do hodin literární výchovy a tyto pracovní listy aplikovat na konkrétní třídu spolu s listy hodnotícími, kde žáci sdělovali své subjektivní myšlenky ohledně jednotlivých úloh. Následně provést analýzu těchto pracovních i hodnotících listů a různých druhů úloh v nich a zjistit ty úlohy, které jsou pro žáky nejvíce vhodné a také přitažlivé.

Diplomová práce má dvě části. Teoretickou a praktickou.

V teoretické části byly popsány základní pojmy literatury, její druhy a žánry, činitelé literární výchovy, dále nynější stav kurikulárních dokumentů, čtenářská dovednost a její etapy, čtenářská gramotnost a také základní pojmy z oblasti výzkumu, které byly podstatné pro tuto práci.

V praktické části jsem, jak už bylo napsáno, aplikovala pět pracovních listů v pěti vyučovacích jednotkách. Dvě z těchto jednotek obsahovaly dvě vyučovací jednotky, tedy 90 minut. Ostatní byly aplikovány v jedné vyučovací jednotce, tedy 45 minut.

Po vyplnění pracovních listů žáky k danému textu, byly vyplněny také hodnotící listy, kde žáci anonymně posuzovali jednotlivé otázky. Následně byly všechny pracovní listy i hodnotící listy zpracovány a z nich pak byly vyvozeny úlohy, které byly znatelně nejúspěšnější a úlohy, které žáky nejvíce zaujaly a bavily.

V závěru můžeme shrnout, že bezkonkurenčně nejúspěšnějšími úlohami byly úlohy subjektivní, kde žáci sdělovali svůj vlastní názor. K nejoblíbenějším úlohám patří taktéž úlohy subjektivní, ale také z kategorie spojovací a jiné (tato úloha obsahovala napsání popletených slov v textu a nakreslení správného řešení těchto slov).

Celkově můžeme říci, že subjektivní úlohy, jsou pro žáky vůbec nejvhodnější.

Tato práce pro mě byla velmi přínosná a zajímavá. Žáky pracovní listy bavily a taktéž mě. Během vyučovacích jednotek jsem načerpala spoustu inspirace a zkušeností, které jistě využiji i v budoucí praxi. Stejně tak doufám, že vytvořený soubor didaktických materiálů poslouží i dalším učitelům k usnadnění práce s literárním textem.

Seznam použité literatury

Literatura

BYČKOVSKÝ, P. *Základy měření výsledků výuky. Tvorba didaktického testu*. Praha : ČVUT, 1982.

CENEK, Svatopluk. *Úvod do teorie literární výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. Učebnice pro vysoké školy.

ČERNÁ, Olga. *Čtení není žádná nuda: náměty k rozvíjení čtenářské gramotnosti a radosti ze čtení*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0720-7.

HAMAN, Aleš. *Úvod do studia literatury a interpretace díla*. Jinočany: H & H, 1999. ISBN 80-86022-57-9.

HEJSEK, Lukáš. *Rozvoj čtenářské gramotnosti v procesu základního vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4535-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HNÍK, Ondřej. *Hravá interpretace v hodinách čtení a literární výchovy: inspirativní materiál pro učitele literární výchovy a studenty učitelství*. Jinočany: H & H, 2007. ISBN 80-7319-067-2.

HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež: ve srovnávacím žánrovém pohledu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

HOMOLOVÁ, Kateřina. *Dětský a dospívající čtenář*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2013. ISBN 978-80-7248-952-7.

CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. Praha: Albatros, 1982.

CHALOUPKA, Otakar. *Takoví jsme my - čeští čtenáři: [průzkum nakladatelství Adonai]*. Praha: Adonai, 2002. ISBN 80-86500-53-5.

CHALOUPKA, Otakar, NEZKUSIL, Vladimír. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. Praha: Albatros, 1976.

KOSTEČKA, Jiří. *Do světa češtiny jinak: (didaktika českého jazyka a slohu pro vyučovací praxi)*. Jinočany: H & H, 1993. ISBN 80-85787-24-5.

KOSTEČKA, Jiří. *Do světa literatury jinak: (úvod do čtenářství a studia literatury) : učebnice teorie literatury pro 1. - 4. ročník středních škol*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85937-01-8.

KOŠŤÁK, Jaromír. *Hrátky s literaturou pro 4. a 5. ročník ZŠ*. V Olomouci: Votobia, 1999. ISBN 80-7198-358-6.

KOTRBA, Tomáš, LACINA, Lubor. *Aktivizační metody ve výuce: příručka moderního pedagoga*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Ilustroval Hana ŠEFROVÁ. Brno: Barrister & Principal, 2011. ISBN 978-80-87474-34-1.

LEPILOVÁ, Květuše. *Cesty ke čtenářství: vyprávějte si s námi!*. Brno: Edika, 2014. ISBN 978-80-266-0112-8.

MAŇÁK, Josef. *Alternativní metody a postupy*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1549-7.

MARTINKOVÁ, Věra. *Teorie literatury netradičně: učebnice pro střední školy, pro občanské školy a 6.-9. ročník ZŠ*. Praha: Trizonia, 1995. ISBN 80-85573-61-x.

MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie čtenáře*. Praha: Ústřední dům armády, 1966. Kmen (Ústřední dům armády).

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-569-8.

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 2., přeprac. vyd. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-7290-244-x.

PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří a WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

SILBERMAN, Melvin L., LAWSON, Karen. *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování: osvědčené způsoby efektivního vyučování*. Praha: Portál, 1997. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-124-x.

SITNÁ, Dagmar. *Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-246-1.

STRAUSS, Anselm L., CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-x.

SVOBODA, Mojmír. *Metody psychologické diagnostiky dospělých*. Praha: CAPA, 1992. ISBN 80-7064-037-5.

ŠVRČKOVÁ, Marie. *Kvalita počáteční čtenářské gramotnosti: výzkumná analýza a popis soudobého stavu*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2011. ISBN 978-80-7464-020-9.

TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z didaktiky čtení a literární výchovy*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1990.

TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury: pro studenty učitelství 1. stupně ZŠ*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1992.

TOMAN, Jaroslav. *Didaktika čtení a primární literární výchovy*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2007. ISBN 978-80-7394-038-6.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení (2010)*. Brno: Host ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky, 2011. ISBN 978-80-7294-515-3.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme?: Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize (2007)*. Brno: Host, 2008. ISBN 978-80-7294-270-1.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Překnížkováno: co čteme a kupujeme (2013)*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-256-6.

VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literární teorie*. 2., rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. 465 s.

Internetové zdroje

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT 2013. 142 s. [cit. 2017-03-09]. Dostupné z WWW: <http://www.nuv.cz/file/433_1_1/>.

KOŠŤÁLOVÁ, Hana, ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina, HAUSENBLAS, Ondřej a ŠLAPAL Miloš. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka*. Praha: Česká školní inspekce, 2010. Dostupné z: <<http://www.csicr.cz/cz/85256-ctenarska-gramotnost-jakovzdelavaci-cil-pro-kazdeho-zaka>>.

ALTMANOVÁ, Jitka a kol. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/ctenarskagramotnost_final.pdf>.

Literatura použitá v praktické části:

NEPIL, František. *Já Baryk*. Vyd. 6., V Knižním klubu 2. Ilustroval Helena ZMATLÍKOVÁ. Praha: Knižní klub, 2014. ISBN 978-80-242-4483-9.

SYPAL, Jaromír. *Vodnické pohádky*. Ilustroval Zdeňka ŠTUDLAROVÁ. Praha: Brána, 2008. ISBN 978-80-7243-361-2.

KASTNEROVÁ, Alena. *O líné babičce: [vyprávění o babičce, která si vyhodila z kopýtka]*. Ilustroval Jakub ZICH. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2438-9.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my*. Ilustroval Markéta VYDROVÁ. V Praze: Triton, 2010. Laskavé čtení. ISBN 978-80-7387-425-4.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Chechtavé pohádky*. Ilustroval Michal SUŠINA. Praha: Bambook, 2015. Pohádkové čtení (Grada). ISBN 978-80-247-5356-0.

ZACHARNÍK, František. *Vyprávěnky o zvířátkách: jak se k nim lidé přirovnávají*. Ilustroval Petra ŘEZNÍČKOVÁ. Brno: CPress, 2016. ISBN 978-80-264-1161-1.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Proč už kocour nemlsá*. Ilustroval Markéta VYDROVÁ. Praha: Grada, 2011. Čtení pro prvňáčky. ISBN 978-80-247-3755-3.

Seznam zkratek

RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
I.N.S.E.R.T.	Interactive noting system for effective reading and thinking
PISA	Programm for International Student Assessment
PIRLS	Progress in International Reading Literacy Study

Seznam tabulek

Tabulka 1: Tabulka úspěšnosti žáků v jednotlivých úlohách ve vyučovací jednotce č. 1	51
Tabulka 2: Tabulka úspěšnosti žáků v jednotlivých úlohách ve vyučovací jednotce č. 2	58
Tabulka 3: Tabulka úspěšnosti žáků v jednotlivých úlohách ve vyučovací jednotce č. 3	64
Tabulka 4: Tabulka úspěšnosti žáků v jednotlivých úlohách ve vyučovací jednotce č. 4	72
Tabulka 5: Tabulka úspěšnosti žáků v jednotlivých úlohách ve vyučovací jednotce č. 5	79

Seznam grafů

Graf 1 – bodování žáků (vyučovací jednotka č. 1)	53
Graf 2 – hodnocení pomocí emotikonů (vyučovací jednotka č. 1)	54
Graf 3 – bodování žáků (vyučovací jednotka č. 2)	59
Graf 4 - hodnocení pomocí emotikonů (vyučovací jednotka č. 2)	60
Graf 5 – bodování žáků (vyučovací jednotka č. 3)	65
Graf 6 - hodnocení pomocí emotikonů (vyučovací jednotka č. 3)	66
Graf 7 – bodování žáků (vyučovací jednotka č. 4)	74
Graf 8 - hodnocení pomocí emotikonů (vyučovací jednotka č. 4)	75
Graf 9 – bodování žáků (vyučovací jednotka č. 5)	80
Graf 10 - hodnocení pomocí emotikonů (vyučovací jednotka č. 5)	81

Seznam příloh

Příloha 1: text k vyučovací jednotce č. 1

Příloha 2: text k vyučovací jednotce č. 2

Příloha 3: text k vyučovací jednotce č. 3

Příloha 4: text k vyučovací jednotce č. 4

Příloha 5: text k vyučovací jednotce č. 5

Příloha 6: text k vyučovací jednotce č. 6

Příloha 7: text k vyučovací jednotce č. 7

Příloha 8: Hodnotící list

Příloha 9: Ukázka pracovního listu vyučovací jednotky č. 1

Příloha 10: Ukázka pracovního listu vyučovací jednotky č. 2

Příloha 11: Ukázka pracovního listu vyučovací jednotky č. 3

Příloha 12: Ukázka pracovního listu vyučovací jednotky č. 4

Příloha 13: Ukázka pracovního listu vyučovací jednotky č. 5

Přílohy:

Příloha 1: text k vyučovací jednotce č. 1

Nejrychlejší auto na světě

Bylo úterý, takhle někdy v půli listopadu, a líná babička dostala tu správnou náladu otevřít svůj škapulíř. Byla ještě v noční košili, uvařila si pořádného turka, namazala šest rohlíků a šla do ložnice. Tam, na nejspodnější příčce skříně s povlečením, ležel škapulíř. Babička ho vyndala, sedla si na postel, levou rukou povolila tkanici, kterou byl škapulíř zavázán, a prsty pravé ruky zašátrala v jeho útroběch. Zavřela oči, zhluboka se nadechla a pomalu vyndala jeden popsáný papírek. Stálo na něm:

Řídit nejrychlejší auto světa.

„Juchů!!!“ zaradovala se líná babička. „Přesně na to mám dnes náladu!“

Pak do sebe vyklopila kafe, na jeden zátah zhltnula rohlíky, oblékla se do sportovního a vyrazila.

Sehnat správný vůz nebyl problém. Úplnou náhodou totiž kousek od babičky bydlel jeden pán, který byl milionář a vlastnil nejrychlejší, nejdražší a nejluxusnější auto na světě. Auto se jmenovalo Bugatti Veyron a stálo mnoho milionů dolarů a ještě víc milionů korun a na rovince hravě udělalo čtyři sta kilometrů v hodině, a to se babičce zdálo tak akorát na splnění jejího snu.

Došla k milionářově vile a zazvonila. Nemusela čekat dlouho, pan milionář byl totiž zrovna venku, obcházel své modré auto, leštil kapotu a radoval se z krásného dne.

„Dobrý den, co si přejete?“ otázal se milionář babičky uctivě.

„Promiňte, že obtěžuji,“ začala babička odvázně. „Asi nebudu první, kdo za vámi přišel s takovým přáním, ale... ehm, víte, já... celý svůj život si přeju svézt se v nějakém opravdu rychlém autě. Ale nikdy na to nebyl čas. Nebo nebyl k dispozici ten správný vůz...“

Milionář nadzvedl obočí a zvědavě se na babičku podíval.

„Čas teď mám,“ pokračovala babička dál. „Vy máte zase vhodné auto. Tak co kdybychom to dali dohromady? Co myslíte, pomohl byste mi splnit můj sen?“

Chvilku bylo ticho a pak se milionář rozesmál. Smál se, až se za břicho popadal, a pak řekl: „Podívejte se paní, vy se mi strašně líbíte. Většinou totiž lidé chodí kolem mé vily, koukají skrz šprušle vrat, ale zazvonit se neodváží. A vy si jen tak, mýrnix týrnix, přijdete a... tak víte co, madam, sedněte si, mám teď zrovna čas, povozím vás!“

Babička se usmála a nakrčila nos. „Promiňte, vy jste mě asi nepochopil,“ vysvětlovala mile. „Já se nechci jenom svézt. Já chci toho vašeho fešáka řídit!“

Pan milionář se ve vteřině přestal smát, vytřeštil na babičku oči a vykoktal: „Proboha, babi, to... to... to... přece... nejde...!!“

„Ale pročpak by to nešlo? Vždyť je to auto jako každé jiné! Jenom krapítek rychlejší!“

Pan milionář najednou neměl co říct, jenom zmateně koktal, tahal se za vousy, nevěděl kam s očima, a nakonec z něj vypadlo: „A máte vy vůbec řidičák?!“

„No jistě,“ usmála se babička a zašátrala v kabelce. „Chcete ho vidět?“

„Ne... ne,“ mávl rukou milionář. Pak pokrčil rameny a řekl: „Možná jsem blázen, ale já vás za ten volant na pár minut pustím!“

Babička si zavýskla radostí, bleskurychle hupla za volant, než si to pán rozmyslí, milionář si sedl na místo spolujezdce a babička dupla na pedál.

To byla jízda!!!

Babička cítila, jak jí v těle hrají všechny nervy božskou čtverylku, motor Bugatti Veyronu řval jako pardál, babičce vlály bílé vlasy z pootevřeného okýnka a úplně zelený milionář křičel: „Zapněte si pás!“ Ale babička ho neslyšela a ani nemohla, protože jí v uších bušila krev a ve spáncích tepal tep a v nohách cítila víc energie, než mají právě teď v Temelíně, no prostě...

BYLO TO HUSTÝ!!

Babička se během chvilinky vymotala z města na výpadovku, po které skoro nikdo nejezdil, tam sešlápla pedál až na podlahu a jedním očkem sledovala, jak ručka na tachometru letí jako střela doprava. Potom už rafička dál nemohla, protože byla nad číslicí 400, a vůz letěl po silnici jako šíp, a babička pevně svírala volant, očima sledovala, jak se svět za okny mění v rozmazanou čáru, a tu náhle cítila, jak její ruce vrůstají do volantu a nohy do pedálů, a najednou byla s tím královským Bugatti Veyronem jedna duše a jedno tělo a pochopila, že auto reaguje na její nádech a výdech, a vůbec se nebála, naopak, připadala si jako by jí bylo zase dvacet, a byla šťastná a už se nemohla udržet a samou radostí začala řvát: „Uáááááááááááá!“

Pan milionář mezitím na místě spolujezdce tiše blinkal do pytlíku a se zavřenýma očima doufal, že už to brzy skončí.

A taky že ano. Za malý okamžik se za autem ozvala siréna a hlas zesílený megafonem přikazoval: „Zastavte!! Jménem zákona zastavte!! Nebo aspoň zpomalte, náš služební vůz může jet maximálně sto čtyřicet!“

Byla to policie a ta se musí poslouchat, i když řídíte nejrychlejší auto světa. Líná babička otráveně dupla na brzdu a zastavila. Za pár minut za ní zaparkoval policejní vůz. Vyběhli dva policisté a spustili:

„Okamžitě vystupte!“

„Ukažte nám doklady!“

„Jak si to představujete?“

„Řidičský průkaz, prosím!“

„Pepiku, to už jsem říkal!“

„Jo tak promiň, Josefe!“

„Víte, jaká je tady povolená rychlost?“

„No tak ty doklady, paninko!!“

Babičku spustila okénko až dolů, a protože ona to s muži vždycky uměla, mile se na policisty usmála a řekla: „Pánové, tohle je nejrychlejší auto na světě. Zvládne čtyři sta kilometrů v hodině. Pod kapotou mu ržá tisíc koní!“ Babička udělala dramatickou pauzu a pak se záludně zeptala: „Neříkejte mi, že jste nikdy nezatoužili projet se v něčem podobném...“

Policisté se na sebe podívali. Mlčeli. Babička nenápadně pootevřela zadní dveře: „Máte jedinečnou příležitost splnit si svůj dětský sen.“

A policisté už na nic nečekali, naskákali na vyhřívaná zadní sedadla

Bugatti Veyronu, babička zase dupla na plyn a jelo se dál!! Policisté ječeli hrůzou, milionář se hlasitě modlil a babička si za jízdy pískala jako d'as! Chacháááá!!!

Po půlhodině babička podřadila na trojku a vrátila se do ulic města před milionářovu vilu. Tam vystoupila, poděkovala panu majiteli a rozloučila se s policisty.

„Počkejte, paninko,“ zavolal na ni jeden z nich. „Ještě jste nám neukázala ten váš řidičák!“

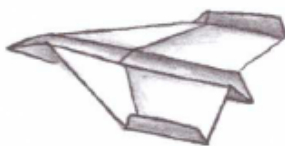
„Ale vždyť ten už je pětatřicet let propadlej,“ mávla babička rukou a odkráčela domů.

Ach! Už dlouho se líná babička necítila tak skvěle jako toho večera. Zapálila si svíčku, sedla si k oknu, opřela se o parapet a dívala se na troubící auta na ulici dole před domem. Pak vstala, ze škapulíře vytáhla lístek s nápisem Řídit nejrychlejší auto světa, poskládala z něj vlaštovku a tu vyhodila z okna.

Vlaštovka se spouštěla v ladných půlkruzích dolů, pak nabrala do křídel trochu větru a vyletěla do výšky, nahoru a ještě výš a ještě dál, směrem k zapadajícímu slunci.

A babička se za ní dívala tak dlouho, jak to jenom šlo, dokud jí vlaštovka nezmizela z očí.

Příloha 2: text k vyučovací jednotce č. 2

ZAHLÉDL JSEM JEŽÍŠKA

Čím více se stmívalo, tím jasněji zářily za okny domů svítící řetězy a vánoční hvězdy. Jenomže teprve když blikne první hvězda na obloze, končí půst a začíná Štědrý večer.

„Už svítí! Svítí!“ křičela nadšeně ze zahrady Barča a pobízela nás, ať se rychle vyběhneme podívat, protože je to zrovna ta hvězda, co letí k Betlému.

Bylo to letadlo.

Tatínek to určitě taky věděl, ale řekl: „Ano, Baruško, teď už můžeme zasednout ke štědrovečernímu stolu.“

Udělal to šikovně. Obloha byla zatažená na chumelenici, takže by se žádná hvězda nemusela objevit třeba ani do půlnoci. A tatínek už měl asi chuť na smaženého kapra. On má smaženého kapra s bramborovým salátem strašně rád.

Já bych ho měl možná taky rád, ale kdyby se nejedl zrovna na Štědrý večer. Nechápu, proč zrovna ten večer, kdy se nadělují dárky, musí být večeře ze všech nejdelší. To je k nepřečkání!

Rybí polévka se musí jíst pomalu, protože to prý prodlužuje život... Kdybych se jindy tak loudal s každou lžící, chytil bych za to pohlavek. Teď se však maminka usmívá: „Pomalu a hezky do poslední lžice. V té je největší síla!“

Na to dostaneme každý porci kapra a salátu a jíme zase tak příšerně pomalu. Ani napít se nemůžu, protože kdo se prý napije hned po polévce, ten tím na sebe prozradí, že často lže. Vstát od stolu se taky nesmí. Toho, kdo odejde uprostřed večeře, může v příštím roce potkat něco ošklivého.

„Kam pospícháte? Ježíšek ještě nezvonil,“ řekne tatínek, pochválí maminku za kapra a vybírá si ještě jednu porci, jako že je času dost.

A chudák Ježíšek zatím přešlapuje někde venku na mrazu! Klepe se zimou a čeká, až se ráčíme nacpat, aby mohl zacinkat zvonečkem a nadělit nám dárky. Na Štědrý den by měl být k večeři třeba jenom rohlík s marmeládou, nebo něco,

co se sní hned. Aby nemusel Ježíšek čekat. Víte, kolik má ten večer práce? Každý chce dostat dárky a všichni ho zdržují!

Táta dojedl druhou porci kapra, maminka sklídila ze stolu, ale žádné zacinkání. Podívali se po sobě, tatínek nenápadně pokrčil rameny. Zdáli se mi oba nějak nesví.

„Málem bych zapomněla,“ ukázala maminka na velký talíř, kde vedle vánočky, ořechu a jablka byly čtyři krajíčky chleba. „Kdo sní na Štědrý večer kousek okoralého chleba, toho se bude držet štěstí.“

Snědli jsme každý celý krajíc, ale pořád nic.

„Třeba Ježíšek zazvonil a přeslechlí jsme to,“ vyhrkla Barča, snad i ze strachu, aby nemusela zase něco hryzat.

Vběhli jsme spolu do obývacího pokoje. Nazdobený stromeček krásně zářil. Pod ním však nebylo nic. Vůbec nic.

Barča se rozplakala.

„Ještě tu nebyl,“ konejšila ji maminka.

Šli jsme zpátky do kuchyně a znovu se posadili ke stolu. Otec vzal ořech a přitiskl ho do dlaně prostředníčkem. „Jestli se mi podaří skořápku takhle rozlousknout, bude mít naše rodina sílu a všechno zvládne.“

Zatímco se otec urputně snažil rozdrtit ořech, napadlo mě, že se na nás Ježíšek rozzlobil. Došla mu trpělivost s naším loudáním u večeře. Každý rok jsme si o to koledovali, až se naštvál a nic nám nedá.

Už dávno jsem zjistil, že si dárky roznáší po domech mnohem dříve než na Štědrý den, a tam si je schovává za věci v prádelníku, pod něco do skříně a tak. Kontroloval jsem vždycky, jak dárků přibývá, ale nikdy jsem je ani neporozhalil. Přísahám! Jenže letos jsem nenašel ani jeden balíček a to bylo divné. A teď pod stromečkem nebylo vůbec nic.

Ozvalo se zazvonění.

Nebyl to Ježíšův zvoneček, ale zvonek od venkovní branky.

Za vrátky stála teta Šťovíčková.

„Co se děje?“ vyhrkla na ni máma.

„Ale holka,“ snažila se šeptat teta, abych to neslyšel. „Zalomil se mi klíč od skříně.“

Ta tedy má na Štědrý večer starosti, pomyslel jsem si, ale zarazilo mě, jak to tatínka rozpochybovalo. Hned jí nabízel pomoc. Když měl tetě na podzim očesat hrušky, odkládal to tak dlouho, až všechny opadaly.

Ted' křičel: „To chce dláto, majzlík nebo sekerku!“ A už to všechno sháněl. Jenže teta zaječela: „Nééé! To je ta skříň po babičce! Starožitná!“ A prchala, jako by náš tatínek bral tu sekerku na ni.

To jsem nechápal. Přijde si pro pomoc a pak utíká.

„Děti, domů!“ zavelela maminka.

Tatínek se vrátil za půl hodiny.

„Tak co, Karle?“

„Nic. Zámečník Nouza je u dcery v Myslově a vrátí se až ráno,“ syknul do ucha maminkce. Ale já jsem to slyšel. A Barča to taky slyšela, protože řekla našťvaně: „Co teta zdržuje se zámečníkem? Kdy přijde Ježíšek?“

„Přijde, Baruško,“ pohladil ji tatínek. „Vidíš, málem bych zapomněl! Tohle jsem našel ve schránce.“ Vytáhl z kapsy lístek a četl: „Nestihl jsem to. Přijdu zítra.“

To tam bylo doopravdy napsáno. Jen mi bylo divné, že na druhé straně toho lístku bylo pozvání na nějakou schůzi včelařů.

„Už ho nebavilo čekat, než dojíš tu druhou rybu,“ řekla Barča vyčítavě tatínkovi. „Bylo by nejlepší sníst jen chleba s máslem a on by mohl přijít hned.“ Takhle to Barča vážně řekla!

Z toho mi vychází, že ona myslí úplně stejně jako já, i když ještě nemá rozum.

Tatínek na to neřekl nic. Ani maminka nic neříkala. Bylo takové to ticho, ze kterého se dělá smutno.

Šel jsem zhasnout lampičky na stromečku, pod kterým měly být už dávno rozbalené dárky, ale nebylo tam nic. Bára na něj pořád koukala, a protože je ještě malá, asi by se z toho za chvíli rozbrečela. Mně se totiž chtělo taky trochu brečet.

Ráno přiběhl Otaš podívat se na dárky. My to tak děláme vždycky. On přiběhne k nám, ukáží mu, co jsem dostal, a pak jdeme zase k nim.

„U nás Ježíšek večer nebyl,“ přiznal jsem. „Nestihl to. Přejde dneska. Po obědě.“

Ota na mě mžoural, jako by mu vypadla skla z brejlí. „A víš to jistě?“

Co jsem mu na to měl říct. Jak může někdo úplně jistě vědět, jestli k němu přijde Ježíšek? A zvlášť druhý den. A v poledne. S tím jsem žádné zkušenosti neměl. Ani jsem o tom nikdy neslyšel.

„Ale jo, on přijde,“ řekl Ota, když jsem já neříkal nic. „Uvidíš, že přijde. Tak čekej. Já se tu nebudu motat.“

Bylo to celé takové zvláštní.

K hodobožovému obědu jsme zasedli jako ke štědrovečerní večeři. Akorát že měl smaženého kapra s bramborovým salátem už jenom tatínek, my ostatní krůtu. A směli jsme jíst rychle jako jindy.

Všichni jsme seděli u stolu, když se ozval zvonek. Ne Ježíškův. Zvonek od vrátek. Ale taky jentak cinknul, jako by chtěl ten ježíšovský napodobit.

Vyběhl jsem ven. U vrátek leželo na smrkové větvičce červené auto. Ne na vysílačku, jak jsem si o něj chtěl napsat: mrňavé, že se vešlo do dlaně. Rozhlížel jsem se na všechny strany, ale nikde nikdo nebyl.

Hned na chodbě jsem to autíčko vyzkoušel. Bylo na setrvačnické, ale stejně šikovné jako to na vysílačku, co se nepřevrhává. Jak do něčeho najelo, odrazilo se a šupajdilo jinam.

Šel jsem s ním do kuchyně. A najednou jsem oknem zahlédl Otu Pivoňku. Opatrně vykukoval ze zachumeleného živého plotu za naší garáží. Když si myslel, že ho nikdo nevidí, vyrazil jako zajíc a pelášil domů.

Vtom se ozval Ježíškův zvoneček.

Bára byla v pokoji u stromečku první, protože já se díval za Otou, dokud nezmizel za rohem u pošty. Slyšel jsem, jak Barča vríská radostí: „Dostala jsem všechno, co jsem si přála! Ježíšek to věděl!“

Věděl.

Já taky v té hromadě dárků neměl ani jeden, který bych nechtěl, nebo který by se mi nelíbil. „Tak z čeho máš největší radost?“ zeptala se mě maminka a mrkla na aut'ák s vysílačkou.

„Ze všeho,“ řekl jsem popravdě.

Pevně jsem však sevřel v dlani to malé červené autíčko, aby vědělo, že bych ho za žádné jiné nevyměnil.

„Opravdu ze všeho?“ usmíval se spokojeně tatínek.

„Jo. A taky z toho, že jsem dneska poprvé zahlédl Ježíška,“ řekl jsem.

Já Baryk a mé sýkorky

Tak už je leden, měsíc svěšené oháňky. V lednu my psi postáváme schlíple před zavřenými dveřmi. Otevřou se jen málokdy, aby se nevyvrzalo teplo. Ale když se otevřou, rozvrtí nám to oháňku.

Lidi jsou totiž dvojí. Jedni nám rozvrtí oháňku a druzí nám zježí chlupy na hřbetě. Kdo nám rozvrtí oháňku, toho vidíme rádi. Na toho skáčíme a snažíme se mu olíznout nos.

To je takový náš prastarý zvyk: vždycky olízneme čumák tomu, koho uctíváme, komu se podřizujeme. Naši prapsí pradědečkové ho olizovali vůdci smečky. My dnešní psi olizujeme nos svému člověku.

Zdůrazňuji ovšem, že touto poctou vyznamenáváme jen toho, kdo nám rozvrtí oháňku. Kdo nám zježí chlupy, s tím se takhle nepáráme. To je zlochlap a toho jdu rovnou kousnout do nohy. Nejčastěji tedy listonoše a kominíka.

V lednu je však můj člověk věčně zalezlý uvnitř a v tom nevyvrzaném teple mu vleze do hlavy, že na všechno nebudu stačit. Začne se poohlížet po dalších hlídačích. Kus od mé hlídací boudy postaví každou zimu ještě jednu hlídací boudu. Ale co povídám boudu! Ona je to budka! Budníček!

Můj člověk si do ní však nepořídí žádného hafana. Kde ho taky vzít, když poslední pořádný hafan jsem já! Do budky nasype krmení, aby se tam slétaly sýkorky. Zřejmě si myslí, že si z nich vychová maličké hlídací psíky. Jenže ouha! Přijde listonoš nebo kominík – sýkorky před ním uletí. Přijde můj člověk – sýkorky uletí zas.

Znám je skoro všechny. Nejvíce je sýkor koňader. Koňadry se zcivilizovaly tak, že to už pomalu volá do nebe. Už jim nestačí budky. Uhnízdí se v pumpě, ve schránce na dopisy, v plechové konvi i v plechovce od konzervy. Na jaře si jedna udělala hnízdo kus ode mne v dutém železném sloupku. Až na dvě. A vyvedla tam mladé. To mi řekněte, co je to za nápad! Vedle toho sloupku se tak mrňavá jako já vedle komína z cihelny. A ona se musela drápat nahoru a dolů

tím komínem, víte kolikrát za den? Ze začátku přilétala se sýkorčákem dvěstěkrát s housenkami v zobáku. Když se ti její haranti rozjedli, přilétala už čtyřsetkrát, a než je vyvedli, tak dělali tohle buď fit dokonce osmsetkrát za den!

Modřinky jsou menší, ale taky tak přičinlivé. A perou se jako hasačerti. Přitom by jeden řekl, že perou spíš v neckách, protože hlavičku a křídla mají jako šmolky. Ještě menší je sýkorka uhelníček. Přiletí občas z lesa a hlavičku i krk má černé jako od uhlí. Možná že pálí miliře nebo jí zrovna přivezli koks.

Podobá se sýkoře babce, co nosí na hlavě černý šátek na babku. To je takový hamoun. Neklove v budce spořádaně jako ostatní. Nasbírání si honem co nejvíce zrníček, div si neroztrhne zobák, odnese si to stranou a tam to spocívá.

Jednou za uherský rok je k vidění sýkora parukářka. Je to velká módedáma s parukou a má takový psí šarm: ta paruka se jí zježí vždycky z podobných důvodů, jako se nám psům zježí chlupy na hřbetě.

Někdy mi kolem čumáku proletí i zamoučení mlynařici. V našich psích čítankách dostáváme tyhle sýkorky vždycky za vzor. Když totiž nemají vlastní mlád'ata, pomáhají krmit a vychovávat mlád'ata jiných mlynaříků. To mi řekněte, kde bych já na cizí štěňata vzal čas!

Sýkorky však v lednu od svého kastrůlku neodháním. To bych byl na tom dvoře opravdu sám jako prst. I tak stávám přede dveřmi se svěšenou oháňkou a ten můj člověk vystrčí nos, jenom když jim jde nasypat. A já nemám ani to srdce mu říct, že z těch sýkorek pořádné hlídací psíky stejně nikdy nevychová.

Škeblování

„Letos bude zima tak akorát, ani velká, ani malá. Začne mrznout bez sněhu, sníh sedne na krajinu až v únoru,“ prorocky pronesl děda Michal.

„Tak to je nejvyšší čas začít dělat škebláky,“ pravil táta Matouš a pustil se do díla. Z rákosové nůše vysypal veliké škeble, řezal, brousil, vrtal a pak je přidělával na staré zimní boty. Do prvního zámrazu jen tak tak stačil každému členu rodiny vyrobit škebláky – vodnické brusle.

Vodníci se nemohli dočkat, až Černiš zamrzne. Ivánek a Ivanka dokonce spali se škebláky na nohou! Jednoho rána matka Alžběta konečně zvolala: „Drží!“ hladina rybníka Černíše byla jako vyleštěné zrcadlo. Břízováci se pustili do škeblování. Matka Alžběta se věnovala Ivánkovi a Ivance, Štěpánka školila ostošest bez cizí pomoci, Štěpán předháněl i vítr. Dědeček Michal s babičkou Sárrou již po několikáté majestátně objížděli Černiš kolem hráze.

Otec Matouš se asi po hodině vytratil na břeh – a když se vrátil, nesl plnou náruč kaštanovek. Kaštanovky nebyly nic jiného než tehdejší hokejky. Kaštanovky se jim říkalo proto, že byly z kaštanového dřeva, a kašťaňák, jak se tehdy mezi vodníky hokeji říkalo, se hrál s kaštanem, dneska bychom řekli – pukem.

V krasoškeblování byli Břízováci bez konkurence. Hlavně zásluhou matky Alžběty, mnohonásobné šampionky pošumavských rybníků a trojnásobné šampionky Čech. Byla to právě ona, která jako první skočila trojitého školáka! Vidět krasoškeblit Bříznováky, to byl nezapomenutelný zážitek na celý život. Dvojitě skoky se střídaly s trojitými, otáčky skoků se neuvěřitelně zrychlovaly. Štěpánka dokonce skočila desateráka a Štěpán dvanáctěráka – dvanáctkrát se ve výšce otočil!

A tak se nikdo nemohl pozastavit nad tím, že kromě slávy a obdivu se začala šířit i závist! Závist vždycky kolem sebe trouse zlo, je zákeřná, mstivá, lstivá a snaží se zničit všechno dobré. Mezi největší závistivce patřili lišáci a lišky z homolských lesů a podzemní skřítkové ze Švábova Hrádku. Lišácké zrzouny zachvátila vzteklna, protože se přestávalo o nich mluvit. Skřítkové zase pukali závistí, že jsou stejně velcí jako vodníci z Břízova, a přesto jim ve sportování nestačí ani v nejmenším. K liščí bandě a

podzemním skřítkům se ještě připojili skřítkové lesní a polní. Starý lišák Velký Fous vymyslel plán a osobně vedl tuto celou armádu závistivců k Vrbenským rybníkům.

Za mrazivého rána dědeček Michal šel nabrat do Černíše vodu na čaj, a když se sehnul k díře v ledu, nemohl svým očím uvěřit!

„Vstávejte! Stalo se něco hrozného!“ křičel zoufale.

Vodníci do jednoho vyskákali z domečku a do jednoho jim překvapení otevřelo pusy. Namrzlá hladina Černíše, která se ještě večer za měsíčního svitu leskla jako vyleštěný stříbrný táč, byla poházená kamením a tmavým pískem, zlámaným rákosím, suchými klacky a stovkami borových a smrkových šišek!

„Ten, kdo to udělal, nemohl mít v sobě ani kousek dobra!“ odsoudila neznámého pachatele babička Sára.

„Byli to lišáci s liškami!“ tvrdil Štěpán, který pátral v té ničivé spoušti a nyní na důkaz v rukou držel kus rákosu s kopicí liščích chlupů.

Dědeček Michal s jistotou doplnil: „Šišky naházeli na led skřítků lesní a suchou travu roznesli po hladině skřítků polní.“

Zmrzlá ledová hladina Černíše byla zničená stejně jako hladina rybníka Domina. Co se dalo dělat. Vodníci si nad tou spouští poplakali, liščí bandy s bandami skřítků jásaly! „Mají po radovánkách, vodnický sportovci!“ Měli pravdu. Smutnou. Zamrzlá hladina rybníků byla zničená a vypadalo jako smetiště. Štěstí, že v tom roce předjaří přišlo dřív, led rychle roztál a vodníci stačili do příletu racků z velké části vynést z vody dříví, kopice šišek, kamení a písku. Ještě do zimy měli pořád co dělat, aby rybníky úplně vyčistili.

Každé zlo má být spravedlivě potrestáno. Ale jak mohlo osm vodníků z Břízova potrestat tak velikánské množství lišek a skřítků? Příroda si poradila sama pomocí svých zákonů. S lišáky a liškami naplněnými vzteklinou se nikdo nechtěl kamarádit, a tak celá lišácká tlupa odtáhla někam za hory a doly. Skřítků podzemní, lesní a polní úplně vymizeli, protože tehdy na ně všichni přestali věřit a sám velitel těchto strašidel – bubák Trhák – je nahradil trpaslíky.

Chechtavé pohádky

V jednom malém záměčku žil pan kníže. Byl skromný a soběstačný, ale když se ohlásila léta, už všechno sám nezvládal. Rozhodl se, že si najme někoho, kdo mu bude pomáhat. Podal si inzerát a čekal, až někdo zaklepe na dveře. Čekal několik dní. I sluhové se zřejmě poohlížejí po zaměstnání, ve kterém se tolik nenadřou. Uklízet na zámku je něco docela jiného než v malém bytě. Nakonec se ale dočkal. Ozvalo se klepadlo na těžkých kovových dveřích.

„Dobrý den,“ pozdravil muž a hluboce se uklonil. To se panu knížeti líbilo.

„Přišel jste se ucházet o místo sluhy?“ zeptal se pán.

„Uctívý služebníček,“ přikyvoval sluha.

Panu knížeti se jeho chování zamlouvalo. Rozhodl se, že nebude čekat na další zájemce, a sluhovi nabídl místo.

Sluha se tvářil spokojeně. Když ho kníže provázel po zámku, nevypadalo to, že by ho množství práce zaskočilo. Dostal malý pokojíček s vlastní koupelnou a pětkrát denně dobré jídlo, pokud ho zvládne sám připravit.

Sluhovi se na zámku líbilo a pán byl také spokojený. Sluha sice občas něco popletl, ale zato s ním byla velká legrace.

Jednoho slunečného dne ho pán požádal, aby zalil zahradu. „Můžeš si vzít na pomoc hadici,“ dodal a odešel do své pracovny, aby si přečetl denní tisk.

Sluha pomoc potřeboval, protože zahrada byla veliká, a tak se vydal hledat hadí doupě. Na kraji lesa na jedno narazil. Zaklepal, a když mu otevřel dlouhý had s klikyháky na zádech, hned se ho bez okolků zeptal: „Mohla by mi vaše paní pomoci?“

Had se tvářil překvapeně, ale zavolal: „Hanko, je tu nějaký pán a chce, abys mu pomohla.“

„Beze všeho,“ odpověděla hadova manželka vlídně. Sundala si zástěru a odplazila se za sluhou na zámeckou zahradu, společně pak konvemi zalévali zahradu.

Když pan kníže vykoukl z okna a uviděl velikého hada, jak pomáhá sluhovy se zaléváním zahrady, začal se hlasitě smát.

Jindy zase pan kníže nařídil sluhovi, aby odnesl hromadu starých novin. „Možná by ti usnadnila práci nějaká větší krabice,“ poradil mu.

Sluha se hluboce zamyslel. Práci usnadnit chtěl, a tak se rozhodl, že se vydá hledat nějakou krabici. Krabi ale žijí u moře, a tak z peněženky vyškrábal veškeré úspory a vydal se na cestu k moři. Tam bylo krabů habaděj. Vybral si tu největší krabí dámu a společně s ní odcestovali zpátky na zámek. Po cestě jí sáhodlouze vysvětloval, že má hodně práce a jeho pán mu dovolil, aby si ji přizval na pomoc.

„Pan kníže?“ divila se krabí dáma, ale považovala to za čest. Když nic jiného, tak se alespoň podívá někam, kde žádné moře není.

Když sluha překvapenému pánovi vysvětloval, jak si zaletěl k moři pro velkou krabici, kníže se tak rozesmál, až mu z očí smíchem stříkaly slzy.

Pak přišel podzim. Bylo potřeba se připravit na mrazivé dny a sněhovou nadílku. „Potřeboval bych před zimou pořádně vyprat a vyzkoušet beranici, ať vím, jestli mi ještě dobře sedí na hlavě,“ přednesl své přání pan kníže. Sluha se sice podivil, ale pak si řekl, že pánové mívají všelijaké vrtochy. Bez řečí se sebral a vyrazil na pastvinu. Vyhledal největšího berana a řekl: „Dobrý den, potreboval bych si na chvíli vypůjčit vaši paní. Žádá si ji pan kníže.“

„Když kníže, tak kníže,“ řekl beran a zavolal na jednu z ovcí. „Berto! Běž s ním na zámek!“ Berta byla poslušná ovce, proto se se sluhou na zámek vydala.

Když dorazili, sluha ji zavedl do koupelny. Vylil na ni skoro celou lahev šamponu a drhl a drhl, až byla bělejší než čerstvě napadlý sníh. Pak ji fénem osušil a vydal se s ní za pánem.

„Tak jsem tady s tou beranicí,“ ohlásil. Než pan kníže stačil cokoliv namítnout, už mu ovce seděla na hlavě.

Příloha 6: text k vyučovací jednotce č. 6

JAK SE NEVYPLATILO CHLUBIT SE CIZÍM PEŘÍM

Ve městě se jménem Ptáčkovice žili všichni ptáci. Jednoho dne navštívili starostu pana Holuba dva umělci – Pan Strnad s paní Kavkovou.

„Posad'te se, „ řekl vlídně pan starosta. „Co vás za mnou přivádí?“

Pan Strnad začal vzrušeně povídat: „Jsme ze sousední vesnice a o vašich Ptáčkovicích jsme toho slyšeli už moc a moc. Mezi všemi ptáky se o vás píše jen samá chvála, a tak jsme si řekli, že bychom ve vašem městě mohli třeba natočit film.“

„Film?“ podivil se starosta. „No to je přímo báječné!“

Než stačil říci cokoliv dalšího, paní Kavková začala věcně a stručně líčit: „Bude to film s názvem *Hrdinové modrého nebe* a bude o ptácích, kteří jsou úspěšní, něčeho významného dosáhli nebo jsou něčím zvláštní.“

Starosta se zamyslel a povídá: „A to bude jako o skutečných občanech Ptáčkovic?“

„Ano, zatím jsme nenašli nikoho, koho bychom mohli do role obsadit, a tak se na vás obracíme s žádostí o pomoc,“ vysvětloval pan Strnad.

„Potřebovali bychom udělat konkurz na herce a herečky,“ doplnila paní Kavková.

Pan Holub se zatvářil nechápavě. Ačkoliv byl vzdělaný, to slovo ještě nikdy neslyšel. „Jak prosím?“ zeptal se tiše.

„Konkurz, to je výběrové řízení. Kdo by chtěl hrát v našem filmu, přihlásí se a my ho buď vybereme, nebo ne,“ chopila se vysvětlování paní Kavková.

„Ach tak, ano, jistě! A kdy ten konkurz chcete uspořádat?“ ptal se dychtivě pan starosta.

„Byli bychom rádi, kdyby to bylo co nejdříve. Co takhle příští sobotu?“ zeptal se pan Strnad. Starosta bez váhání souhlasil: „Jistě, zařídím do té doby vše potřebné.“

Když návštěvníci odešli, pan Holub byl jako na trní. Zavolal svou sekretářku, slečnu Jiříčku, a přikazoval, co má zařídit: „Ihned zavolejte do tiskárny, ať udělají dvě stovky plakátů v tomto znění: NA VĚDOMOST VŠEM SE DÁVÁ,

ŽE SE CHYSTÁ VELKÁ SLÁVA.

TEN, KDO HERCEM BÝT BY CHTĚL,

V SOBOTU BY PŘIJÍT MĚL

(DO MÉ KANCELÁŘE).

Váš starosta HOLUB

Až budou plakáty hotovy, postaráte se, aby je vylepili na všech důležitých místech, jako jsou ptačí budky, sloupy vysokého napětí, kmeny obytných domů, úřad, škola a podobně.“

„Spolehněte se,“ špitla slečna Jiříčka a pustila se do zařizování.

Oznámení se šířilo velmi rychle a vzbudilo náležitý rozruch. Každý si sám sebe představoval jako filmového hrdinu.

Straka si z truhly vyndala všechny šperky a zkoušela si je před zrcadlem. Sova ještě narychlo studovala poslední vydání velké encyklopedie, aby se mohla pochlubit svými vědomostmi. Špaček se trénoval v rychlosti při obírání třešní. Racek si před zrcadlem procvičoval svůj neodolatelný smích a chechtal se tak, až se ostatní ptáci přiletěli podívat, co se tam děje. Jen Vrabec pořád nevěděl, čím by mohl upoutat. Dlouho jen tak smutně seděl na větvi a marně přemýšlel. Pak ale dostal nápad. Jednou byl na výletě v zoologické zahradě a v ní byly různé druhy krásných ptáků, kteří v Ptáčkovicích rozhodně nežijí.

„Zaletím tam, posbírám jejich vypadaná peříčka a uvidím, co se dá dělat,“ řekl si.

Druhý den byl zpátky i s plným pytlem peříček od páva, plameňáka a papouška. Nejprve je roztřídil a pak se pustil do práce. Pomocí lepidla si z nich vyrobil tak krásný kabátek a čepičku, že se sám nestačil divit, jak mu to sluší. A nemohl se dočkat soboty.

V den konkurzu byla už brzy ráno přede dveřmi pana starosty pořádná tlačenice.

Asi za hodinu se dostavili i pan Strnad s paní Kavkovou a byli příjemně překvapeni velkým zájmem zdejšího ptactva. Jako první vešel dovnitř Racek.

„Tak co umíte?“ zeptal se pan Strnad vlídně.

„Umím se krásně smát,“ chlubil se Racek.

„No dobře, tak ukažte.“

Racek se začal smát, až se za břicho popadal. Režisérovi se to ale moc legrační nezdálo a řekl:

„Dost! To stačí!“

Pan režisér Strnad si vyžádal studený obklad na hlavu a povzdech si:

„To nám to pěkně začíná! Zavolejte, prosím, dalšího.“

Do místnosti doslova vtančila Straka od hlavy až k patě ověšená nejrůznějšími šperky. Stěží se vyšplhala na stůl pana starosty, aby na ni bylo lépe vidět, a začala se předvádět. Panu Strnadovi třpytivá nádhera blýskala do očí i do kamery.

„Sundejte tu parádu a řekněte, co umíte!“ řekl Strnad už poněkud nabroušeně.

„Jak to? To je přece moje sbírka nejkrásnějších věcí na světě!“ hájila se Straka a začala na stole ještě víc tančit a předvádět své šperky, až se nešikovně dostala ke kraji stolu. Uklouzla jí noha a pod vahou všech těch šperků spadla na zem jako pytel brambor.

Paní Kavková zavolala ptačího doktora, který Straku naložil do sanitky a odvezl do nemocnice.

Jako další ladně přicupital Vrabec ve svém převleku.

„To je ono,“ radoval se režisér. „Co umíte?“

„Umím všechno, co jen budete chtít,“ hbitě odpověděl Vrabec.

„To se mi hodí, to je skvělé,“ tetelil se Strnad radostí. „Tak nám třeba ukažte nějaký tanec.“

Vrabec se pustil do neobvyklého tance s takovou vervou, že se ve svém obleku začal potit. Lepidlo se zahřálo tak, že krásná peříčka začala jeden po druhém postupně odpadávat. Vrabec si toho ve víru tance ani nevšiml. Zato režisér Strnad už začal rudnout rozčilením.

„Ven! Co si to dovoluujete!? Chlubit se tady úplně cizím peřím! Já mám jenom jedny nervy!“ rozzlobeně procedil přes zobák Strnad. Sbalil si všechny věci a spolu s Kavkovou uletěli pryč.

Rozzlobený dav ptáků vtrhl dovnitř, všichni se vrhli na Vrabce, že jim pokazil příležitost, a oškubali mu všechna nalepená peříčka a sem tam i nějaké jeho vlastní.

Dlouho si o tom skandálu povídalo celé město. Dokonce k lidem se tahle historka dostala. **A přestože lidé peří nenosí, o někom, kdo si přivlastňuje zásluhy jiných, říkají, že se chlubí cizím peřím.**

Příloha 7: text k vyučovací jednotce č. 7

O CHYTRÉM OSLOVI

Oslů – těch čtyřnohých – u nás už vidíme málo. Nejspíš jen v ZOO. Ale jsou země, kde osel patří stále i mezi dopravní prostředky. Nevěříte? Tak se podívejme třeba od nás na jih, do Řecka. Je to krásná země, obklopená mořem a spoustou ostrovů. Na jednom z nich žil starý pán Stavros. Od moře hned stoupají do nitra ostrova hory a kousek od nich bydlel. Měl ovocnou zahradu a obdělával i pole, kde pěstoval zeleninu. Rajčata, papriky, okurky, v sadu dozrávaly meruňky, později třeba fíky a olivy. Vždycky v sobotu vozil svou úrodu dolů, do městečka u moře, kde se konal trh. Tam prodával, co dovezl, aby měl na živobytí. A jak to své zboží dovážel? No měl přece svého osla Bipa! Toho zapřáhl do malého vozíku a jeli. Někdy, bylo-li úrody málo, mu dal na hřbet jen dva velké koše. Osel, ač se to nezdá, má sílu a vytrvalost. Klidně si na něho mohl i sednout jako na koně. Ale Stavros šel pěkně vedle osla. Vydali se úzkou cestičkou, která se stále svažovala dolů, do údolí k městečku u moře. Pak zvolili obvyklou zkratku. Bylo to mnohem blíže, ale cesta vedla přes hlubokou strž, po malém, starém dřevěném můstku. Tudy se dalo přijít na trh o dobrou půlhodinku dříve.

Když spolu došli až k mostku, Bipo se najednou zastavil a nechtěl dál. Jen několikrát zahýkal to svoje „íííííí“. Stavros ho pobízěl po dobrém i po zlém, dokonce i proutkem, ale osel stál a nehnul se z místa. Tak je dohonil jejich známý, skoro soused, také pěstitel, který tlačil káru naloženou zeleninou a ovocem. Jmenoval se Moras. Hodně řeckých jmen končí na s, víte? Nejdříve pozdravil: „Kalimera.“ To je řecky „dobrý den“. A hned se začal smát:

„Koukám, Stavrosi, že ti ta tvoje oslokára dosloužila, co? Asi jí došel benzin!“

„Však si Bipo dá říct, neboj se. Třeba si potřebuje jen odpočinout.“

„Tak si odpočívajte. Já jedu. Budu na trhu dřív a přeberu ti zákazníky,“ smál se Moras.

Dotlačil svou káru na můstek. Ten se najednou začal prohýbat, pak v prostředku praskat a naklánět se do strže. Moras pustil kárku a snažil se vrátit na pevnou zem. Obě rozlomené půlky mostku se rychle skláněly hloub a hloub do propasti.

Z posledních sil se nešťastník něčeho chytil, takže visel nad ní. Vylézt nemohl, a tak jen zoufale volal:

„Pomoc! Pomoc, Stavrosi!“

Ten křikl: „Vydrž, kamaráde. Nepouštěj se!“

A utíkal pro lano, které vždy s sebou vozil. Uvázal ho oslovi na ohlávku a druhý konec hodil Morasovi.

„Chyt' se ho pevně! Vytáhneme tě.“

Promluvil na osla: „Teď ukaž, jakou máš sílu. Ale musíš jít dozadu, couvat, víš?“

A světe div se, Bipo poslušně, postrkávaný i Stavrosem, pomalu couval zpět a vytáhl na laně Morase. Ten měl sice pěknou bouli a nějaké odřeniny, ale jinak byl v pořádku. Jeho vozík s úrodou ovšem zmizel dole ve strži. Hned děkoval: „Kamarádi, Stavrosi i ty, Bipo, zachránili jste mi život.“

„No, no. Však ty bys to pro mě udělal taky. Horší je, že tvoje úroda i s vozíkem je bůhví kde.“

„To nevadí. A do městečka s vámi stejně jdu. Pomůžu ti prodávat. A pak půjdeme spolu do pěkné taverny (tak se říká řeckým hospůdkám) na víno a zapijeme to. Platím já! A nejvíc připíjet na zdraví budeme Bipovi. Vždyť zachránil život i tobě!“

„Jak to myslíš?“ divil se kamarád.

„Nechtěl přece vjet na můstek. Možná dopředu cítil, že byste spadli oba dolů!“

„To mě nenapadlo. To mám chytrého osla, vid’?“

„A já mu zítra donesu koš dobrot, které mají osli nejradši,“ řekl Moras.

A pak oba přátelé pokračovali v cestě společně. Tou delší, ale zato bezpečnou cestou. A za nimi chytrý osel Bipo...

Příloha 8: Hodnoticí list

Úlohy mě bavily	
Chápal/a jsem zadání	
Dokázal jsem odpovědět na otázky	
Pokud tě úlohy bavily, vypiš čísla, která z nich to byla.	
Proč tě bavily?	
Pokud jsi nějaké zadání nepochopil, vypiš čísla, která z nich to byla.	
Proč jsi to nepochopil?	
Pokud jsi nedokázal odpovědět na některou otázku, napiš číslo, které to bylo.	
Proč jsi nedokázal odpovědět?	

Příloha 9: Ukázka pracovního listu vyučovací jednotky č. 1

14/14

Pracovní list

Jméno: Ema Datum: 30. 11.

1. Vyber správnou odpověď. 3b.

Na lístečku, který babička vytáhla ze škapulíře, bylo napsáno:

- a) Letět balonem
- ☒ b) Řídit nejrychlejší auto světa
- c) Přemluvit milionáře, aby mi půjčil auto

Milionář babičce:

- a) Ochotně a bez ptaní půjčil své auto
- b) Své auto nepůjčil
- ☒ c) Auto půjčil, ale chvíli se zdráhal

Babička jela autem rychlostí:

- a) Přes 200 kilometrů v hodině
- b) Přes 1000 kilometrů v hodině
- ☒ c) Přes 400 kilometrů v hodině

2. Odpověz na otázku. 3b.

Jak se jmenuje auto, které babička řídila? Bugatti Veyron

Co babička udělala s papírkem, kde bylo napsáno Řídit nejrychlejší auto světa?
poskládala si něj vlastnoručně a hodila ho s okna

Kolik let měla babička prošlý řidičský průkaz, když řídila auto pana milionáře?
35

3. Zkus popsat tato slova: 3b.

Škapulíř: malý pytlík

Turek: kafé

Megafon: slabý hlasitý mikrofón

4. Spoj postavu a s ní větu, kterou pronesl:

5b.

BABIČKA	„Uáááááááááááá!“
MILIONÁŘ	„Víte, jaká je tady povolená rychlost?“
POLICISTA	„Podívejte se paní, vy se mi líbíte.“
BABIČKA	„Já chci toho vašeho fešáka řídit.“
POLICISTA	„Ukažte nám doklady!“

5. Babička ze škapulíře vytahuje své přání, první z nich bylo řídit nejrychlejší auto světa. Jaké přání bys měl/a ty?

leťas.

6. Zkus nakreslit, jak si představuješ babičku.

Příloha 10: Ukázka pracovního listu vyučovací jednotky č. 2

11/11

Jméno: Kačka Datum: 14.12.

Pracovní list – Zhlédl jsem Ježíška

1. *Zakroužkuj správnou odpověď, podle toho, co ses dočetl/a v příběhu:* **3**

Kdy se chodí ke štědrovečernímu stolu? ☒ X

a) Když je zatažená obloha ☒ X

b) Když vyjde slunce ☒ X

c) Když vyjde první hvězda na obloze ☒ ✓

Co se stalo o Štědrém dnu tetě Šťovíčkové?

a) Zabouchly se jí dveře ☒ X

b) Zalomil se jí klíč od skříně ☒ ✓

c) Ztratila klíč od skříně ☒ X

Jaký vzkaz nechal Ježíšek ve schránce?

a) Nestihl jsem to. Přijdu zítra. ☒ ✓

b) Nepřijdu, protože moc zlobíte. ☒ X

c) Ještě si dejte jednu večeři, nestíhám. ☒ X

2. *Spoj tradici s důvodem, proč jí dodržujeme:* **5**

Jedení okoralého chleba	✓	V příštím roce by ho čekalo něco ošklivého
Zákaz odchodu od večeře	✓	Prodluhuje život
Jedení rybí polévky pomalu	✓	Bude ho držet štěstí
Rozbití ořechu jedním prstem	✓	Prozradí, že často lže
Zákaz pití hned po polévce	✓	Rodina bude mít sílu a vše zvládne

3. *Odpověz na otázky, podle toho, co ses dočetl v příběhu:* **3**

Jakou barvu mělo autíčko, které leželo na smrkové větvičce?

červenou červenou

Jak se jmenovala sestra vypravěče? Bára

Co ve skutečnosti byla hvězda letící k Betlému? lesadlo

Příloha 11: Ukázka pracovního listu vyučovací jednotky č. 3

13/15

Jméno: Roman

Datum: 16.1.

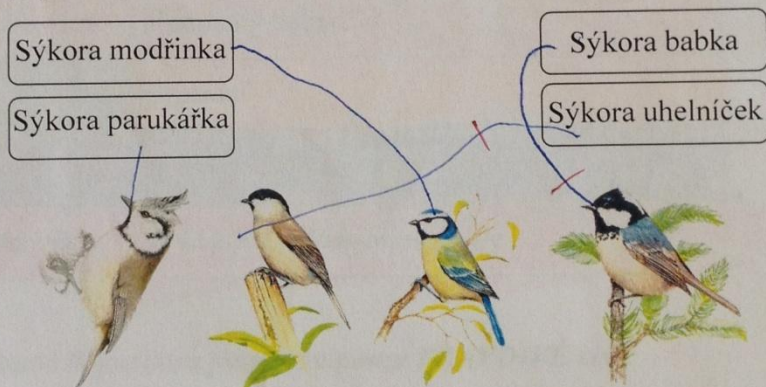
Pracovní list – Já Baryk a mé sýkorky

1. Vylušti tajenku pomocí odpovědí na otázku ano (A) nebo ne (N). *5b.*

	A	N	Otázka
1.	<u>CH</u>	D	Leden je měsíc svěšené ohánky.
2.	O	<u>L</u>	V lednu je Barykův člověk skoro pořád venku.
3.	T	<u>U</u>	Sýkorky se nechají pohladit od člověka.
4.	<u>P</u>	K	Baryk rozvrtí ohánku, když vidí někoho, koho má rád.
5.	Y	<u>U</u>	Sýkory koňadry bydlí pouze v dutinách stromů.

Podle Baryka je září měsíc (tajenka): CH L V P U.

1. Podle popisu v příběhu spoj druh sýkory s obrázkem: *2b.*

2. V příběhu jsou neznámá slova, spoj slovo s jeho významem. *6b.*

Módedáma	Kupa dřeva, které pomalu hoří
Příčinlivý	Dřevaná nádoba na vodu
Necky	Palivo z černého uhlí
Šmolky	Žena, která se zajímá o módu
Milíře	Snaživý, pilný
Koks	Modrá barva, přidávala se po praní

Příloha 12: Ukázka pracovního listu vyučovací jednotky č. 4

Jméno: Radim S.

Datum: 24. ledna

Pracovní list – Škeblování

1. ÚKOL DO DVOJIC: V textu pastelkou vyznačte: 3b.

Červeně název rybníku, ve kterém Břízováci bydlí.

Zeleně sport, ve kterém je dobrá matka Alžběta.

Modře toho, kým nahradil bubák Trhák skřítky.

2. Stejnou barvou vybarvi slovo a to, co znamená: 3b.

Kaštanovky	Skok, kde se dvanáctkrát otočíš ve výšce
Škeblování	Vodnický hokej
Dvanácterák	Bruslení
Škebláky	Brusle ze škeblí a starých bot
Kaštaňák	Hokejka z kaštanového dřeva

3. Vybarvi libovolnou pastelkou pouze PRAVDIVÉ věty: 2b.

Lišky a lišáci rozházeli po rybníce kusy rákosu.

Skřítci lesní rozházeli po rybníce jehličí.

Skřítci polní rozházeli po rybníce suchou travu.

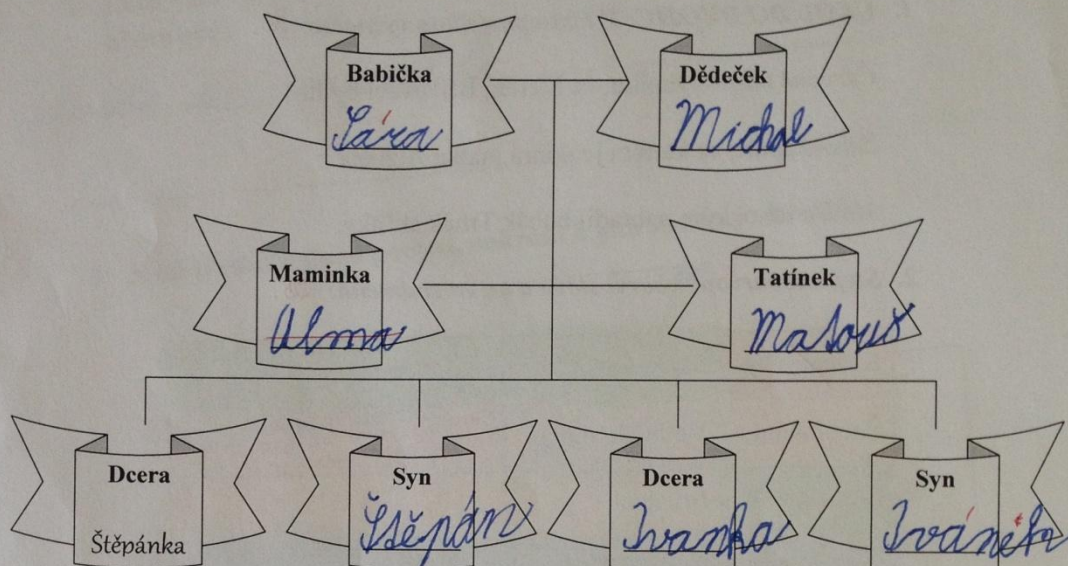
4. Jak dopadli ti, kteří poničili rybník? 2b.

Lišky a lišáci: odešli daleko

Skřítci: zmizely

5. Do okének rodokmenu doplň správná jména členů rodiny: 6.b.

Vodnická rodina Břízováků z rybníka Černíše

Příloha 13: Ukázka pracovního listu vyučovací jednotky č. 5

Jméno: Robin

Datum: 7.2.

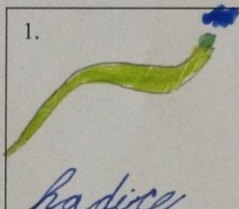
Pracovní list – Chechtavé pohádky

1. Zkus vymyslet, jak se pan kníže zachoval, když mu sluha posadil na hlavu ovci. 1b.

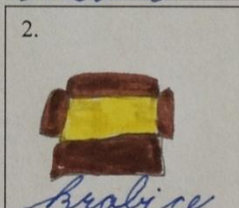
kníže se rasmátl

2. Jaká tři slova sluha popletl, nakresli k nim správný obrázek: 6b.

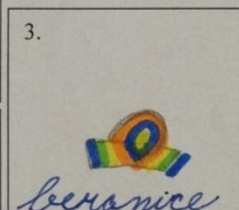
1. hadice

2. kralice

3. beranice

3. Zkus k pohádce vymyslet nadpis: 1b.

Chechtavá pohádka Zlobidlo

4. Spoj zvíře a jeho jméno: 3b.

Hadí samice

Ovce

Krabí samice

V příběhu nebylo řečeno

Hanka

Berta

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Karolína Bárnětová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Dana Cibáková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Možnosti využití a práce s prozaickým textem v prostředí základní školy
Název v angličtině:	The possibilities of using and working with the prosaic text at elementary school
Anotace práce:	Tématem této práce jsou Možnosti využití a práce s prozaickým textem v prostředí základní školy. Celá práce je rozdělena do dvou spolu souvisejících částí, a to praktické a teoretické. Teoretická část obsahuje popis literárních pojmů a žánrů, popis čtenářské dovednosti a jejích etap, čtenářské gramotnosti, fáze vyučování v hodinách literární výchovy na 1. stupni základní školy, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a v poslední kapitole také základní pojmy z oblasti kvalitativního výzkumu. Praktická část obsahuje soubor sedmi vyučovacích jednotek, které obsahují didaktický materiál do hodin literární výchovy ve 2. ročníku základní školy.
Klíčová slova:	Čtenářská gramotnost, čtenářská dovednost, literatura, pohádka, příběh s dětským hrdinou, bajka, próza, četba, čtenář, učitel literární výchovy, čtenářská kultura, literatura pro děti a mládež, rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, kvalitativní výzkum, dotazník, didaktický test, posuzovací stupnice, pozorování
Anotace v angličtině:	The topic of these work is possibilities of using and work with prosaic text in elementary school. The work is splited in two interrelated parts, the practical and theoretical. The

	theoretical part include a description of literary terms and genres, description of reading skills and their periods, fading literacy, phase of teaching in literary education at the 1st grade of elementary school, Framework educational program for basic education and also in the last chapter the basic concepts of qualitative research. The practical part include a set of seven teaching units which include didactic material to literary education hours in 2nd grade elementary school.
Klíčová slova v angličtině:	Literacy skills, reading skills, literature, fairy tale, the story of a child character, fable, prose, reading, reader, teacher of literary education, reading culture, literature for children and youth, Framework educational program for basic education, qualitative research, questionnaire, didactic test , assessment scales, observation
Přílohy vázané k práci:	Texty k pracovním listům, ukázky žákovských prací, hodnotící list
Rozsah práce:	99 stran
Jazyk práce:	český